

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Diplomová práce

**„ČZU v Praze revoltuje!“ Obrazy sametové revoluce
z perspektivy aktérů VŠZ v Praze**

Bc. Kristýna Audesová

© 2020 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Kristýna Audesová

Hospodářská politika a správa

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

"ČZU v Praze revoltuje!" Obrazy sametové revoluce z perspektivy aktérů VŠZ v Praze

Název anglicky

"CULS Prague revolts!" The images of velvet revolution from perspective of participants from Agriculture University Prague

---

Cíle práce

Cílem diplomové práce je zjistit, jaké obrazy sametové revoluce jsou konstruovány v paměti pedagogů a studentů, kteří participovali na aktivitách revolučního dění 1989 v rámci VŠZ v Praze. Na základě orálně historických rozhovorů se ukáže pamětnická reflexe tohoto historického mezníku a to, jak je z dnešního hlediska hodnocen.

Metodika

Diplomová práce bude rozdělena na dvě části. Teoretická část představí výzkumné metody a techniky sběru dat, teoretické koncepty a pojmosloví, které se k dané problematice váže. Druhá, praktická část diplomové práce, bude založena na orálně historickém šetření za využití archivních rešerší z fondu OF – VŠZ Dokumenty IX. 89 – VI. 90 archivu ČZU a orálně historického výzkumu, během kterého budou vedeny rozhovory s vybranými aktéry tohoto dění na univerzitě v daném sledovaném období.

Doporučený rozsah práce

60-80 stran.

Klíčová slova

VŠZ, sametová revoluce, 1989, paměť, oral-history.

Doporučené zdroje informací

HÁJEK, Martin. Čtenář a stroj. Praha: Sociologické nakladatelství, 2014. ISBN 978-80-7419-161-9.

JAREŠ, Jakub. Náměstí Krasnoarmějců 2. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy; Togga: Praha, 2012. ISBN 978-80-7308-426-4.

OTÁHAL, Milan a Miroslav VANĚK. Sto studentských revolucí. Praha: Lidové noviny, 1999. ISBN 80-7106-337-1.

VANĚK, Miroslav a Petr MÜCKE. Třetí strana trojúhelníku. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR; Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, 2011. ISBN 978-80-7285-145-4.

VOLNÁ, Katka. Prověřená fakulta. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2009. ISBN 978-80-7285-110-2.

Předběžný termín obhajoby

2019/20 LS – PEF

Vedoucí práce

PhDr. Sandra Kreisslová, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra psychologie

Elektronicky schváleno dne 2. 3. 2020

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 3. 3. 2020

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 26. 11. 2020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci „ČZU v Praze revoltuje!“ Obrazy sametové revoluce z perspektivy aktérů VŠZ v Praze jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 29. 11. 2020

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala PhDr. Sandře Kreisslové, Ph.D. za odborné vedení a poskytnutou pomoc během psaní diplomové práce. Velké poděkování také patří všem narátorům a narátorkám za jejich ochotu a cenné informace. Na závěr bych ráda poděkovala své rodině a přátelům za jejich podporu.

„ČZU v Praze revoltuje!“ Obrazy sametové revoluce z perspektivy aktérů VŠZ v Praze

Abstrakt

Diplomová práce pojednává o událostech spojených s politickým převratem roku 1989, tak jak se odehrály na Vysoké škole zemědělské v Praze (VŠZ). Za využití archivního výzkumu a orálně historických rozhovorů s tehdejšími aktéry/aktérkami se práce snaží o rekonstrukci těchto událostí, popisuje, jak tito aktéři „dělali“ revoluci z perspektivy pamětnických reflexí. Práce se věnuje otázkám způsobu zapojení narátorů a narátorek do „sametové revoluce“, dále popisuje revoluční aktivity, které na VŠZ ve sledovaném období probíhaly, problém přenosu informací před a během „sametové revoluce“ a následné proměny spojené s transformací univerzity. V druhé rovině se práce soustřeďuje na reflexi a hodnocení revolučního dění na VŠZ z pohledu studentstva a aspirantů po 30 letech. Diplomovou práci lze považovat za příspěvek k bádání o soudobé historii VŠZ, respektive České zemědělské univerzity v Praze (ČZU).

Klíčová slova: 1989, sametová revoluce, VŠZ v Praze, studentský stávkový výbor VŠZ v Praze, OF VŠZ v Praze, stávkový výbor zaměstnanců PEF, orální historie, archivní výzkum.

“CULS Prague revolts!” The images of velvet revolution from perspective of participants from Agriculture University Prague

Abstract

The diploma thesis deals with the events connected to the political takeover in 1989, as they happened at the Agriculture University Prague. The work seeks to reconstruct the revolutionary events and to describe the “making” of the revolution from the perspective of direct participants. The witnesses’ reflections have been gathered through archival research and oral historical interviews with the participants of the events. The work deals with the issues of the narrators’ involvement in the so-called Velvet Revolution, it further describes the revolutionary activities that took place at the university in the subsequent period, the problem of information transfer before and during the Velvet Revolution and subsequent changes associated with university transformation. On the second level, the work focuses on the reflection and evaluation of revolutionary events at the Agriculture University Prague from the perspective of students and aspirants 30 years ago. The diploma thesis can be considered as a contribution to the research on the contemporary history of the Agriculture University Prague, or the Czech University of Life Sciences in Prague (CULS).

Keywords: 1989, Velvet Revolution, Agriculture University Prague, Student Strike Committee of Agriculture University Prague, Civic Forum of Agriculture University Prague, Strike Committee of Employees Faculty of Economics and Management, Oral History, Archival Research.

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Cíl práce a metodika	13
3 Teoreticko-metodologické zázemí práce	20
3.1 Orální historie a její význam při výzkumu soudobých dějin	20
3.2 Paměť a vzpomínání z pohledu orálně historického bádání	22
3.2.1 Kolektivní a individuální paměť	22
3.2.2 Komunikativní a kulturní paměť	23
3.2.3 Selektivita paměti a relevance vzpomínkových konstrukcí pro OH.....	25
3.3 Projekty a odborná literatura o studentech a revolučním dění na univerzitách nejen z pohledu orální historie.....	25
4 Empirická část.....	29
4.1 Role studentstva v československých dějinách 20. století.....	29
4.1.1 Vysoké školy a studentstvo v období socialismu	30
4.2 Na cestě k 17. listopadu – protesty let 1988 a 1989.....	32
4.3 Petice Několik vět	36
4.4 Studentstvo a jeho „sametová revoluce“	38
4.5 Revoluční dění na VŠZ v Praze	46
4.5.1 Studentský stávkový výbor VŠZ	50
4.5.1.1 <i>Sluneční hodiny jsou pro mě symbolem VŠZ a její revoluce</i>	53
4.5.2 Občanské fórum VŠZ v Praze	54
4.5.3 Stávkový výbor zaměstnanců PEF	60
4.6 Přenos informací před a během revolučního dění na VŠZ	62
4.6.1 Rozhlasové vysílání ze zahraničí	62
4.6.2 Ústní komunikace	63
4.6.3 Studentské časopisy	69
4.6.4 Zemědělské noviny	73
4.6.5 <i>Cizím se důvěřuje máš</i> aneb role studentstva při „vyvážení revoluce“	74
4.7 Transformace VŠZ v Praze	79
4.7.1 Rehabilitace na VŠZ	79
4.7.2 Výuka.....	82
4.7.3 Proměna struktury univerzity.....	90
4.8 Koncert Karla Kryla na VŠZ jako symbol svobody	93
4.9 Pohled pamětníků na „sametovou revoluci“ po 30 letech – diskuse	94
5 Závěr.....	102
6 Seznam použitých zdrojů	104
6.1 Literatura	104

6.2	Elektronické zdroje	107
6.3	Archivní prameny.....	108
6.4	Orální prameny.....	108
Přílohy.....		110

Odkazovaný seznam příloh

Příloha č. 1 - Demonstranti na Národní třídě.....	110
Příloha č. 2 - Leták, nabídka k ubytování na kolejích VŠZ.....	110
Příloha č. 3 - Shromáždění u slunečních hodin v pondělí 20. listopadu.....	111
Příloha č. 4 - Přepisování materiálů na psacích strojích v Klubu F.....	111
Příloha č. 5 - Sluneční hodiny v areálu ČZU v Praze.....	112
Příloha č. 6 - Závěrečné setkání OF VŠZ v roce 1990	112
Příloha č. 7 - Ilustrace z titulní strany letáku Informace stávkového výboru VŠZ.....	113
Příloha č. 8 - Vojenská katedra, pavilon U (dnes již objekt neexistuje).....	114
Příloha č. 9 - Vojenská katedra, pavilon Aritma (dnes již objekt neexistuje)	114
Příloha č. 10 - Požár suchdolské ZŠ M. Alše	115

Seznam použitých zkratk

AF VŠZ v Praze – Agronomická fakulta Vysoké školy zemědělské v Praze
AMU – Akademie múzických umění v Praze
ČTK – Československá tisková kancelář
ČVUT v Praze – České vysoké učení technické v Praze
ČZU v Praze – Česká zemědělská univerzita v Praze
DAMU – Divadelní fakulta Akademie múzických umění v Praze
FAMU – Filmová a televizní fakulta Akademie múzických umění v Praze
FF UK – Filosofická fakulta Univerzity Karlovy
FŽ UK – Fakulta žurnalistiky Univerzity Karlovy
HOS – Hnutí za občanskou svobodu
ITSZ VŠZ v Praze – Institut tropického a subtropického zemědělství VŠZ v Praze
KSČ – Komunistická strana Československa
MF VŠZ v Praze – Mechanizační fakulta Vysoké školy zemědělské v Praze
MVR SSM – Městská vysokoškolská rada Socialistického svazu mládeže
OF VŠZ v Praze – Občanské fórum Vysoké školy zemědělské v Praze
OSN – Organizace spojených národů
PEF VŠZ v Praze – Provozně ekonomická fakulta Vysoké školy zemědělské v Praze
PřF UK – Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy
ROH – Revoluční odborové hnutí
SNB – Sbor národní bezpečnosti
SSM – Socialistický svaz mládeže
STIS – Studentské tiskové a informační středisko
StB – Státní bezpečnost
ÚV KSČ – Ústřední výbor Komunistické strany Československa
VONS – Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných

VPN – Verejnosť proti násiliu

VŠE v Praze – Vysoká škola ekonomická v Praze

VŠZ v Praze – Vysoká škola zemědělská v Praze

1 Úvod

„Sametová revoluce“ patří k jedné z nejvýznamnějších událostí dějin 20. století v Československu. Revoluční dění započalo studentskou manifestací 17. listopadu 1989 a skončilo 29. prosince 1989 zvolením Václava Havla prezidentem. Jedná se o události, které se zapsaly do československých dějin zejména pádem komunistického režimu a nastolením demokracie. V roce 2019 uplynulo 30 let od této významné události, která rezonovala společností. Tímto výročím se rovněž zabývalo několik publikací.

Diplomová práce se pokouší rekonstruovat revoluční dění roku 1989, tak jak probíhalo na Vysoké škole zemědělské v Praze (dále také VŠZ v Praze). Za využití archivního výzkumu a orálně historických rozhovorů s tehdejšími aktéry/aktérkami, se práce ptá po tom, jak tito aktéři „dělali“ revoluci z perspektivy pamětnických reflexí. Práce se věnuje otázkám způsobu zapojení narátorů a narátorek do „sametové revoluce“, dále popisuje revoluční aktivity, které na VŠZ ve sledovaném období probíhaly, problém přenosu informací před a během „sametové revoluce“ a následné proměny spojené s transformací univerzity. Práce neopomíná ani reflexi a hodnocení revolučního dění na VŠZ z pohledu studentstva a aspirantů po 30 letech.

Práce je dělena na několik hlavních částí, kapitol a podkapitol. Po úvodu následuje vymezení cíle práce a představení metodologického postupu, který byl pro účely daného výzkumného problému využit. Během výzkumu byly uplatněny metodologické přístupy orální historie, pomocí kterých byly získány pamětnické reflexe. Dále byl proveden archivní výzkum a kritické zhodnocení získaných archivních pramenů vázících se ke sledovanému tématu. V následující teoreticko-metodologické části je popsána orální historie a její význam při výzkumu soudobých dějin, problematizována je paměť a vzpomínání z pohledu orálně historického bádání. V neposlední řadě jsou představeny projekty a odborná literatura zaměřená na orálně historické, případně historické výzkumy o studentstvu a jejich roli během „sametové revoluce“ nebo výzkumu o poměrech na různých univerzitách během socialismu.

Empirická část práce se nejprve obecně soustřeďuje na roli studentstva v československých dějinách 20. století, přičemž se logicky věnuje zejména protirežimním demonstracím v letech 1988 a 1989 a petici *Několik vět*. Zvláštní kapitoly jsou zaměřeny na přípravu a průběh 17. listopadu a následný vývoj „sametové revoluce“. Poté je již pozornost věnována revolučnímu dění přímo na VŠZ, popsány jsou aktivní studentské a zaměstnanecké skupiny, které na VŠZ v tomto období vznikly. Jako významné téma,

které z výzkumného šetření vzešlo a je mu věnován v práci prostor, se ukázal problém přenosu informací před a během „sametové revoluce“. Opomenuta není ani následná transformace vysoké školy. Práce je zakončena kapitolou pojednávající o reflexi a hodnocení tehdejšího studentstva a aspirantů na proběhlou revoluci po 30 letech, která je diskutována a komparována s výsledky jiných výzkumných šetření na obdobné téma.

2 Cíl práce a metodika

Cílem diplomové práce je zjistit, jak se „dělala“ revoluce 1989 na VŠZ v Praze. Záměrem je jednak rekonstruovat průběh revolučního dění na dané vysoké škole, jednak zachytit pamětnické reflexe těchto události a jejich současné hodnocení ze strany pedagogů/pedagožek a studentů/studentek, kteří participovali na aktivitách revolučního dění 1989 v rámci VŠZ. Diplomová práce vznikala v rámci širšího orálně historického projektu „Soudobé dějiny ČZU“, jehož snahou je zachytit pamětnické reflexe na fungování České zemědělské univerzity v Praze (dále také ČZU), resp. VŠZ od roku 1952 do roku 1989.

Pro dosažení výše stanoveného cíle bylo využito metodologické triangulace, triangulace dat konkrétně byla použita metoda orální historie společně s archivním výzkumem. Metoda orální historie umožňuje co nejhlubší poznání toho, jak jedinci reflektují minulé procesy a události, jak je prožívali a jak je z dnešní pozice hodnotí.¹ Během orálně historického výzkumu byly vedeny rozhovory s vybranými aktéry/aktérkami², kteří se ve sledovaném období různým způsobem zapojili do revolučního dění na VŠZ v Praze. První narátorka byla oslovena přes tiskovou mluvčí ČZU v Praze, se kterou pamětnice spolupracovala na připravovaných akcích a publikacích k výroční „sametové revoluce“. Následné čtyři další osoby byly požádány o spolupráci bezprostředně po skončení univerzitní debaty Střípky sametové revoluce, pořádané dne 18. listopadu 2019 k připomínce 30letého výročí „sametové revoluce“ na ČZU. Jedna pamětnice a jeden pamětník byli doporučeni a kontakt s nimi byl zajištěn díky mým kolegům a spolupracovníkům na univerzitě. Jedna z narátorek byla rodinnou známou. Další dotazování byli osloveni pomocí metody „sněhové koule“, která je využívána pro vyhledání určité vrstvy narátorů skrze doporučení již interviewovaných osob. Většina oslovených s rozhovorem souhlasila, dvě ženy a jeden muž spolupráci odmítli z vážných rodinných důvodů nebo považovali zkoumané téma za nedůležité. Výzkum jinak probíhal bezproblémově, narátoři byli otevření, většina z nich považovala dokumentaci moderní historie univerzity za zásadní.

Orálně historický výzkum probíhal od listopadu roku 2019 do února 2020. Celkově bylo natočeno 13 rozhovorů o celkové délce 23 hodin a 41 minut (nejkratší trval 31 minut, nejdelší 1 hodinu a 59 minut). Devět interview vedla autorka práce a čtyři rozhovory byly uskutečněny

---

¹ K metodě orální historie a relevanci vzpomínkových vyprávění při výzkumu historických událostí a procesů – viz následující kapitola.

² Pro lepší čtivost textu bude autorka nadále používat generické maskulinum. Bude-li to nutné, explicitní rozlišení pohlaví bude upřesněno.

společně s výzkumníci PhDr. Sandrou Kreisslovou, Ph.D. Mezi informátory byly dvě osoby, které ve zkoumané době byly pedagogy, další dva pamětníci dva byli odborní asistenti a devět jich studovalo. I když tehdejší odborní asistenti (dnes doktorandi) byli zaměstnanci, v diplomové práci je pojmám jako studenty, protože se ve sledovaném období zapojovali do revolučních aktivit studentského stávkového výboru, jehož byli rovněž členy. Mezi interviewovanými bylo devět mužů a čtyři ženy. Rozhovory probíhaly dle preferencí narátorů na předem domluveném místě v Plzni, Praze, Přerově a Ústeckém kraji. Před sjednanou schůzkou byli dotazovaní seznámeni s cílem a průběhem rozhovoru. S osmi pamětníky se uskutečnil pouze jeden rozhovor kvůli jejich pracovnímu vytížení, nebo z nastalé situace, kdy se po první části rozhovoru plynule přešlo k tematickým okruhům. S jedním narátorem se zrealizovaly dokonce tři schůzky. Během všech setkání byl nejdříve zaznamenán narativní rozhovor, resp. životní příběh narátora, poté následoval tematicky orientovaný rozhovor, během kterého se měl dotazovaný vyjádřit k následujícím tematickým okruhům a výzkumným otázkám:

- Jak se narátoři zapojili do revolučního dění v rámci VŠZ?
- Jak probíhala revoluce 1989 na VŠZ perspektivou narátorů?
- Jak vznikl a fungoval studentský stávkový výbor VŠZ dle narátorů?
- Jak vzniklo a fungovalo Občanské fórum VŠZ dle narátorů?
- Jaký vliv měla revoluce 1989 na fungování VŠZ z perspektivy narátorů?
- K jakým proměnám v důsledku revoluce na VŠZ došlo?
- Jak narátoři hodnotí své aktivity a výsledky revoluce 1989 po 30 letech?

Téměř všichni dotazovaní, kteří se výzkumu účastnili, souhlasili se zpracováním osobních údajů a uvedením jména. Pouze jedna pamětnice chtěla zachovat anonymitu, a proto jsou její výpovědi uvedeny pod pseudonymem Anna.³ Informované souhlasy byly získány od všech dotazovaných a jsou uloženy v archivu Provozně ekonomické fakulty ČZU na Katedře psychologie.⁴ Všechny mimořádné situace, které se staly během rozhovoru, byly zaznamenány do protokolu o rozhovorech. Následně byly vytvořeny karty narátorů, které zahrnují krátké biogramy, kondenzovaný rozhovor, případnou fotodokumentaci a další

---

³ Kromě narátorky Anny byly také anonymizovány některé osoby, které pamětníci ve svých výpovědích zmiňují.

⁴ Autorka se řídila Etickým kodexem České asociace orální historie, předloha informovaného souhlasu pocházela rovněž z České asociace orální historie (COHA, 2019).

relevantní materiály a zdroje informací. Dále byly nahrávky co nejdůvěrněji přepsány, tzn. doslovně, gramaticky i stylisticky neupravené, zachycující každé vyslovené slovo a rovněž emoční projevy mlčení, smích a jiné. Přepisy rozhovorů stejně jako výše zmíněné dokumenty jsou rovněž uloženy v daném archivu.⁵ Rozhovory byly následně podrobeny obsahové analýze, což je výzkumná technika pro vytváření replikovatelných a validních úsudků z textů na kontexty jejich využití. Klíčovou procedurou se stalo kódování, které se používá k určení hlavních témat práce. Využívá se zejména k analýze určitého počtu textů (Hájek, 2014, s. 61–62, 111–112). Následně byly rozhovory interpretovány. Analýza a interpretace získaných dat se řídila pravidly zakotvené teorie (srov. Strauss, Corbin, 1999).

Během výzkumného šetření byly rovněž použity soukromé archivní materiály narátorů. Konkrétně šlo o egodokument – osobní deník od pana Ing. Ladislava Ptáčka, který zde popisuje revolučního dění na VŠZ. Narátorka Bc. Ingrid Kejkrťová poskytla různé dokumenty a tiskoviny, které se váží ke sledovanému období. Dále byla využita audio nahrávka, která byla pořízena autorkou během již jednou zmíněné univerzitní debaty Střípky sametové revoluce na ČZU.⁶

Následují krátké biogramy jednotlivých narátorů, kteří autorce pro účely této diplomové práce poskytli rozhovor.

Anna (*na konci 60. let 20. století) studovala Agronomickou fakultu Vysoké školy zemědělské v Praze (dále také AF VŠZ v Praze). Účastnila se demonstrací na Václavském náměstí a na Letné. Pomáhala stávkovému výboru s distribucí materiálů. Dnes působí jako manažerka kontaktního centra. Rozhovor vedený Kristýnou Audesovou se konal dne 27. 11. 2019 v Ústeckém kraji.

Ing. Halka Baláčková, MBA, PCC (*1967) v roce 1989 studovala AF VŠZ v Praze. V revolučním období jezdila na výjezdy, účastnila se demonstrací na Václavském náměstí a distribuovala materiály. Dnes pracuje jako profesionální koučka. Rozhovor vedený Kristýnou Audesovou se konal dne 7. 2. 2020 v Praze.

---

⁵ Blíže k metodě orální historie viz Mücke, Vaněk (2015).

⁶ Během listopadu 2019 ČZU připravila řadu akcí připomínající výročí „sametové revoluce“. Jednou z nich bylo speciální vydání časopisu *Zpravodaj (Univerzita plná života)*. Část svého čtvrtého vydání věnoval revolučnímu období na VŠZ (*Zpravodaj České zemědělské univerzity v Praze*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2019, 4, ISSN 2570-8104.)

RNDr. Libor Fettr (*1956) působil na VŠZ v Praze jako pedagog na Provozně ekonomické fakultě Vysoké školy zemědělské v Praze (dále také PEF VŠZ v Praze). Během „sametové revoluce“ se účastnil demonstrací na Václavském náměstí, pořádal podpisovou akci zaměstnanců na podporu studentů a byl jedním ze zakladatelů OF na VŠZ. Po vzniku akademického senátu v něm rovněž působil. V době konání interview pracoval jako IT specialista. Rozhovory vedla Kristýna Audesová a konaly se dne 15. 1. 2020 a 21. 1. 2020 v Praze.

prof. RNDr. Jaroslav Havlíček, CSc. (*1941) v roce 1989 působil na PEF VŠZ v Praze jako pedagog. V revolučním období byl zvolen předsedou stávkového výboru zaměstnanců PEF. Dodnes pracuje na ČZU v Praze jako pedagog. Rozhovor vedený PhDr. Sandrou Kreisslovou, Ph.D. a Kristýnou Audesovou se konal dne 20. 2. 2020 v Praze.

Ing. Ondřej Hradecký (*1967) byl v roce 1989 studentem PEF VŠZ v Praze. Účastnil se manifestace 17. listopadu a následných demonstrací na Václavském náměstí. Aktivně se podílel na studentských výjezdech. Byl členem akademického senátu nejprve jako student a poté jako zaměstnanec univerzity. Dnes pracuje jako vedoucí Střediska informačních služeb na PEF ČZU v Praze. Rozhovory vedené Kristýnou Audesovou se uskutečnily dne 16. 12. 2019, 23. 1. 2020 a 27. 1. 2020 v Praze.

Ing. et Bc. Blanka Jacková (*1968) byla v roce 1989 studentkou AF VŠZ v Praze. Během „sametové revoluce“ se účastnila demonstrací na Václavském a Letenském náměstí, pomáhala s výrobou a distribucí materiálů a podílela se na studentských výjezdech. Dnes se zabývá státní správou v oblasti ochrany životního prostředí. Rozhovor byl veden Kristýnou Audesovou a konal se dne 29. 1. 2020 v Plzni.

Bc. Ingrid Kejkrtová (*1964) v roce 1989 studovala na PEF VŠZ v Praze. V revolučním období byla členkou studentského stávkového výboru VŠZ a zástupkyní VŠZ v celostátním stávkovém výboru studentů v divadle DISK, odkud zprostředkovávala informace na VŠZ. Zastupovala studenty v kolegiu rektora a účastnila se několika výjezdů. Pracuje jako vedoucí živnostenského oboru na Úřadě městské části Prahy 6. Rozhovory byly vedeny PhDr. Sandrou Kreisslovou, Ph.D. a Kristýnou Audesovou dne 14. 11. 2019 a 4. 12. 2019 v Praze.

Ing. Ladislav Ptáček (*1967) studoval AF VŠZ v Praze. Účastnil se manifestace 17. listopadu, byl členem stávkového výboru studentů a podílel se na studentských výjezdech. Se svými přáteli zorganizoval kurzy anglického jazyka s americkými rodilými mluvčími. Stal se členem akademického senátu. Profesionálně se věnuje interpretaci místního dědictví. Rozhovor vedený Kristýnou Audesovou se uskutečnil dne 14. 2. 2020 v Přerově.

Ing. Jan Riegert (*1968) studoval v roce 1989 PEF VŠZ v Praze. Během revoluce byl členem v studentském stávkovém výboru VŠZ v Praze a zastupoval VŠZ v Praze v celostátním studentském stávkovém výboru v divadle Disk, odkud rovněž přenášel informace. V době konání interview byl obchodním ředitelem firmy Fintherm. Rozhovor vedený Kristýnou Audesovou se konal dne 17. 1. 2020 v Praze.

Ing. Pavel Richter (*1968) v roce 1989 studoval AF VŠZ v Praze. Během studia se věnoval časopiseckým aktivitám na univerzitě. Dne 17. listopadu se účastnil manifestace na Národní třídě a byl u zrodu studentského stávkového výboru, jehož byl členem. Podílel se na studentských výjezdech a stal se novinářem Zemědělských novin. Dnes pracuje jako konzultant marketingu a PR. Rozhovory vedeny Kristýnou Audesovou se konaly dne 24. 1. 2020 a 28. 1. 2020 v Praze.

Ing. Jan Sechter (*1968) studoval PEF VŠZ v Praze a podílel se na časopiseckých aktivitách. 17. listopadu byl přítomen na Národní třídě, během revolučního dění byl v čele studentského stávkového výboru PEF a účastnil se studentských výjezdů. Stal se členem akademického senátu. V době konání interview působil jako poradce pro EU a zahraniční vztahy předsedy Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Rozhovor proběhl dne 28. 1. 2020 v Praze a byl veden Kristýnou Audesovou.

prof. Ing. Petr Sklenička, CSc. (*1964) byl v roce 1989 vědeckým aspirantem na AF VŠZ v Praze. Účastnil se manifestace na Národní třídě a byl členem celoškolského studentského stávkového výboru. Dnes působí jako rektor ČZU v Praze. Rozhovor byl veden PhDr. Sandrou Kreisslovou, Ph.D. a Kristýnou Audesovou dne 19. 2. 2020 v Praze.

Ing. Martin Šindelář (*1960) byl v roce 1989 vědeckým aspirantem na AF VŠZ v Praze. Účastnil se manifestace 17. listopadu, kde byl bezpečnostními složkami zadržen a následně propuštěn. Během revolučního dění byl členem studentského stávkového výboru VŠZ, jezdil do Disku a pomáhal s organizováním studentských výjezdů. Podílel se na realizaci anglických kurzů a byl zvolen předsedou akademického senátu na AF. Dnes pracuje jako specialista reportingu a datového skladu v ING. Rozhovory byly vedeny PhDr. Sandrou Kreisslovou, Ph.D. a Kristýnou Audesovou dne 29. 11. 2019 a 15. 1. 2020 v Praze.

Ke zkoumání sledovaného období 1989/1990 byly využity archivní materiály a dokumenty uložené v Archivu ČZU. Ve složce OF – VŠZ Dokumenty IX. 89 – VI. 90 jsou umístěny materiály o vzniku a činnosti OF na VŠZ – dopisy, zápisy z jednání s vedením a studenty, zápisy z jednání u kulatého stolu a zápisy z jednání vědecké rady, kterých se zástupci Občanského fóra Vysoké školy zemědělské v Praze (dále také OF VŠZ v Praze) účastnili. Složka obsahuje egodokument Ladislava Labudka, pedagoga a mluvčího OF VŠZ, který ve svém textu *Po 20 letech – pohled na období proměn roku 1989* napsal několik slov o revolučním období s odstupem 20 let.

Šanon *Agenda 1989* obsahuje dokumenty deklarující úkoly vysokých škol po 13. zasedání Ústředního výboru Komunistické strany Československa (dále také ÚV KSČ), dopisy od Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále také MŠMT), které informují o novém znění zákona, zrušení „komunistických“ předmětů, podobu přijímacích řízení v roce 1990 a dopis vyzývající rektora VŠZ k vypracování rehabilitací osob. Šanon *Agenda 1990/I.* zahrnuje dokumenty o rektorských volbách – životopisy uchazečů a jejich osobní dotazníky, dále obsahuje zápis o předání funkce rektora panu prof. Petrovi a dopisy od MŠMT, které pojednávají o zrušení vojenské katedry, pozastavení činnosti katedry marxismu-leninismu, zásady o rehabilitaci a další dokumenty o transformaci školství. *Agenda 1990/II.* obsahuje dopisy, které se zabývají změnou nového vysokoškolského zákona, dále zápis z 2. zasedání komise pro ustanovení akademického senátu a další materiály dokládající fungování akademického roku 1989/1990 a 1990/1991. Šanon *Agenda 1990/III.* zahrnuje dokumenty k výzkumu a grantům roku 1990. Šanony *Kolegium rektora 89/I, 89/II. a 90* obsahují zápisy z jednotlivých zasedání, během kterých byly projednávány důležité body týkající se chodu univerzity. Šanon *Vědecká rada 1989–1990* obsahuje zápisy ze zasedání vědecké rady, návrhy na jmenování docentů a profesorů,

obnovu výuky humanitních věd, sjednocení výuky jazyků, zařazení tělesné výchovy do osnov, koncepci studijních programů a další.

3 Teoreticko-metodologické zázemí práce

3.1 Orální historie a její význam při výzkumu soudobých dějin

Orální historie je metoda kvalitativního výzkumu, která je využívána nejrůznějšími humanitními a společenskovědními obory jako je historie, sociologie, antropologie, etnologie, politologie, psychologie, právní věda, lingvistika, literární věda, muzikologie, divadelní věda a dějiny umění. Je využívána širokým okruhem badatelů a zájemců pohybujících se jednak mezi těmito vědními obory, ale rovněž na pomezí „akademické“ vědy a „laické“ praxe (Vaněk, Mücke, 2015, s. 16–17).

Orálně historická metoda nekonstruuje objektivní fakta, vyprávění je vždy subjektivní a podléhá kvalitě paměti mluvčího. Je nezastupitelná zejména tam, kde oficiální prameny chybí, nikdy neexistovaly, jsou omezené nebo byly zničeny (Sedláková, 2014, s. 229–231). Používá se zejména k zachycení ústního sdělení pamětníků, kteří se zúčastnili daných událostí, procesů nebo zkoumané doby (Vaněk, Mücke, Pelikánová, 2007, s. 11). Orální historii nejde o rozkrytí minulosti, jak se „doopravdy“ stala, ale spíše o osobní zkušenosti, subjektivní prožívání dějin a jejich význam. Orientuje se na jedince, dějiny „psané zdola“ a „obyčejného“ člověka, který byl z historického bádání předešlé doby vyloučen.⁷ Její prosazení v historiografii souvisí s příklonem ke kvalitativnímu výzkumu a postmoderním obratem v humanitních a společenských vědách. Svým zaměřením významně přispěla k výzkumu soudobých dějin a jejich demokratizaci.

Označení „oral history“ bylo v České republice intenzivně diskutováno. Čeští historikové se i přes navrhované alternativní názvy jako „vyprávěná historie“ nebo „mluvené dějiny“ shodli na používání názvu orální historie (Vaněk, Mücke, 2015, s. 16). O autorství označení „oral history“ se dodnes vedou spory. Víme však, že pochází ze Severní Ameriky, která je považována za kolébku této metody (Vaněk, Mücke 2015, s. 36). První moderní orálně historické centrum Columbia Oral History Research Office bylo založeno na Kolumbijské univerzitě v New Yorku v roce 1948 americkým žurnalistou, později profesorem historie, Allanem Nevinsem, který přišel s myšlenkou založení orálně historického centra při psaní své knihy *The Gateway to History* z roku 1938. Mapoval v ní životy významných žijících Američanů politického, hospodářského a kulturního života

---

⁷ Přestože se počátky orální historie ve Spojených státech pojí s výzkumem elit, jak uvidíme níže.

(Ritchie, 2014, s. 5). Druhý americký proud orální historie z Chicagské školy směřoval k výzkumu nižších vrstev amerického obyvatelstva (Vaněk, Mücke, 2015, s. 37).

V Evropě se metoda orální historie rozšířila až v druhé polovině 20. století. Ve Velké Británii měla podobný vývoj jako ve Spojených státech amerických, avšak s větším zájmem o zkoumání dělnických vrstev a sociálních dějin obecně. V průběhu 60. až 80. let se zásluhou nové generace německých výzkumníků začala formulovat i německá orální historie zaměřující se na paměti předválečného a válečného období. V dalších letech se orální historie objevuje ve Francii a Itálii při zkoumání společnosti (Vaněk, Mücke, Pelikánová, 2007, s. 34–46).

Ve střední Evropě se orální historie začíná prosazovat s pádem totalitárních režimů v 90. letech 20. století. Orální historie měla v Československu do roku 1989 podobu pouze „práce s pamětníkem“. Českoslovenští historikové byli po několik desetiletí izolovaní od světového vývoje ve svém oboru, měli omezené možnosti, jak získat zahraniční literaturu, účastnit se odborných konferencí. „Objektivnější“ přístup ke zpracování dějin mohl nastat až po pádu komunistického režimu. Historikové soudobých dějin si uvědomovali, že skončené období zanechalo v historii posledních desetiletí bílá místa, která není možné zmapovat pomocí oficiálních pramenů. V roce 1990 byl založen Ústav pro soudobé dějiny z podnětu Historické komise OF v rámci tehdejší Československé akademie věd. O deset let později se jedním z oddělení Ústavu pro soudobé dějiny stalo Centrum orální historie (Vaněk, Mücke, 2015, s. 96–98).

V roce 2007 byla založena Česká asociace orální historie (COHA), která vznikla na popud orálně historických výzkumníků na 14. mezinárodní konferenci orální historie (International Oral History Association Conference) v Sydney. Prvním předsedou se stal historik Miroslav Vaněk, tehdejší vedoucí Centra orální historie při Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky (od roku 2013 je čestným předsedou). COHA je členem International Oral History Association a Rady vědeckých společností ČR (COHA, n.d.).

3.2 Paměť a vzpomínání z pohledu orálně historického bádání

3.2.1 Kolektivní a individuální paměť

Paměť a vzpomínání jsou zde považovány za sociální konstrukty. Jde o základní pojmy související s orálně historickým bádáním, které se orientuje na pamětnické reflexe. *Paměť je pojímána integrálně a dynamicky: jako tvárný, selektivní, internacionální, emocionální a „kaleidoskopický“ proces, který neustále reorganizuje a transformuje naše minulé prožitky „pod dojmem“ oněch současných a v očekávání budoucích* (Vaněk, Mücke, 2015, s. 130). V rámci paměťových studií se paměť rozlišuje na dvě základní paměťové kategorie – kolektivní a individuální paměť, které jsou od sebe těžko oddělitelné a vzájemně se doplňují (Vaněk, Mücke, 2015, s. 126).

Pojem kolektivní paměť zavádí francouzský sociolog Maurice Halbwachs. Podle jeho názoru jsou všechny vzpomínky kolektivního charakteru, protože velké množství vzpomínek nám připomene někdo jiný. Dle jeho názoru se *o kolektivní paměť jedná tehdy, ožívujeme-li ze života naší skupiny událost nahlíženou právě z pohledu této skupiny, a to i v případě fyzické nepřítomnosti členů skupiny* (Halbwachs, 2009, s. 63). Halbwachs proto rozlišuje individuální a kolektivní paměť, avšak nahlíží na paměť individuální jako na kulturní produkt, který je strukturován pamětí kolektivní. Individuální jsou pouze vjemy. Podle něj mají vzpomínky svůj zrod v myšlení skupiny, v komunikaci a interakci, které v jejím rámci probíhají. Nejhůře se nám vybavují vzpomínky, které se týkají pouze nás, a naopak se nám lépe vzpomíná ve skupině lidí. Z toho vyplývá, že individuální paměť je obklopována pamětí kolektivní, avšak spolu nesplývají. Veškerá individuální paměť představuje způsob nahlížení kolektivní paměti, která závisí na místě, jež jednotlivec zaujímá mezi ostatními (Šubrt, 2011, s. 400–401). V jeho díle hraje významnou roli teze o sociální podmíněnosti paměti, kdy sice vzpomínáme jako jednotlivci, činíme tak ovšem v rámcich, které představují organizaci vzpomínek dané společnosti. Autor proto zavádí další pojem – „sociální rámce paměti“, ve kterých společnost a sociální působení vytváří rámec zprostředkující vzpomínání, rozpoznání a lokalizování vzpomínek. Rámce paměti jsou orientační body v prostoru a čase, historické, geografické, biografické, politické pojmy, běžné zkušenosti a známé způsoby nahlížení. V nich jsou fixovány a vyvolávány naše vzpomínky a paměť se v nich vytváří, zpracovává a reprodukuje. Rámce se týkají především jazykové, prostorové a časové povahy, avšak tím nejdůležitějším je jazyk. Halbwachs tvrdí, že každé slovo, kterému rozumíme,

je provázáno vzpomínkou a neexistují vzpomínky, které by nebyly spjaty se slovy (Maslowski a kol., 2014, s. 17–18).

V souvislosti s kolektivní pamětí je třeba problematizovat otázku, kdo je vlastně jejím nositelem. Český historik Miroslav Hroch v tomto ohledu hovoří o kolektivní paměti jako o vztahu mezi souborem subjektů paměti (pamětníků) a obsahem paměti (co má subjekt vnímat jako minulost, která je vhodná ke vštípení do paměti). Proto popsal subjekt neboli nositele paměti jako konkrétní osobu se zájmy a vlastnostmi. Za kolektivní paměť považuje takové události, které se týkaly větších pospolitostí, jež jsou pokládány za závažné a nositelem paměti mohla být např. vesnice, sociální skupina, národ, ale rovněž instituce, která určovala, co je zapotřebí si pamatovat. Je důležité brát v úvahu, že společensky relevantní paměť generací mohla být odrazem sociální disciplíny vedené školní a náboženskou výukou a mediální manipulací. Dle Hrocha lze kolektivní paměť rozdělit podle kategorie pramenů. Za první, co bylo lidem v historii prezentováno (popularizační a žurnalistické texty, učebnice, sochy, obrazy, záznamy o řečnických projevech, kázání atd.), a za druhé zprávy o tom, jak občané na historii reagovali (veřejná shromáždění, obsah letáků, nápisy na zdech atd.) (Šustrová, 2014, s. 24–26).

Podle francouzského historika Jacquese Le Goffa (2007, s. 110) je kolektivní paměť vytvářena v každé společnosti, a proto ji považuje za *vědu a jako veřejný kult jednak v tom, že je pramen této historie (a to pramenem proměnlivým), bohatým na archivy a dokumenty/monumenty, a dále v tom, že je zvučnou (a živoucí) ozvěnou historické práce. V této perspektivě patří kolektivní paměť k významným objektům zájmu rozvinutých společností i společností rozvojových, vládnoucích společenských tříd i tříd ovládaných, jež vesměs bojují o moc či život, o přežití a vzestup.*

V souvislosti s rozdílným společenským postavením rozlišila americká historička zabývající se orální historií Valerie Raleigh Yow (2005, s. 54) kolektivní paměť na oficiální a lidovou. Oficiální paměť je prosazována skupinou lidí nebo jednotlivcem, kteří mají nadvládu ve společnosti a lidová paměť je uchovávána lidmi, kteří nejsou vlivní, ale sdílejí svoje zážitky a zkušenosti.

3.2.2 Komunikativní a kulturní paměť

Německý egyptolog a religionista Jan Assmann rozšířil se svou ženou historičkou Adelaidou původní Halbwachsův koncept kolektivní paměti na čtyři tematické druhy paměti –

mimetická, paměť věcí, komunikativní a kulturní (Assmann, 2001, s. 23–24). Prvním typem kolektivní paměti, které se Assmann nadále věnoval, je komunikativní paměť. *Komunikativní paměť zahrnuje vzpomínky, které se vztahují k nedávné minulosti. Právě tyto vzpomínky člověk sdílí se svými současníky. Typickým případem je generační paměť. Tato paměť se historicky rozvíjí u určité skupiny, vzniká v čase a s časem také zaniká, anebo přesněji – zaniká se svými nositeli. Když nositelé, kteří ji ztělesňovali, zemřou, ustoupí tato paměť paměti jiné, nové* (Assmann, 2001, s. 48).

Druhým typem paměti, kterou se zabýval, je kulturní paměť. Ta je zachycována fixními body v minulosti. Je uložena a zprostředkována pomocí trvale zaznamenaných symbolických figur, na nichž se zachytávají vzpomínky. Vztahuje se k událostem, které nahlíží do minulosti a společnost je vnímá jako významné, proto je chápe jako „své dějiny“. Stala se záležitostí kulturních institucí, organizací a praktik, které uchovávají minulost nebo vzpomínky na ni pomocí památníků, muzeí apod. Je předávána mnoha generacím, čímž přispívá k vytváření kulturní identity (Assmann, 2001, s. 50; Maslowski a kol., 2014, s. 85–89).

S kulturní paměti úzce souvisí termín „místa paměti“, jehož propagátorem a tvůrcem byl francouzský historik Pierre Nora, který v něm viděl pouto mezi přítomností a minulostí. „Místa paměti“ popisoval jako živelnou reakci historického vědomí na pokroky historického poznání rozkládající tradiční kolektivní paměť. Společnost se proto začala vztahovat ke konkrétním místům připomínající historické okamžiky, které měly veliký význam na národní i regionální úrovni (Šustrová, 2014, s. 31–33).

Koncept „míst paměti“ se rozvinul po celé Evropě, zejména v Dánsku, Belgii, Lucembursku, Itálii a Rakousku. Zároveň se setkal s kritikou jednostranné orientace na národní místa paměti, což vedlo k hledání alternativních interpretačních modelů a zájmu o alternativní identitvorné rámce. To směřovalo k vlně tematizace míst paměti nejrozličnějších entit a subjektů (všeho) nebo k tomu, že byl pojem místa paměti používán pouze metaforicky, jenž se odloučil od definičně centrálního spojení s kategorií „dějin druhého řádu“, které jsou opakem „reálným dějinám“. V praktickém pojetí to znamená, že místo dějin paměti jsou psány reálné dějiny událostí, jejichž role jakožto místa paměti je prostě konstatována (Šustrová, 2014, s. 67–69).

3.2.3 Selektivita paměti a relevance vzpomínkových konstrukcí pro orální historii

Selektivitou paměti v souvislosti s orální historií se zabývala slovenská socioložka Zuzana Kusá (1995, s. 17–20). Poukazovala na problém pravdivosti informací v životopisných vyprávěních, které ovlivňují výzkum a vytvořila pět kategorií selektivnosti paměti. První z nich je selektivnost paměti z hlediska dnešních zájmů, kdy se paměť netýká jen minulosti, ale vztahu mezi minulostí a přítomností. Jedná se o rekonstrukci minulosti, kdy se prolínají současné a minulé postoje, které jsou těžko oddělitelné. Druhým je selekce privátního jako „historicky nepodstatného“. Autorka připomíná výrok Alessandra Portelliho, který tvrdí, že ohniskem orální historie je hledání spojení mezi životním příběhem a historií, mezi individuální zkušeností a společenskými změnami. Proto jsou někteří lidé přesvědčeni o tom, že jejich soukromý život je propojený s historií. Další typ selekce je pod vlivem „dominantní paměti“, která představuje individuální paměť, jež je ovlivněná polem veřejné historie. Kusá zmiňuje Johna Neroneho, který popisuje ničení individuální paměti pomocí společenských mechanismů uchování paměti, jako jsou písně, filmy, příběhy v novinách, během kterých dochází ke zjednodušení verzí minulosti. V důsledku tlaku společnosti je těžké si uchovat odlišné vzpomínky. Aspekt selekce a potřeby sebeúcty se projevuje především během vyprávění životního příběhu, kdy narátor hodnotí sám sebe, potvrzuje si tím smysl svého života a potřebou sebeúcty odhaluje své hodnoty a postoje. Pollyanin princip selekce paměti je pojmenovaný podle hlavní postavy ze stejnojmenného amerického románu, při kterém jsou vytlačovány z mozku negativní nebo traumatizující zážitky z běžného života. Posledním aspektem je selekce a charakter příběhu, kdy je životní příběh vypravován takovým způsobem, aby byla zachována narátorova osobnost. Na výběr vzpomínek má vliv i to, komu je životní příběh vypravován, protože se narátor snaží vyhovět očekávání, že jeho autobiografie bude o tom, jak se stal tím, kým je.

3.3 Projekty a odborná literatura o studentech a revolučním dění na univerzitách nejen z pohledu orální historie

V roce 1996 udělila Akademie věd České republiky historikovi Miroslavu Vaňkovi a jeho výzkumnému týmu grantovou podporu na projekt věnující se vysokoškolákům *Studenti období pádu komunismu v Československu – životopisná interview*. Z projektu vznikla

monografie *Sto studentských revolucí* (Otáhal, Vaněk, 1999) pojednávající o životních příbězích zkoumané vrstvy narátorů, kteří sehráli důležitou roli během „sametové revoluce“. V projektu pamětníci refletovali své vzpomínky na listopadové dění roku 1989 v Československu. Kniha získala název podle počtu studentů, kteří se zapojili do projektu mezi roky 1996–1998. Na realizaci se nepodílel jen dvoučlenný tým, ale další lokální koordinátoři a koordinátorky, kteří výzkum vedli v rámci mimopražských vysokých škol (Brno, České Budějovice, Liberec, Olomouc, Ostrava, Ústí nad Labem). Výhodou koordinátorů a koordinátorek bylo navazování kontaktů s informátory, znalost tamního prostředí a problematiky kraje. Problémy nastaly při celkovém zpracování závěrečné zprávy, která ze studie vychází. Z důvodu nedostatku zkušeností ve vedení orálně historického výzkumu s tanními narátory, tazatelé prováděli rozhovory svým stylem vedení, přepisu a rozboru rozhovorů. V monografii je nejprve publikován historický úvod, na který navazuje metodologie výzkumu. Dále jsou zde zveřejněny upravované rozhovory, které byly využity pro interpretaci hlavní části práce, jež pojednává o rodinném prostředí, vysokoškolském studiu, Socialistickém svazu mládeže (dále také SSM), studentské stávce atd. Práce se soustředila zejména na otázky, jak si studenti vedli během revoluce, co prožívali, vykonávali a zejména jak na události vzpomínají s odstupem několika let.

Na tento projekt navazuje třídílná publikace *Sto studentských revolucí* (Vaněk a kol., 2019), zachycující životopisná vyprávění v časosběrné perspektivě studentských aktivistů z roku 1989. Cílem bylo nahrát rozhovory se stejnými narátory jako v předchozím projektu, v tomto ohledu šlo tedy o návratný výzkum. Kontaktování pamětníků bylo velice složité kvůli starým adresám a telefonním číslům, proto se některé dotazované nepovedlo kontaktovat, další spolupráci odmítli a jiní již zemřeli. Z tohoto důvodu se výzkumníci rozhodli oslovit nový vzorek narátorů, převážně mimopražských žen. Povedlo se realizovat výzkum s 19 novými informátory, v němž bylo 11 mužů a 8 žen, z toho jich 11 bylo mimopražských. Celkový počet narátorek se v projektu zvýšil na dvacet dva. První část rozhovoru vedl výzkumný tým jako volné vyprávění na téma, co se odehrálo v jejich životě od roku 1989 do současnosti. Během rozhovoru s novými narátory začali výzkumníci otázkou ohledně dětství, rodinných kořenů, listopadových událostí až po současnost. Poté, co bylo nahráno prvních 80 rozhovorů, výzkumníci vytvořili první tematickou analýzu, která jim pomohla najít témata, na něž se pak zaměřili v druhém rozhovoru. Nový metodologický prvek provádění druhého rozhovoru 6 až 12 měsíců po prvním, vnesl do projektu další rozměr časosběrnosti, protože se během tohoto časového období narátorům naskytly nové a zajímavé situace (změny v osobním životě, změna v politice a společnosti), které se posléze promítly

do druhého rozhovoru. Výzkum byl prováděn od února 2017 do listopadu 2018 pod vedením zkušených tazatelů (Vaněk a kol., 2019).

První svazek je věnován výsledkům časosběrného projektu, kde je nejprve představena teorie a metodologie výzkumu. Interpretační kapitola *Generace* pojednává o termínu „studentská generace“, kapitola *Variace revoluce* se věnuje přístupům hodnocení revoluce a v poslední kapitole narátoři vzpomínají na 90. léta. Druhý a třetí svazek je věnován souboru 91 rozhovorů, které byly přepsány a stylisticky upraveny. Publikace je doplněna o portréty a dobové fotografie z roku 1989 (Vaněk a kol., 2019).

Publikace *Filozofové dělají revoluci: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy během komunistického experimentu (1948–1968–1989)* byla vydána Josefem Petráňem v roce 2015. Jedná se o monografii, která byla napsána k 25. výročí „sametové revoluce“ a soustřeďuje se na rozdílné generace v období určeném mezníky 1948–1968–1989, kdy se uplatnila revolučnost mladých lidí. Publikace přibližuje poměry na fakultě během tohoto „komunistického experimentu“ a jak se vyvíjely osudy studentů a pedagogů v tomto sledovaném období. Autor se šířeji věnuje nejen událostem roku 1989, ale rovněž tomu, co jim předcházelo. Studenti Filosofické fakulty Univerzity Karlovy (dále také FF UK) projevovali svou aktivitu rovněž ve vydávání časopisů a diskusními shromážděními. Během „sametové revoluce“ se sledovaná fakulta aktivně zapojovala do revolučního dění. Vznikl studentský stávkový výbor a dvě OF složená ze studentů a pedagogů a pedagogů, kteří byli během „normalizace“ z fakulty vyhozeni a čekali na rehabilitaci. Závěr publikace pojednává o rehabilitacích, následné transformaci fakulty, jednotlivých kateder a výuky (Petráň, 2015).

Další monografie zaměřující se nejen na mladou generaci studentů je *Náměstí Krasnoarmějců 2: Učitelé a studenti Filosofické fakulty UK v období normalizace* od Jakuba Jareše a kol., která vyšla v roce 2012. Autoři zjišťovali autonomii a kontrolu v jednání pedagogů a studentů, zabývali se proměnami na fakultě souvisejícími s nástupem „normalizace“ a strukturou a fungování Komunistické strany Československa FF UK v letech 1969–1989 a dále rolí pedagogů a studentů na fakultě v daném období. Autoři čerpali z desítky strukturovaných rozhovorů s pamětníky a archivních materiálů. Kapitola *Studentem na FF UK* (Jareš a kol., 2012, s. 299–366) v období „normalizace“ byla zpracována zejména na základě pamětnických reflexí, neboť archivní materiály o studentech nebyly dostačující či přístupné, protože se zaměřovaly především na zaměstnance a jejich posudky. Skupinu pamětníků tvořilo 25 bývalých studentů (16 mužů a 9 žen), kteří studovali nejsilnější obory FF, nejčastěji historii. S pamětníky byly prováděny pouze strukturované rozhovory, pomocí

kterých se podařilo vytvořit ucelenou představu o studentském životě podle pravidel, působení v SSM, vojenské přípravě a životě na kolejích.

Na závěr lze zmínit publikaci *Prověřená fakulta: KSČ na Filosofické fakultě UK v letech 1969–1989* od Katky Volné a kol., která pojednává o „normalizační“ minulosti fakulty. Zajímavostí je, že kniha vznikla z iniciativy studentů FF UK v Praze, proto se badatelský tým skládal ze studentů historické a filosofické katedry. Celý projekt byl založen zejména na archivním bádání nezpracovaného fondu Komunistické strany Československa (dále také KSČ). Publikace poskytuje široký obsah komentovaných materiálů, pomocí kterých lze získat představu o fungování FF UK v období „normalizace“ (Vlná a kol., 2009).

4 Empirická část

4.1 Role studentstva v československých dějinách 20. století

Studentstvo sehrálo v československých dějinách několikrát klíčovou roli. Během protektorátu Čech a Moravy vstoupilo do politického dění svou aktivní účastí na protifašistických protestech. Dne 28. října 1939 se v Praze konala demonstrace, během které zemřeli dva lidé. Dělník Otakar Sedláček a student Jan Opletal, jehož pohřeb se konal 15. listopadu na Albertově před Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy (dále také PřF UK) a stal se podnětem k dalším nepokojům. Studenti byli zatýkáni a následně přemístěni do koncentračních táborů. Rovněž došlo k popravě devíti studentských vůdců. Vysoké školy byly během daného období uzavřeny na 6 let (Rossa, 1959, s. 33–46).

V roce 1945 se výuka na vysokých školách obnovila. Další moment zvratu představoval rok 1948, kdy se dostala k moci komunistická strana. Demokratická část studentů protestovala mlčenlivým pochodem na Pražský hrad, aby vyjádřila podporu prezidentu Edvardu Benešovi, a druhá část studentů se mezitím zabývala vylučováním „nepohodlných“ pedagogů a spolužáků ve fakultních akčních výborech. Politická situace v 50. letech ovlivňovala veškeré školní i mimoškolní aktivity, proto se vysokoškolští studenti mohli realizovat nanejvýš rozbořením ideologických děl a na „stavbách mládeže“. 60. léta 20. století přinesla uvolnění ve společnosti. V roce 1966 se konal studentský majáles, kvůli kterému se Československo hodnotilo jako ideologicky slabší článek Varšavské smlouvy. O rok později se konal IV. Sjezd československých spisovatelů, během kterého se vyostřily vztahy mezi československými spisovateli a představiteli oficiální ideologické fronty. Zvrat ovšem přišel s okupací v srpnu v roce 1968, kdy armády pěti zemí Varšavské smlouvy okupovaly Československo. Studenti, kteří podporovali vládu vedenou Alexandrem Dubčekem, protestovali proti vpádu armády do země a dávali najevo svůj nesouhlas s vývojem v Československu. Koncem října a začátkem listopadu byly násilně potlačeny tři demonstrace. Radikálnější studenti vyhlásili třídní okupační stávkou, kterou chtěli docílit obhajobu společenských požadavků, zejména Akčního programu z jara 1968, ale svých cílů nedosáhli. Významnou roli sehrál student Jan Palach, který vyjádřil svůj nesouhlas se srpnovou okupací aktem sebeupálení dne 16. ledna 1969 na Václavském náměstí. Stejným způsobem ho následoval student Jan Zajíc. Další organizací, která vystupovala proti režimu, bylo ilegální Hnutí revoluční mládeže, které vzniklo z radikálního proudu. Organizátoři byli

pozatýkáni a na některé byl uvalen čtyřletý trest odnětí svobody (Otáhal, Vaněk, 1999, s. 12–13).

Studenti se opět aktivizovali až v roce 1988, kdy svou účastí na protestech vyslovovali nespokojenost se stávajícím komunistickým režimem. Během roku 1989 se konalo mnoho demonstrací, na kterých byli studenti početně zastoupeni. Vše vyvrcholilo studentskou manifestací v listopadu téhož roku. Těmito událostmi se v kontextu VŠZ bude práce věnovat v dalších kapitolách.

4.1.1 Vysoké školy a studentstvo v období socialismu

Počet studentů od 2. světové války až do roku 1989 se měnil v souvislosti s politickým pozadím Československa. Během 2. světové války byly vysoké školy uzavřeny, proto zájem o poválečné studium vzrostl o 25 tisíc studentů (oproti roku 1936), což znamená na celkový počet 53 tisíc. V 50. letech však počet vysokoškoláků nerostl, a to zejména kvůli vylučování studentů, direktivnímu plánování absolventů a omezení humanitních věd. Začátkem 60. let se jejich počet zvýšil na 93 tisíc a v druhé polovině 60. let se razantně navýšil až na 145 tisíc studujících osob. Zlomový bod nastal s nástupem „normalizace“, kdy počet studentů opět klesal. Další nárůst byl zaznamenán až v polovině 70. let, kdy vysoké školy měly 154 tisíc studujících. V akademickém roce 1989 / 1990 studovalo vysoké školy 173 tisíc osob (Jareš, 2012, s. 17).

Po 2. světové válce se v důsledku regionalizace rozšířila studentská města vybudováním poboček lékařských fakult v Hradci Králové a Plzni. Zcela nově vznikla Vysoká škola zemědělského a lesnického inženýrství v Košicích, rovněž byla obnovena univerzita v Olomouci a Vysoká škola báňská se přemístila z Příbrami do Ostravy. Po komunistickém převratu se začaly vytvářet technické obory v průmyslových městech Plzni, Pardubicích a Liberci a byly založeny pobočky pedagogických oborů v Českých Budějovicích, Banské Bystrici a Košicích. V 60. letech se vysokoškolské studium rozvinulo i v Žilině, Martině a Zlíně. K vrcholné regionalizaci dochází až po roce 1990, kdy z poboček jednotlivých fakult začaly vznikat samostatné univerzity (Jareš, 2012, s. 19).

K reformě vysokých škol došlo po únoru 1948 kvůli zásadním legislativním regulacím. Úpravami došlo k prodloužení funkčního období, zvýšení kompetencí rektorů a děkanů, na správě škol se začaly angažovat fakultní a vysokoškolské rady, do kterých patřili studenti i neakademičtí pracovníci místo profesorských sborů a akademických senátů s profesorskou

převahou (Jareš, 2012, s. 21). Následně byl v roce 1950 vydán nový vysokoškolský zákon, který sjednotil vysoké školy pod pravomoci státu. Vláda mohla zřizovat, slučovat, rušit a dělit vysoké školy a fakulty (Urbášek, 2008, s. 21–22). Do této doby spadá vznikl samostatné VŠZ v Praze, která dříve fungovala jako fakulta zemědělství a lesnictví pod Českým vysokým učením technickým v Praze (dále také ČVUT). Od roku 1952 měla vysoká škola vlastní působnost a nejprve vznikly tři fakulty AF, PEF a Mechanizační fakultu (dále také MF) (Česká zemědělská univerzita v Praze, 2006, s. 45).

Vysokoškolským zákonem z roku 1950 se stala rada nejvyšším sborovým orgánem vysoké školy, která byla od roku 1956 nazývána radou vědeckou nebo uměleckou (Urbášek, 2008, s. 21–22). Zákon pojednával o založení kateder a poukazoval na hierarchii struktury řízení škol, která postupovala od ministra, přes rektora, děkana, vedoucího katedry, profesory, docenty, odborné asistenty a asistenty k lektorům. Důležité je zmínit, že fakultní rady byly omezovány fakultními organizacemi KSC a rektori byli ve svých exekutivních kompetencích podřízeni stranickým a státním orgánům (Jareš, 2012, s. 21). V roce 1966 byl vydán nový vysokoškolský zákon, který zdůraznil samostatnost a odpovědnost vysokých škol za obsah i úroveň pedagogické i vědecké činnosti. Došlo k decentralizaci operativního řízení z ministerské na akademické orgány, proto byla posílena role vědeckých rad. Tímto zákonem byl rektor jmenován prezidentem na návrhy tajného hlasování vědecké rady (Urbášek, 2008, s. 31). V roce 1980 byl vydán nový vysokoškolský zákon, který byl formulován na základě kritiky předchozího zákona. Změnily se samosprávné a autonomní prvky v organizaci vysokých škol na principy „demokratického centralismu“ a vedoucí úlohy komunistické strany. Federální vláda nařizovala soustavu studijních oborů (Urbášek, 2008, s. 132).

Změnami procházela i přijímací řízení uchazečů v důsledku nových vysokoškolských zákonů a novel zákonů. V akademickém semestru 1948 / 1949 byl zřízen systém zápisových a přijímacích komisí pro uchazeče o studium, které vybíraly studenty podle kádrových ohodnocení (Urbášek, 2008, s. 18). Na počátku 50. let se uchazeči vysokých škol přijímali pomocí kádrové, politické a studijní selekce. Tím se zabývala maturitní komise středních škol, která revidovala uchazeče o vysokou školu prostřednictvím informativních pohovorů. Změna nastala v polovině 50. let, kdy odpovědnost byla přenesena na komisi vysokých škol, která přijímala studenty podle centrálně určených čísel (Urbášek, 2008, s. 26–27). Přijímací řízení se změnilo v roce 1970, kdy bylo zavedeno komplexní hodnocení uchazeče o vysokoškolské studium. Podle instrukcí ministerstva školství se v něm pohlíželo na profil studenta, který obsahoval politické a morální hodnocení, míru nadání, schopností a vědomostí ve vztahu k oboru. Posudek obsahoval rodinné prostředí uchazeče, společenské a zájmové

aktivity a angažovanost rodičů v budování socialismu. Ministerstvo školství současně zavedlo bodovací systém, ve kterém ale byla malá váha bodů pro sociální původ, proto se v roce 1971 bodovací systém stal pouze doplňkem přijímacího řízení a rozhodujícím bylo komplexní hodnocení s důrazem na kádrové a politické předpoklady. Od roku 1980 ministerstvo školství určovalo centrálně přijímací zkoušky, které měly povinnou písemnou i ústní část (Urbášek, 2008, s. 188–190). Uchazeči bylo zasláno právoplatné rozhodnutí o přijetí ke studiu, což mělo zařadit studenty na brigády ještě před začátkem studia (Urbášek, 2008, s. 134).

KSČ zasahovala nejen do školství, ale i do studentských aktivit, protože děti a mládež tvořily koncem 60. let 20. století téměř polovinu obyvatelstva. Jejich ideová a odborová příprava ve školní, rodinné, pracovní a další instituční sféře měla velice důležitý politický význam. Úkolem strany a socialistické společnosti byla výchova mladé generace ve smyslu socialistického vlastenectví, vědeckého světového názoru a proletářského internacionalismu. KSČ považovala za důležité uvědomění mládeže jako předpoklad ke skutečně aktivní uvědomělé účasti v socialistické výstavbě (Holda, 1985, s. 464).

SSM nebyl první organizací, která v Československu fungovala. Předcházela mu Československý svaz mládeže, který fungoval v letech 1949–1968. Se začátkem „normalizace“ režim rozhodl o obnovení jednotné mládežnické organizace. V roce 1970 se konala první konference SSM a o dva roky později se uskutečnil sjezd, na kterém byli vybráni vedoucí představitelé a přijaty nové stanovy (Otáhal, Vaněk, 1999, s. 13). SSM se zaměřoval na politicky aktivní mládež a inspiroval je k pozdější politické angažovanosti. Svaz byl základnou pro sdružování mládeže v různých aktivitách, sportech a koníčcích (Hejlová, Klimeš, 2019, s. 2019).

Jako řídicí a výkonné orgány SSM existovaly na úrovni krajů vysokoškolské rady, v Praze městská vysokoškolská rada a celorepublikové Československé ústředí SSM. Na vysokých školách byly vytvořeny fakultní a celoškolské svazy. V polovině 80. let přestal SSM plnit svou původní funkci a stal se článkem zajišťujícím protirežimní loajalitu, ale ve formálních podobách. SSM nicméně v Československu fungoval až do roku 1989 (Urbášek, 2008, s. 199–200).

4.2 Na cestě k 17. listopadu – protesty let 1988 a 1989

V druhé polovině 80. let 20. století došlo v Československu k uvolnění poměrů. V tomto období nastoupil Michail Sergejevič Gorbačov do funkce generálního tajemníka Ústředního

výboru Komunistické strany Sovětského svazu a vyhlásil nové reformy – perestrojka (přestavba), glasnost (otevřenost) – s nimiž souviselo nevměšování se Sovětského svazu do vnitřní politiky států. Reformy v Československu vedly k částečné politicko-ekonomické liberalizaci (Civín, 2005, s. 209). Uvolněním se aktivizovalo obyvatelstvo, které se začalo účastnit veřejných demonstrací. Většina protestů vznikla spontánně a konaly se ve dnech, které svým hlubším kontextem připomínaly výročí, svátky a další významné dny československých dějin. Podle vzpomínek Jana Riegerta se setkání k různým výročím měnila na protikomunistické demonstrace:

(...) probíhaly protesty, který byly původně myšleny jako uctění památky, ale vždycky se zvrhly do protivládních protestů proti komunistům.⁸

První velká demonstrace od roku 1969 proběhla dne 25. března 1988 v Bratislavě. V tento den skupina katolických intelektuálů svolala nepovolený náboženský protest vyjadřující touhu po náboženské svobodě, respektování lidských práv v Československu a obsazení prázdných biskupských stolců. Demonstranti byli tehdy rozeznáni obušky a vodními děly policejních jednotek (Suk, Cuhra, Koudelka, 1999, s. 30).

K prvnímu pražskému shromáždění došlo dne 21. srpna 1988 k dvacetiletému výročí okupace sovětskými vojsky. Celý protest vznikl z výzvy iniciativ České děti a Nezávislé mírové sdružení. K protestu se přidalo několik tisíc občanů, kteří požadovali odchod sovětských vojsk ze země, zrušení cenzury, svobodné volby atd. Demonstrace byla rozeznána a někteří aktivisté byli zbiti. Přes 100 odpůrců režimu bylo zadrženo a proti 13 z nich bylo zahájeno trestní stíhání. Následující pražský protest se uskutečnil ke vzniku výročí Československa 28. října 1988. Na Václavském náměstí se sešlo několik tisíc občanů. Státní bezpečnost (dále také StB) začala vykonávat bezpečnostní opatření již několik dní předem, proto zahájila zastrašování a vzala do vazby 140 aktivistů. Téměř 100 občanů varovala a uskutečnila 30 domovních prohlídek. Demonstrace byla rozeznána za pomoci policejních jednotek s obuškami a psy, vodními děly a obrněnými transportéry (Suk, Cuhra, Koudelka, 1999, s. 38–43).

Poslední protest tohoto roku se konala 10. prosince ke Dni lidských práv a byla organizována z iniciativ Českých dětí, Hnutí za občanskou svobodu (dále také HOS) a Charty 77. Přestože byla schválena a účastnilo se jí několik tisíc občanů, byla v následujících dnech

---

⁸ Rozhovor s panem Ing. Janem Riegertem, Praha, 17. 1. 2020.

režimními sdělovacími prostředky odsouzena a označena za protistátní a protisocialistickou (Suk, Cuhra, Koudelka, 1999, s. 47). Z pamětnických reflexí víme, že v roce 1988 proběhl na VŠZ v Praze koncert bratří Chadimů, který byl věnován poslednímu politickému vězni Pavlu Wonkovi.⁹ Svůj „tichý“ protest studenti vyjádřili koncertem, který se pořádal pod hlavičkou SSM.¹⁰

Počátkem ledna 1989 se konal v Praze „Palachův týden“ k výročí úmrtí Jana Palacha, který probíhal od 15. do 21. ledna. Demonstrace byla ohlášena československými iniciativami, nicméně oficiální schválení nezískala. Z tohoto důvodu bylo rozhodnuto o předčasných opatřeních – uzavření Václavského náměstí policejními jednotkami. Spontánní demonstrace se proto zformovala v okolních ulicích a následně byla potlačena. Během prvního dne bylo legitimováno 403 občanů a 117 občanů bylo zadrženo a předvedeno. Protesty se konaly i v dalších dnech, během kterých byli občané rozháněni pomocí vodních děl a psů. Celý týden vyvrcholil položením věnců na hrob Jana Palacha v rodných Všetatech (Suk, Cuhra, Koudelka, 1999, s. 50). Na reakci komunistického režimu na odpor občanů, kteří byli během „Palachova týdne“ rozehnáni pořádkovými jednotkami a vodními děly, vzpomínal narátor Jan Riegert:

A já jsem na tyhle ty protesty pochopitelně chodil a policie tam tenkrát jako strašně nevybíravým způsobem za použití jako vodních děl a pořádkovejch jednotek toho pohotovostního pluku a obušků ty demonstrace rozháněla. A já jsem tenkrát tím, jak jsem tyhle ty věci viděl zblízka, tak ve mně jako definitivně uzrálo to, že ten režim prostě, pokud musí ty svý občany takovýmhle způsobem trestat za to, že chtějí svobodně vyjádřit svoji vůli, takže je prostě špatnej a že je proti němu potřeba bojovat jakýmkoliv způsobem.¹¹

„Palachův týden“ nebyl jedinou manifestací pořádanou před 17. listopadem 1989. Dne 21. srpna se na Václavském náměstí zorganizoval protest k výročí okupace sovětskými vojsky. StB provedla několik preventivních opatření ještě před samotným shromážděním. Aktivisté byli záměrně zadrženi, posláni na vojenská cvičení, zastrašeni a na státních hranicích nebyl umožněn vstup 405 Polákům, 46 Maďarům a 36 Italům. Demonstrace byla policejními jednotkami úspěšně rozehnána. Bylo kontrolováno 990 lidí, zadrženo 105

---

⁹ Pavel Wonka, český disident a obhájce lidských práv, je považován za posledního českého politického vězně v ČSSR, který zemřel ve věznici (Pinerová, Louč, 2020, s. 152).

¹⁰ Soukromý archiv autorky, nahrávka z univerzitní debaty k výročí „sametové revoluce“, 18. 11. 2019.

¹¹ Rozhovor s panem Ing. Janem Riegertem, Praha, 17. 1. 2020.

československých a 56 zahraničních účastníků (Suk, Cuhra, Koudelka, 1999, s. 80–81). Režim se demonstrace obával, nakonec ji však zhodnotil jako neúspěšnou, protože nedala impuls k dalším protestům (Suk, 2009a, s. 85).

Další protirežimní manifestace, která byla v Praze zorganizována na výzvu nezávislých iniciativ Chartou 77, HOS, Demokratickou iniciativou, Obrodou a Nezávislým mírovým sdružením, proběhla 28. října na výročí vzniku Československa. Dav byl opět rozehnán policejními jednotkami. Během akce bylo zkontrolováno 1 172 lidí, zadrženo 359 demonstrantů a vzato do vazby 149 občanů. V ostatních krajích bylo legitimováno 958 osob, z toho 198 jich bylo zadrženo a 253 lidí předvedeno k výslechům (Suk, Cuhra, Koudelka, 1999, s. 93–94).

V roce 1989 se poprvé objevily protesty proti znečištění životního prostředí. Prvními ekologickými demonstrantky byly Pražské matky – matky s kočárky. Dne 29. května protestovaly za zlepšení životního prostředí na pražské pěší zóně, na popud právě probíhajícího mezinárodního setkání řešícího otázku životního prostředí. Celkem 30 matek a 50 dětí se setkala s velkou odezvou ostatních Pražanů, kteří je podpořili peticí adresovanou probíhajícímu mezinárodnímu jednání. Pražské matky nebyly jedinou iniciativou, která se zajímala o životní prostředí. Dalšími byly České děti, Demokratická iniciativa, HOS, Nezávislé mírové sdružení a Mírový klub Johna Lennona, které taky pořádaly různé ekologické akce po Praze. Protesty v oboře Stromovka vyjadřovaly nesouhlas s výstavbou dopravního okruhu, který přes ní měl vést. Demonstranti se tam setkávali po sobě následující tři středy 21. června, 28. června a 5. července. Příslušníci bezpečnosti účastníky legitimovali, odváděli je na svá oddělení, některé obvinili z přečinu proti veřejnému pořádku, kde hrozil trest odnětí svobody na šest měsíců. Nejbouřlivějším protestem byla druhá středa, kdy na demonstranty byli puštěni psi a několik lidí bylo surově zbito. Občané nebyli policejními zákroky zastrašeni a na poslední pražské ekologické demonstraci na Mariánském náměstí 5. listopadu se setkaly dva až tři tisíce protestujících (Vaněk, 1996, s. 121–126).

V listopadu 1989 se v severočeských Teplicích konaly protesty proti znečištění životního prostředí. Bylo to vůbec poprvé, co se uskutečnily ekologické demonstrace mimo Prahu. Občané Teplic si již dříve stěžovali na podzimní inverzi vznikající znečištěním ovzduší, avšak funkcionáři státních a krajských orgánů zlepšení situace jen slibovali. Dne 8. listopadu se po městě začaly objevovat plakáty, které vyzývaly k protestu proti nelidskému přístupu vůdčích osobností politického aparátu. O tři dny později se v Teplicích sešlo 800 až tisíc demonstrantů, kteří s rouškami přes ústa a plynovými maskami skandovali „Chceme čistý vzduch!“, „Chceme zdravé děti!“ a „Kyslík!“. StB jejich počtem byla zaskočena,

proto účastníky jen legitimovala. V následujících třech dnech byli demonstranti rozeznáni vodními děly a psy. Po vytvoření krizového štábu z řad protestujících začalo jednání s teplickými funkcionáři, které vyvrcholilo naplánovaným setkáním 20. listopadu (Vaněk, 1996, s. 130–133).

Vedle manifestací za zlepšení životního prostředí se hlavním symbolem protestů let 1988 a 1989 stala „svoboda“. Demonstranti skandovali „Svobodu!“, „Dejte nám svobodu!“, nežádali o svobodu tisku a shromažďování, ale o svobodu ve smyslu základního atributu člověka. Požadavek svobody v tomto kontextu vyjadřoval nacionalistické emoce, které byly chápány jako protivládní protest (Holý, 1991, s. 74).¹²

Na samotné VŠZ v Praze se žádné demonstrace nekonaly. Univerzita však měla aktivní jednotlivce z řad studentů i pedagogů, kteří se účastnili protestů v centru města. Mezi studenty se šířily informace o možné legitimaci a následných postizích z demonstrování, proto bedlivě zvažovali svoji další účast.¹³ Pamětník Jan Sechter zmínil, že pokud k legitimaci došlo, hlášení bylo zasláno do školy i rodičům a mohlo mít vážné důsledky pro další studium:

Když vás zlegitimovali na demonstraci nebo třeba já jsem si šel pro časopis na německý velvyslanectví, kde vás vyfotili, a přišlo hlášení do školy a rodičům. A pak třeba to posílali... anebo zaměstnavateli, že jo? A oni to posílali do školy a tam to šlo na to zvláštní oddělení. (...) Protože to posílala StB, a z toho zvláštního to šlo těm důvěrníkům, oni měli podobnou strukturu jak my potom v tý stávce. Na fakultě byla taková odporná bytost, já už fakt si nepamatuju, jak se ta paní jmenovala, ta paní docentka. A ta nás tam předvolávala a týrala nás tam jako – ještě jednou se to stane...¹⁴

4.3 Petice Několik vět

Petici *Několika vět* sepsali čeští disidenti v čele s Václavem Havlem po jeho propuštění z vězení v květnu 1989. Dne 22. června téhož roku byl dokument s názvem *Několik vět* vydán v samizdatových *Lidových novinách*. Mezi občany prohlášení kolovalo od června do listopadu a k disidentům se připojily tisíce občanů, jejichž jména byla čtena pravidelně ve večerním

---

¹² K oficiálnímu vydání liberalizačních zákonů, které zajišťovaly základní politická práva a občanské svobody jako např. svoboda slova, shromažďování, sdružování a petiční právo, došlo v roce 1990 (Bureš a kol., 2012, s. 58).

¹³ Rozhovor s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020.

¹⁴ Rozhovor s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020.

rádiovém vysílání Svobodné Evropy a Hlasu Ameriky.¹⁵ Petici podepsali vědci, umělci, kulturní pracovníci, úředníci, dělníci a zemědělci. Seznamy jmen byly uspořádány tak, aby vedle známé osoby byl občan z dělnické třídy apod. Do listopadu bylo sesbíráno 40 tisíc podpisů (Pacner, 2018, s. 529; Emmert, 2019, s. 80).

Dokument obsahoval sedm požadavků, které se týkaly vážných společensko-politických otázek jako propuštění všech politických vězňů, ukončení omezování svobody shromažďování, respektování a legitimita nezávislých iniciativ, ukončení politické manipulace, cenzury a legalizace svobodných názorů i ve sdělovacích prostředcích, respektování požadavků věřících občanů, zveřejnění plánovaných a realizovaných projektů týkajících se životního prostředí, zahájení svobodné diskuse o 50. letech, „Pražském jaru“, invazi a „normalizaci“ (ÚSD AVČR, 2009a). Petice, kterou někteří odvážní jedinci roznášeli na veřejnosti, nebyla podle narátorky Ingrid Kejkrtové běžně dostupná:

*Já jsem se dozvěděla, jak bylo těžký vlastně se dostat třeba k dokumentům jako je Několik vět, jak vlastně už tam byli lidi, který to roznášeli, a teď vlastně ono k vám se to vůbec nemuselo dostat. A ta odvaha těch lidí už tam byla (...)*¹⁶

Petice *Několik vět* se nejprve šířila po Praze a posléze po celém Československu. Rovněž se šířila na univerzitní půdě VŠZ, kde ji distribuoval Martin Šindelář, člen skupiny opozičníků na VŠZ:

No, takže jsem se tak nějak třeba účastnil distribuce Několika vět a podobně. Měli jsme na škole takovej kroužek opozičníků, s kterými jsme se scházeli. Jeden z členů toho kroužku byl Petr Sklenička, váš současnej rektor, takže tam odsud se známe. Ten kroužek v podstatě organizoval odborný asistent na katedře geodézie, jmenoval se Jiří Vinkler, a byl to nesmírně charismatický pán, který ze stovebního geodeta už ve zralém věku přešel na Vysokou školu zemědělskou a rozhodl se, že tam bude učit a šířit tam křesťanské myšlenky. Takže ten náš kroužek byl takový jako politicko-křesťanský, by se dalo říct, i když myslím si, že... nevím, jak Petr, jeden kolega tam byl myslím nějaký

---

¹⁵ O zahraničních rozhlasovém vysílání v Československu pojednává kapitola 4.6.1 Rozhlasové vysílání ze zahraničí.

¹⁶ Rozhovor s paní Bc. Ingrid Kejkrtovou, Praha, 14. 11. 2019.

evangelík, já jsem byl takovej trošičku jakoby mimo, nebyl jsem jako praktikující v žádné církvi, nicméně mi ta činnost církvi byla sympatická.¹⁷

Dalším členem kroužku opozičníků byl Petr Sklenička, který ve svých vzpomínkách uvedl, že v tomto období bylo nebezpečné distribuovat a podepisovat na vysoké škole jakékoli petice:

(...) jsme to nejenom podepisovali, ale distribuovali tady, což bylo docela riskantní, protože spousta lidí to samozřejmě okamžitě nahlásila na patřičný místa nebo někteří z těch lidí (...)¹⁸

4.4 Studenstvo a jeho „sametová revoluce“

„Sametová revoluce“ je označení pro revoluční dění, které probíhalo od 17. listopadu do 29. prosince 1989. Označení „sametová“ se používá pro její „pokojný“ průběh a změny ve společnosti. Před 17. listopadem se konala schůzka nezávislých studentů a SSM, během které se debatovalo dvě a půl hodiny o tom, „komu patří“ akce Albertov. Připravovaná manifestace měla připomenout 50. výročí událostí z roku 1939 (Otáhal, Vaněk, 1999, s. 22–23). Půlku sálu tvořili zástupci SSM a druhou studenti ze škol, jak vzpomínal i tehdy přítomný Jan Sechter:

Protože nezávislý studentský organizace na těch školách chtěly to pořádat, a taky to pořádaly, ale ten celopražskej výbor SSM zareagoval velice zvláště, velmi vstřícně a velmi aktivně a pod heslem – To je svátek všech studentů, jo? Bylo to zapsaný, že jo, v kalendáři památnejch dnů, je to mezinárodní den studentstva, tak to nesmíme těm nezávislejm, což jest Charta a tyhlety, že jo, nesmíme jim to nechat vzít.¹⁹

Nezávislí studenti se museli rozhodnout, zda akce proběhne neoficiálně jako demonstrace, nebo oficiálně pod hlavičkou Městské vysokoškolské rady Socialistického svazu mládeže (dále také MVR SSM), která by zajistila úřední povolení a přilákala by více

---

¹⁷ Rozhovor s panem Ing. Martinem Šindelářem, Praha, 29. 11. 2019.

¹⁸ Rozhovor s panem prof. Ing. Petrem Skleničkou, CSc., Praha, 19. 2. 2020.

¹⁹ Rozhovor s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020.

účastníků (Otáhal, Vaněk, 1999, s. 22). Podle Jana Sechtera se během schůze rozhodlo, že akce Albertov bude oficiální:

A tam skutečně padlo to rozhodnutí, že SSM vyzvedl studenty, aby tam šli, aby se zúčastnili, čili byla to zároveň akce SSM povolená ve smyslu Albertov, Vyšehrad a domů, protože ten režim povoloval i ty trasy pochodů a těchletěch věcí.²⁰

Manifestace 17. listopadu byla organizována MVR SSM a tím se mohla oficiálně propagovat. Průvod byl naplánován z Albertova na Vyšehrad k hrobu Karla Hynka Máchy (Otáhal, Vaněk, 1999, s. 22). Vzpomínkového průvodu, který začal v 16 hodin, se účastnilo 15 tisíc studentů, mezi nimi i akademičtí funkcionáři, pedagogové a pamětníci historických událostí (Československá tisková kancelář, 1989, s. 2; Emmert, 2019, s. 90). Během studentského shromáždění na Albertově vystoupilo několik řečníků, kteří byli odměňováni bouřlivým potleskem a skandováním hesel. Napnutou atmosféru si lze představit ze zapsaných vzpomínek v deníku narátora Ladislava Ptáčka: *Jako první mluvil člověk, který 17. 11. 1939 sám zažil. Jeho závěrečná slova shrnula vše – Nedejte se! Poté promluvil bývalý rektor UK, který zase vyzdvihoval nutnost organizovanosti, ale ne v tom zprofanovaném smyslu toho slova, ale v tom smyslu, aby se lidé, kterým ještě o něco jde, dokázali najít a spojit. Na fakultách, školách, v rámci republiky. Oba tyto příspěvky byly odměňovány častým potleskem a skandováním několika hesel, kupříkladu Svobodu, svobodu, Dialog, dialog apod. Poté vystoupil předseda MVR Jaskmanický, který sám o sobě příliš velkou osobností není a jeho projev byl ne výrazně špatný svým obsahem, zato však svým slovníkem byl naopak několikrát přerušen hlasitým pískotem. A znovu skandování: Nelžete, nelžete. V jednom bodě musel zasáhnout Mejstřík, což je rovněž člen MVR, ale uznávaný i „neformály“. Jako poslední vystoupil Klíma za všechny studenty. Zpočátku se mi zdálo, že jeho projev je až příliš laciný, ale byl docela dobrý a dost ostrý. Říct, že studenti musí vystupovat proti všem formám totalitarismu v dnešní době, je odvážné. Také on sklídl potlesk a Svobodu, svobodu!²¹ Oficiální část na Vyšehradě položením květin, zapálením svíček a zpěvem státní hymny skončila. Dav se podle plánů nerozpustil, ale směřoval do centra na Václavské náměstí (Československá tisková kancelář, 1989, s. 2). Jan Sechter, účastník manifestace, potkal na Vyšehradě Alexandra Dubčeka, který se průvodu městem se studenty*

²⁰ Rozhovor s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020.

²¹ Soukromý archiv Ing. Ladislava Ptáčka – osobní deník narátora.

neúčastnil, protože odjel vlakem do Bratislavy. Kdyby byl Dubček napaden policií na Národní třídě se studenty, byl by dle slov pamětníka dnes oslavován jako národní hrdina.²²

Během studentského pochodu na Václavské náměstí pohotovostní pluky zatarasovaly jednotlivé ulice, aby davu znemožnily přemístění do městského centra. Průvod se však vždy otočil a jinou ulicí pokračoval dál. K davu, který proudil pražskými ulicemi, se přidávali další občané a tím se studentská demonstrace proměňovala v obecný protest.²³ Davová atmosféra byla dle slov Ladislava Ptáčka plná euforických momentů:

(...) šli jsme po tom nábřeží a to byl hrozně jako takový zajímavý moment, protože to byly takový caňky jako, že jsme šli a teďka jsme viděli, jak z těch hospod tam vycházejí muži, vstávají od svých pultů a připojují se k demonstraci. A když se tady toto stane u nás, tak to vždycky znamená něco jako fakt vážného, že se děje. A takže jsme viděli jako, že je nás čím dál tím víc a že to... že to je taková síla nebo takový proud lidí, který se vlastně jako nedá zastavit. A to byly hrozně takový euforický momenty, jako že konečně je to tady, že konečně se teda něco děje.²⁴

Vzpomínku na tehdejší dění nám poskytnul rovněž narátor Jan Sechter, který s davem směřoval do svého bydliště na Starém Městě. Průvod se zastavil na Národní třídě a byl zablokován bezpečnostními složkami. Jan Sechter se chtěl dostat do bezpečí, proto začal v okolních domech zvonit na své bývalé spolužáky ze základní školy s prosbou o vpuštění do domu. Po neúspěšném úniku se pokusil domluvit s policejními jednotkami o propuštění k domovu, ale marně:

A zkoušel jsem vyjednávat s těma policajtama, dával jsem jim občanku a říkal jsem – pusťte mě, já tam mám bydliště jako, tam kousek. Když jste na Perštýně, tak Železná je jako kousek dál, že jo. No a tehdy oni opravdu prostě zavolali nějakýho toho velitele a řekli, že mají jako příkaz už nikoho nepouštět, no takže jsem zjistil, že bude zle.²⁵

---

²² Rozhovor s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020.

²³ Rozhovor s panem Ing. Ondřejem Hradeckým, Praha, 16. 12. 2019; s panem Ing. Martinem Šindelářem, Praha, 29. 11. 2019; s panem Ing. Pavlem Richterem, Praha, 24. 1. 2020; s panem prof. Ing. Petrem Skleničkou, CSc., Praha, 19. 2. 2020.

²⁴ Rozhovor s panem Ing. Ladislavem Ptáčkem, Přerov, 14. 2. 2020.

²⁵ Rozhovor s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020.

Příslušníci Sboru národní bezpečnosti (dále také SNB) sevřeli čelo průvodu mezi Perštýnem a Voršilskou ulicí, kde vyzývali účastníky a účastnice k rozchodu. Demonstranti pokládali na zem stovky svíček a umisťovali policejním příslušníkům za plexisklové štíty květiny (Československá tisková kancelář, 1989, s. 2). Během hodiny na Národní třídě se mnohokrát sedalo, vstávalo, skandovalo „Máme holé ruce!“, „Svobodu!“ „Ať žije Havel!“, zpívalo hymnu, ale i mlčelo – viz přílohu č. 1 (Emmert, 2019, s. 99).²⁶ Jedním z takových účastníků z VŠZ byl Martin Šindelář, jenž vzpomínal na své zatčení a následné umístění do autobusu:

No a já jsem tam tak seděl a najednou se otevřel ten policejní kordon, vylezl tam policajt, takovej ten jako, ten, co neměl ten štít, ten, co to tam organizoval a ten mi řekl – pojd', pojd', pudeš se mnou. A sebral mě. A kamarád Pavel Zika se sestrou Janou a mámou tam zůstali sedět, no tak mě prostě protáhli tím policejním kordonem a strčili mě do autobusu, kterej tam byl připravenej, řekli – tenhle se tam modlil. Já jsem tam seděl, jak jsem nevěděl, co s rukama, tak jsem je takhle dal, že jo. (smích) Takže jsem se nemodlil, ale v zásadě mě to zachránilo, protože mě teda šoupli do toho autobusu, tam jsem chvíli seděl, ještě tam dali asi dva lidi.²⁷

Podle vzpomínek Martina Šindeláře všechny zadržené následně propustili. Narátor se pokoušel vrátit na Národní třídu, což se mu ale nepodařilo, protože ulice byla z obou stran zatarasená.²⁸ Ve tři čtvrtě na osm byla Národní třída uzavřena s dvěma až třemi tisíci demonstranty (Emmert, 2019, s. 100, 108). Od Národního divadla zahájily zásahové jednotky rozhánění davu pomocí obrněných aut s vysokými ploty. Zástupy lidí byly svírány z obou stran stále těsněji, vznikla panika a ženy omdlávaly.²⁹ Pokud se protestující chtěli dostat z obklíčení, museli projít „uličkou“ vzniklou rozestoupením pořádkových sil jako jedinou cestou k útěku, kde byli následně mláceni pendrekou (Československá tisková kancelář, 1989, s. 2). Pamětník Ladislav Ptáček v ten moment pocíťoval ohrožení na životě:

---

²⁶ Soukromý archiv Ing. Ladislava Ptáčka – osobní deník narátora.

²⁷ Rozhovor s panem Ing. Martinem Šindelářem, Praha, 29. 11. 2019.

²⁸ Rozhovor s panem Ing. Martinem Šindelářem, Praha, 29. 11. 2019.

²⁹ Rozhovor s panem Ing. Pavlem Richterem, Praha, 24. 1. 2020; s panem Ing. Ladislavem Ptáčkem, Přerov, 14. 2. 2020; s panem Ing. Ondřejem Hradeckým, Praha, 16. 12. 2019; s panem prof. Ing. Petrem Skleničkou, CSc., Praha, 19. 2. 2020.

A fungovalo to tak, že oni najeli do toho davu, zmáčkli ty lidi, což to jsou pocity jako v podstatě nějakýho ohrožení života. A v momentě, protože jak se vám blbě dýchá, jo? Ty lidi byli tak namačkaní na sobě, že už jako nemohli pořádně dýchat. A v momentě, kdy ten tlak jako uvolnili, tak samozřejmě, že vám zdravý rozum velel – pryč, jo? Ted' nebo nikdy. Takže ti lidi začali prostě prchat, kde... kudy to bylo možný a samozřejmě, že to bylo možný tam, kde byla nachystaná ta ulička.³⁰

Jak již bylo výše zmíněno, jediným možným způsobem úniku z Národní třídy bylo projít připraveným koridorem. Pavel Richter byl jedním studentem z davu a při probíhání „uličkou“ neutrpěl žádná zranění:

Já ještě furt z toho měl srandu jako, že jim uteču, že jsem jako... jako lehce jsem se vyhnul, já jsem nic neutrpěl, ale jak pak takhle vedle mě něco proletělo, nějaký pendrek nebo prostě něco, ale viděl jsem zkrvavený lidi. A když člověk se pak dostal tam za tím kordonem, tam to tak jako úplně nebylo organizované a tam ty lidi už jako chodili a tak tak tam měl pak člověk tendenci – hele... Tak vypadnou jako...hele, žádný jako hrdina jsem jakoby nebyl a taky jsem nevěděl, co dělat.³¹

Dalším pamětníkem, který se účastnil manifestace 17. listopadu, byl Petr Sklenička. Dle jeho slov celá akce skončila proběhnutím „uličkou“:

Až teda pak někdo rozhodl, že nás začnou pouštět tou Mikulandskou, takže tam jsme každej museli projít tou uličkou, kde prostě oni mlátili těma pendrekama, že jo, každýho, nebo skoro každýho. A tam nás prostě vyhnali do té uličky Mikulandský a tím to vlastně tehdy jako skončilo. Atmosféra byla úžasná.³²

Ladislav Ptáček, který se stal rovněž svědkem událostí na Národní třídě, neutrpěl žádný úraz. Vážnost celé situace si uvědomil až v metru, když uviděl kolem sebe zraněné občany:

Nás netrefil nebo mě teda netrefil ani jeden a ted' jsme z tama vyběhli a doběhli jsme asi na Palackýho náměstí a tam jsme byli v metru a najednou jako, když už teda ten stres

---

³⁰ Rozhovor s panem Ing. Ladislavem Ptáčkem, Přerov, 14. 2. 2020.

³¹ Rozhovor s panem Ing. Pavlem Richterem, Praha, 24. 1. 2020.

³² Rozhovor s panem prof. Ing. Petrem Skleničkou, CSc. Praha, 19. 2. 2020.

jako opadl, tak teďka ta scéna, když jsme tam viděli ty lidi jako zmlácený, tam někomu tekla krev, teďka tam jako brečeli, tak tam vlastně teprve to jako na nás tak jako dolehlo. A tak jsme tam na sebe hleděli jako, co se to stalo? A nemohli jsme tomu úplně jako věřit.³³

Posledním narátorem, který podal svědectví z manifestace, byl Ondřej Hradecký. Ve svém narativu popsal, že po proběhnutí koridoru byli někteří vytipovaní studenti zatýkáni StB:

Nicméně ten tlak způsobil vlastně, jak nás tam jako lisovali do sebe, že... protože vlastně to místo, kudy oni pouštěli, kde oni vlastně jako měli teda ten špunt, kterým oni pouštěli lidi dál a tam je vlastně jako mlátili, tak ten byl vlastně v tom podloubí a tam zase nevím, jak se ta ulice jmenuje, možná, že tohle to je ta Mikulandská, že mi to splývá, asi jo, tohle je vlastně Mikulandská. Takže nás tam tím podloubím vlastně pouštěli potom jako dál. A tam si je potom sbírali prostě teda tajný a zřejmě jako dál takový ty zřejmě, o který měli zájem teda.³⁴

Zásahu na Národní třídě se zúčastnilo dva až tři tisíce demonstrantů a 1 600 příslušníků SNB. Celkově bylo zraněno 555 lidí, z toho jich bylo 28 hospitalizováno v nemocnicích, 193 ošetřeno lékaři, 20 zraněno při tlačenci, 11 lidí utrpělo akutní psychotrauma, 524 bylo zraněno v důsledku bití a dalších 13 lidí bylo poraněno mimo Národní třídu (Emmert, 2019, s. 108). Informace o masakru na Národní třídě byly vysílány Svobodnou Evropou. Občané, kteří manifestace neúčastnili, se druhý den setkávali na Národní třídě s přímými aktéry páteční manifestace. Aktivní studenti Divadelní fakulty Akademie múzických umění v Praze (dále také DAMU) zde rozdávali stužky s trikolorou.³⁵ Během téhož dne studenti pražských vysokých škol projednávali páteční zásah na Národní třídě a diskutovali, jakým způsobem na něj zareagují. Odpoledne vystoupil student DAMU Martin Mejstřík na Václavském náměstí s prohlášením o stávkování studentů a herců. Představitelé Akademie múzických umění (dále také AMU) vytvořili prvotní koordinační stávkový výbor pražských vysokoškoláků (ÚSD AVČR, 2009b). Ostatní pražské vysoké školy uměleckých i technických směrů se do stávky

---

³³ Rozhovor s panem Ing. Ladislavem Ptáčkem, Přerov, 14. 2. 2020.

³⁴ Rozhovor s panem Ing. Ondřejem Hradeckým, Praha, 16. 12. 2019.

³⁵ Rozhovor s panem Ing. Martinem Šindelářem, Praha, 29. 11. 2019; s paní Bc. Ingrid Kejkrtovou, Praha, 14. 11. 2019.

zapojily v pondělí 20. listopadu. Mimopražské univerzity se ke stávkujícím studentům přidaly postupně ve dvou následujících dnech v souvislosti s informacemi z médií o požadavku stávky, jejich osobními zkušenostmi nebo pomocí pražských vysokoškoláků. Do středy 22. listopadu se stávkovalo na všech českých vysokých školách (Otáhal, Vaněk, 1999, s. 26–27).

Studenti nebyli jedinou hybnou silou, která nastartovala dění ve společnosti. Založilo se Občanské fórum (dále také OF)³⁶ a slovenská občanská iniciativa Verejnost' proti násiliu (dále také VPN). Zástupci a zástupkyně OF v čele s Václavem Havlem navázali kontakt s vládou, se kterou pozvolna docházelo k dialogu mezi oběma stranami (Československá tisková kancelář, 1989, s. 7; Halada, Ryvola, 1990, s. 9). Mezitím každý den probíhala demonstrace na Václavském náměstí, kde studenti drželi hlídky u koně sv. Václava. Tehdy se jich účastnila i Blanka Jacková (Československá tisková kancelář, 1989, s. 9; Halada, Ryvola, 1990, s. 9):

(...) z toho si vybavuju třeba, že jsme hlídali nějak koně jako na Václaváku na hoře, tam se psaly taky jakoby směny, kdo v kolik tam může přijít, protože to vždycky vyžadovalo nějakou sumu lidí, která tam má být... taky Václavák se hlídal, nejen kuň, ale i Václavák prostě, aby se nedala žádná záminka, aby pořád všechno bylo v klidu, aby nevznikaly žádné třenice.³⁷

Během jednotlivých manifestací na Václavském náměstí vystupovali různí řečníci na balkonu budovy Melantrichu a svými proslovy informovali obyvatelstvo o aktuálním dění, např. o skloubení požadavků všech skupin předkládaných vládě. Řečnili socialisté, studenti, svazáci, zástupci OF a herci (Československá tisková kancelář, 1989, s. 10, 12; Halada, Ryvola, 1990, s. 11–12). Druhým místem, kde se uspořádaly dvě demonstrace před generální stávkou, se stalo Letenské náměstí. Shromáždilo se zde až tři čtvrtě milionu občanů a Václav Havel během svého projevu vyzval všechny lidi ke stávce. Svůj proslov přednesl rovněž premiér Adamec, kterého dav vypískal. Dále promluvili mluvčí Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných (dále také VONS) a Charty 77, kteří během své řeči upozornili na problém zadržování politických vězňů. Překvapením bylo, když se na řečnické podium dostal ke slovu příslušník pohotovostního pluku, který se účastnil zásahu na Národní třídě,

---

³⁶ O OF v souvislosti VŠZ v Praze pojednává kapitola 4.5.2.

³⁷ Rozhovor s paní Ing. et Bc. Blankou Jackovou, Plzeň, 29. 1. 2020.

a vyjádřil podporu demokratickým změnám (Československá tisková kancelář, 1989, s. 16; Halada, Ryvola, 1990, s. 19, 21).

Především studenti, kteří začali vyjíždět do továren, družstev a podniků,³⁸ získali velkou podporu stávkujících dělníků. Ti souhlasili s požadavky OF a studentů o zrušení článku čtyři v ústavě o vedoucí úloze KSČ, odstoupení představitelů vlády a vyšetření zásahu 17. listopadu (Československá tisková kancelář, 1989, s. 12–13; Halada, Ryvola, 1990, s. 15–16). Výrazný ohlas celé společnosti nastal 27. listopadu, kdy proběhla generální stávka podpořená polovinou pracujícího obyvatelstva a čtvrtinou pouze symbolicky. Se začátkem stávky se po celé republice rozezněly sirény a zvony, které symbolizovaly jednotu lidu. Občané, kteří se chtěli ke stávce připojit, ale jejich zaměstnání jim to neumožnilo, si připnuli na oděv trikoloru a vyvěsili vlajky (Krapfl, 2016, s. 78–81).

Po generální stávce se uskutečnilo setkání premiéra Ladislava Adamece a Václava Havla, který předložil své požadavky zahrnující demisi vlády a sestavení vlády provizorní, vypuštění třech článků ústavy o vedoucí úloze komunistické strany a v politickém systému Národní fronty, o marxismu-leninismu jako státní ideologii, dále abdikaci prezidenta Gustava Husáka, propuštění politických vězňů, legalizaci OF a přidělení budov. Následně Federální shromáždění ČSSR navrhované změny v ústavě odhlasovalo (Suk, Cuhra, Koudelka, 1999, s. 103–104).

Studentské zapojení do stávky nepolevilo, ba naopak. V divadle Disk vznikl celorepublikový koordinační stávkový výbor studentů. Začátkem prosince 1989 koordinační stávkový výbor studentů vydal dokument *Proto*, ve kterém vysvětloval, proč studenti stále stávkují. Hlavním důvodem byl nedokončený přechod k demokracii (Československá tisková kancelář, 1989, s. 24; Halada, Ryvola, 1990, s. 26). Participaci studentů VŠZ dokládá leták z prosince 1989 (viz přílohu č. 2), který nabízí účastníkům demonstrace ubytování na kolejích EFG v suchdolském kampusu.

Dne 3. prosince premiér Adamec předložil koncept složení nové vlády, kde komunisté získali 15 z 20 křesel. K danému návrhu se veřejnost vyjádřila dalším protestem. Představitelé OF a VPN požadovali nadále, aby premiér sestavil vládu znovu. Adamec 7. prosince rezignoval a místo něj zaujal místo Marián Čalfa. Následovala schůzka OF, VPN a komunistů o složení nové vlády. Po 10. prosinci prezident Husák přijal slib nové vlády a odstoupil z funkce. Dne 29. prosince Federální shromáždění jednotně hlasovalo o zvolení Václava

---

³⁸ K těmto studentským aktivitám v rámci VŠZ pojednává kapitola 4.6.5 Cizím se důvěřuje míň aneb role studentů při „vyvážení revoluce“.

Havla prezidentem. Večer se konal na Staroměstském náměstí Ples národního porozumění, kterého se účastnil Václav Havel s herci, hudebníky za hojně účasti občanů Československa. V tento den studenti ukončili stávkou (Krapfl, 2016, s. 38–41).

4.5 Revoluční dění na VŠZ v Praze

Vysokoškolští studenti se o pražském zásahu začali dozvídat v následujících dnech ze zahraničního rozhlasového vysílání, od svých přátel, na studentských kolejích nebo až první školní den 20. listopadu (Vaněk, Otáhal, 1999, s. 162–163). Studenti uměleckých škol vyhlásili stávkou 18. listopadu a ostatní pražské vysoké školy se k nim připojily v pondělí 20. listopadu. Mimopražské univerzity se ke stávkujícím studentům přidaly postupně ve dvou následujících dnech v souvislosti s informacemi z médií, s jejich osobními zkušenostmi nebo s pomocí pražských vysokoškoláků. Do středy 22. listopadu se začalo stávkovat na všech českých vysokých školách (Otáhal, Vaněk, 1999, s. 26–27).

Situace na VŠZ v Praze probíhala podobně jako na ostatních univerzitách. V sobotu 18. listopadu 1989 v univerzitním kampusu v Suchdole ještě neprobíhaly žádné aktivity.³⁹ Většina vysokoškoláků pravidelně odjížděla na víkend domů, neboť pocházela především z venkovských oblastí. Situace se změnila následující den, kdy se naplánovalo večerní setkání studentstva.⁴⁰ Shromáždění se zúčastnili pražští i mimopražští studenti, předseda celoškolského SSM, zástupci fakultních SSM, rektor a vedoucí kolejí a menzy.⁴¹ Celá akce byla uspořádána zejména pro mimopražské studenty, kteří nevěděli o zásahu na Národní třídě. Na „pódium“ v bývalé menze (dnes Klub C) se střídali účastníci z řad vysokoškoláků, kteří podávali svým posluchačům čerstvá svědectví ze 17. listopadu.⁴² Vzniklou situaci se dle Ondřeje Hradeckého snažil uklidnit tehdejší rektor Josef Červenka, který mimo jiné vyzval studenty k tomu, aby povstali, pokud někdo z nich pociťuje křivdu:

A vstal Sklenička, vstal současnej rektor tenkrát. A to bylo... já to vnímám jako docela důležitěj moment, možná to jako je zapomenutý, ale ten Petr prostě jako tam vlastně prostě řekl konkrétně, čím jemu a jeho nějakým kolegům vlastně ten Červenka ublížil.

³⁹ Rozhovor s panem Ing. Martinem Šindelářem, Praha, 29. 11. 2019.

⁴⁰ Rozhovor s panem Ing. Pavlem Richterem, Praha, 24. 1. 2020.

⁴¹ Rozhovor s panem Ing. Janem Riegertem, Praha, 17. 1. 2020.

⁴² Rozhovor s panem Ing. Pavlem Richterem, Praha, 24. 1. 2020; s panem Ing. Janem Riegertem, Praha, 17. 1. 2020; s panem Ing. Ladislavem Ptáčkem, Přerov, 14. 2. 2020.

A v tu chvíli byl Červenka zapomenut, vlastně on pak odjel, že viděl, že jako neuspěje. A myslím, že to byl takovej ten moment jako, kdy se prostě jako definitivně jako rozhodli studenti, ne, že by se univerzita rozhodla, ale studenti univerzity rozhodli, že do té stávky jdou.⁴³

Na svou významnou úlohu během studentského setkání vzpomínal sám Petr Sklenička, který otevřeně vystoupil proti tehdejšímu vedení školy:

(...) tehdy si pamatuju, že jsem se ho zeptal, jestli uvažuje o tom, že odstoupí. Tak to bylo... to bylo teda jako docela poprask. A on to jako říkal, že ne a tak dále, nicméně opravdu pak samozřejmě časem odstoupil.⁴⁴

Na shromáždění se hlasovalo o tom, zda se VŠZ připojí ke stávkujícím studentům.⁴⁵ Jak uvedl pamětník Jan Riegert hlasování nebylo zdaleka jednoznačné, a to zejména zásluhou silného vlivu rodičů:

A tam samozřejmě byly poměrně silný hlasy proti, protože tam byl ten silnej vliv těch rodičů z těch regionů, jak jsem o tom mluvil, že se k tomu stavěli tak jako velmi opatrně, jestli jako nějakou stávku dělat nebo nedělat. A nakonec se to teda povedlo, ale stálo nás to hodně sil jako ty studenty přesvědčit, že se prostě nemůžeme zachovat jako nefér vůči těm ostatním školám a že... jako, že vlastně komunistické heslo v jednotě je síla platí tentokrát i tady a že musíme prostě zůstat semknutý a táhnout všichni za jeden provaz. Takže to chvíli trvalo, ale nakonec teda jsme řekli, že okupační stávka bude, že prostě nepřídeme do školy v pondělí a že se prostě zase sejdeme na tom céčku a že budeme teda jakoby o té situaci debatovat, že jo.⁴⁶

Podle dobových záznamů Ladislava Ptáčka nedělní debata v bývalé menze skončila ve čtvrt na tři ráno.⁴⁷ Aktivní studenti, kteří se chtěli angažovat ve stávkovém výboru, se přemístili do Klubu F⁴⁸, kde byl zvolen celoškolský studentský stávkový výbor VŠZ.⁴⁹

---

⁴³ Rozhovor s panem Ing. Ondřejem Hradeckým, Praha, 16. 12. 2019.

⁴⁴ Rozhovor s panem prof. Ing. Petrem Skleničkou, CSc. Praha, 19. 2. 2020.

⁴⁵ Rozhovor s panem Ing. Janem Riegertem, Praha, 17. 1. 2020.

⁴⁶ Rozhovor s panem Ing. Janem Riegertem, Praha, 17. 1. 2020.

⁴⁷ Soukromý archiv Ing. Ladislava Ptáčka – osobní deník narátora.

⁴⁸ Klub F byl studentský klub na univerzitních kolejích VŠZ v Praze.

To však nebyl pro VŠZ poslední důležitý krok. Z neděle na pondělí vznikl koordinační stávkový výbor, který se skládal ze studentů pražských vysokých škol.⁵⁰ Schůzky v budově ČVUT na Karlově náměstí se účastnila narátorka Ingrid Kejkrtová, která VŠZ reprezentovala:

Každopádně v neděli už mi někdo zavolal, že je schůzka studentů a máme jít za Vysokou školu zemědělskou, někde pod Karlákem myslím, buď to bylo jaderný fyziky, nebo matematicko-fyzikální fakulty. A tam jsme měli vlastně odsouhlasit ty radikální požadavky studentů, který už opravdu připravili DAMáci. Já tomu říkám DAMáci, ale byla to Akademie múzických umění, tam to bylo FAMU, AVU, UMPRUM, všichni. Ty školy samozřejmě už z logiky věci byly takový jakoby... oni vlastně potřebovali ten prostor i vlastně k tomu tvoření, takže vlastně v tomhle tom oni byli možná daleko radikálnější. Takže tam jsem jenom za zemědělku, bez jakéhokoliv samozřejmě oprávnění, ale přijala ty požadavky, na kterých jsme se jako studenti shodli.⁵¹

V pondělí 20. listopadu byl první školní den po studentské manifestaci. Studentský stávkový výbor se rozdělil na dvě skupiny, první šla vyjednávat s vedením školy a druhá diskutovala se studenty o vstoupení do stávky. Dalším důležitým úkolem bylo zabránit výuce, aby se chod univerzity nedostal do běžného provozu.⁵² Studentem, který se snažil zabránit ve vyučování, byl Jan Sechter:

Základní úkol – nesmí se začít učit. A jak jsem říkal, některý ty semináře začínaly už v 7.05 nebo co, takovej strašnej čas na semináře, ne přednášky, ale některý přednášky taky, čili bylo potřeba jakoby bránit tu školu, aby tam nikdo nešel. Vysvětlovat u vchodu. Ted' ale někdo, kdo přijel pozdě v noci, ubytoval se na koleji, si šel lehnout a ráno chtěl jít do školy a vůbec nevěděl, co se stalo, když byl někde z Valašského Meziříčí. Proč by to měl řešit? Takže tam byla jako komunikační akce velmi nutná, několikahodinová.⁵³

---

⁴⁹ Rozhovor s panem Ing. Janem Riegertem, Praha, 17. 1. 2020.

⁵⁰ Rozhovor s paní Bc. Ingrid Kejkrtovou, Praha, 14. 11. 2019.

⁵¹ Rozhovor s paní Bc. Ingrid Kejkrtovou, Praha, 14. 11. 2019.

⁵² Rozhovor s panem Ing. Ladislavem Ptáčkem, Přerov, 14. 2. 2020; s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020.

⁵³ Rozhovor s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020.

V jedenáct hodin a deset minut téhož dne se uskutečnilo první revoluční setkání na slunečních hodinách⁵⁴ v kampusu VŠZ (viz přílohu č. 3). Vystoupili zde řečníci z řad studentů, zaměstnanců a vedení školy.⁵⁵ Aktivita univerzitních pracovníků a pracovníc se projevila ve vyhlášení podpisové akce na podporu studentů, kterou vylíčil tehdejší pedagog Libor Fetrtr:

*(...) já nevím, jestli já nebo někdo prostě jsme vyhlásili, že prostě pro zaměstnance se pořádá podpisová akce na podporu studentů a tam byly takový jako... takový ty základní prvotní požadavky prostě, aby se to vysvětlilo a tak dále jako. Tam se fakt řešilo asi hlavně teda vůbec to, že si tam někdo dovolil jako mlátit takhle, jo?*⁵⁶

Na shromažďování u slunečních hodin ve svém textu *Po 20 letech – pohled na období proměn roku 1989* vzpomínal tehdejší pedagog Ladislav Labudek: *Řečnilo se a já se tehdy impulsivně u studentů zastavil, vystoupil jsem k hodinám a vyjádřil v několika větách solidaritu svou a určitě i velké části starších pracovníků školy s jejich tužbou po změnách. Studentů tam nebylo zase tak mnoho, dost lidí se dívalo pouze z oken rektorátu nebo z oken tehdejší agronomické fakulty. Někteří nakukovali jen schovaní za záclonami.*⁵⁷ Vedení školy se snažilo celou situaci zachránit, proto vycítilo vhodný moment, kdy studenty přemlouvalo, aby stávkou ukončili, rozpustili a vrátili se do svých tříd.⁵⁸ U vzniklé situace byl přítomen Ladislav Ptáček, který se shodl s vedením na kompromisu:

*(...) jsme nějak jako složitě se dohadovali s rektorem bývalým Červenkou, komunistou starým, s téma našema potentátama jako, co teda a jestli stávka jo nebo ne. A dospěli jsme tam k nějakému kompromisu, kterej já už si úplně přesně nevybavuju, ale každopádně v té době... no a tak já jsem teda vystoupil na těch hodinách a tak jsem tam něco o tom povídal.*⁵⁹

---

⁵⁴ O slunečních hodinách pojednává kapitola 4.5.1.1 Sluneční hodiny jsou pro mě symbolem VŠZ a její revoluce.

⁵⁵ Soukromý archiv Ing. Ladislava Ptáčka – osobní deník narátora; Rozhovor s panem RNDr. Liborem Fetrrem, Praha, 15. 1. 2020; s panem Ing. Ladislavem Ptáčkem, Přerov, 14. 2. 2020.

⁵⁶ Rozhovor s panem RNDr. Liborem Fetrrem, Praha, 15. 1. 2020.

⁵⁷ Archiv ČZU, fond OF – VŠZ DOKUMENTY IX. 89 – VI. 90, „Po 20 letech – pohled na období proměn roku 1989“ (listopad, 2009).

⁵⁸ Rozhovor s panem Ing. Ladislavem Ptáčkem, Přerov, 14. 2. 2020.

⁵⁹ Rozhovor s panem Ing. Ladislavem Ptáčkem, Přerov, 14. 2. 2020.

Situace se vyřešila příjezdem Ingrid Kejkrtové, která na slunečních hodinách promluvila a sdělila studentům a zaměstnancům, že přijala v noci studentské požadavky za VŠZ:

Tak prostě jsem vzala ten mikrofon a říkala jsem – ne, my prostě jako... protože jsem to včera v noci odsouhlasila. Bez jakéhokoliv mandátu. (smích) Tak – prostě my do těch tříd nepudem a my prostě na požadavcích studentů... vlastně jako s nima souhlasíme. To, co se včera přijalo. A vlastně tím to bylo už daný.⁶⁰

4.5.1 Studentský stávkový výbor VŠZ

Jednotlivé vysoké školy si po vstoupení do stávky zakládaly studentské stávkové výbory. Jejich sídlem se ve valné většině stávaly fakulty, výjimkou byli vysokoškoláci v Liberci, Českých Budějovicích, Ústí nad Labem a Hradci Králové, kteří okupovali koleje (Otáhal, Vaněk, 1999, s. 173). Studentský stávkový výbor VŠZ vznikl v ranních hodinách dne 20. listopadu, ve tři hodiny ráno došlo v Klubu F k definitivní volbě zástupců. Klub F se stal následně stávkovým sídlem studentů. Občané rozdávali studentům potraviny a podporovali je i penězi, které byly využity na další studentské aktivity.⁶¹ Ve výboru nebyli jen studenti, ale rovněž zaměstnanci, tehdejší aspiranti Martin Šindelář a Petr Sklenička, kteří studentům pomáhali. Martin Šindelář ve studentském stávkovém výboru reprezentoval zaměstnance:

A v podstatě jsem byl takovej zástupce těch zaměstnanců v tom stávkovém výboru, ale nebyl jsem jedinej, bylo nás tam několik. (...) Takže my jsme byli jakoby takovou spojkou. Já jsem v podstatě dostal v práci volno dělat tu revoluci. Já jsem nestávkoval, já jsem normálně dostal volno. (smích)⁶²

Po ustanovení celoškolského studentského stávkového výboru vznikly fakultní studentské stávkové výbory, které zajišťovaly komunikaci a schůzky s vedením fakulty, nesly

---

⁶⁰ Rozhovor s paní Bc. Ingrid Kejkrtovou, Praha, 14. 11. 2019.

⁶¹ Rozhovor s paní Bc. Ingrid Kejkrtovou, Praha, 14. 11. 2019; s panem Ing. Janem Riegertem, Praha, 17. 1. 2020; s panem prof. Ing. Petrem Skleničkou, CSc. Praha, 19. 2. 2020; Soukromý archiv Ing. Ladislava Ptáčka – osobní deník narátora.

⁶² Rozhovor s panem Ing. Martinem Šindelářem, Praha, 29. 11. 2019.

odpovědnost za studenty své fakulty a informovaly je o aktuálním dění.⁶³ Tehdejší člen fakultního stávkového výboru PEF Jan Sechter popisoval, že výbor organizoval nejrůznější aktivity od studentských výjezdů až po demonstrace:

[Fakultní studentský stávkový výbor pozn. aut.] Organizoval ty výjezdy a besedy se studenty, komunikaci, co je potřeba udělat na tý škole, co budeme dělat dál. A co kde se děje v Praze, protože bylo potřeba, aby i škola byla zastoupená na těch akcích, který se děly pro veřejnost v Praze čili nejenom ty výjezdy, ale i tohleto. Jo? To znamená, já nevím, Václavák v 16.00, všichni, jo?⁶⁴

Nové informace se na univerzitu přenášely pomocí zástupců, kteří pravidelně dojížděli na studentská setkání v divadle Disk. Nejprve se informace na univerzitě předaly zástupcům studentského výboru v Klubu F a následně byly sdělovány ostatním studentům a zaměstnancům na slunečních hodinách. Většinou se jednalo o nové dohody, postupy a činnosti, na kterých se studenti mezi sebou dohodli. Činnosti a debaty studentského stávkového výboru VŠZ, které někdy trvaly až do rána, se odvíjely od nově přenesených instrukcí.⁶⁵ Ke zvýšení efektivity již zmíněných studentských činností vzniklo na VŠZ koordinační centrum, které bylo velice dobře zorganizované a podle Martina Šindeláře bylo vedeno dobrými lidry:

Byli tam lidi, co organizovali výjezdy, co organizovali výrobu různých plakátů, jo? Každému tomu oddělení tý revoluční činnosti vždycky to tam jako řídila nějaká silná osobnost, která jako tam vykrytalizovala (...)⁶⁶

Centrum fungovalo na principu plnění dobrovolnických činností, na které se vysokoškoláci zapisovali. Jedna z tehdy aktivních studentek, Blanka Jacková, popisovala širokou škálu nabízených úkolů, od kopírování až po zajištění materiálů:

(...) jestli v tomhle a v tomhle čase může kopírovat nebo v tomhle čase může jet tamhle

---

⁶³ Rozhovor s paní Bc. Ingrid Kejkrtovou, Praha, 14. 11. 2019; s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020.

⁶⁴ Rozhovor s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020.

⁶⁵ Rozhovor s panem Ing. Martinem Šindelářem, Praha, 29. 11. 2019 a 15. 1. 2020; s panem Ing. Janem Riegertem, Praha, 17. 1. 2020; s paní Bc. Ingrid Kejkrtovou, Praha, 14. 11. 2019.

⁶⁶ Rozhovor s panem Ing. Martinem Šindelářem, Praha, 15. 1. 2020.

někam, přihlásit se do nějaké skupiny, která pojedje někde na ten venkov nebo může poskytnout něco, má něco, co by mohl poskytnout, co se bude hodit na množení těch materiálů. Já nevím, třeba balík A4 papírů, jo?⁶⁷

Studenti se zapojovali i do přepisování materiálů na psacích strojích, což dokládá příloha č. 4. V suchdolském kampusu dále drželi studentské „hlídky“, aby nedocházelo, např. pitím alkoholu, ke znevážení jejich aktivit.⁶⁸ Narátor Ondřej Hradecký ve svém narativu zmínil nejen studentské „hlídky“, ale rovněž pana XXX ze zvláštního oddělení⁶⁹, který areál sledoval:

A při revoluci tady opravdu chodil [pan XXX pozn. aut.] s pistolí, jako hlídal areál. Což je zvláštní, protože my jsme hlídali areál, jako teda studentský hlídky vlastně hlídaly areál, hlavně koleje teda, jako všude byli, že jo, jako lidi, který v podstatě, ne že by hlídali a ani nemohli jako nějak, kdo tam chodí a jak tam chodí, ale spíš, aby tam nebyl bordel, protože, že jo, jednou... jedním mottem tady u nás při stávce bylo, že nebudeme pít, že to nezneužijeme tu stávku jako k nějakým radovánkám veselým. Takže v podstatě jako se dělaly opravdu studentský hlídky, aspoň ten první tejdén, prostě jako na každý koleji prostě byl, nevím, jestli 24 hodin denně, ale určitě přes noc tam prostě byla takzvaná studentská hlídka, která hlídala, aby... Aby se nedal potom použít někde jako novinářema – podívejte se, studenti nestávkujou, oni chlastaj nebo oni pařej, jo? To se řešilo hodně, tohleto téma právě, protože byli takový lidi, který jako to chtěli vlastně využít. Ne, že by chtěli poškodit tu revoluci, ale prostě spíš je zajímalo jako to, že se neučí a že jako jít na pivo a tak, což nebylo chtěný, že jo, v tý době.⁷⁰

Důležitou funkcí studentského stávkového výboru se stala spolupráce s OF VŠZ a komunikace s vedením univerzity. Studenti měli své zástupce v kolegiu rektora, byli jimi Ingrid Kejkrťová a Jan Riegert. Během jednotlivých zasedání předkládali své požadavky a vyjednávali s vedením o následujících krocích.⁷¹ Na sepisování nároků se podílelo s Ingrid Kejkrťovou mnoho lidí:

---

⁶⁷ Rozhovor s paní Ing. et Bc. Blankou Jackovou, Plzeň, 29. 1. 2020.

⁶⁸ Rozhovor s panem Ing. Ondřejem Hradeckým, Praha, 16. 12. 2019.

⁶⁹ Zvláštní oddělení sídlilo na rektorátu VŠZ. Pan XXX, zaměstnanec zvláštního oddělení, dohlížel na univerzitu, přijímal a prověřoval nové zaměstnance a spolupracoval s StB.

⁷⁰ Rozhovor s panem Ing. Ondřejem Hradeckým, Praha, 16. 12. 2019.

⁷¹ Rozhovor s paní Bc. Ingrid Kejkrťovou, Praha, 14. 11. 2019.

(...) určitě se na tom podílelo daleko víc lidí, protože já si vůbec neumím sama sebe představit, jak všechno píšu, ať to byly už právě jakoby volby vedoucích kateder nebo děkanů pro budoucnost, to už prostě... A vyjednávání jako dál, co bude.⁷²

4.5.1.1 Sluneční hodiny jsou pro mě symbolem VŠZ a její revoluce

Sluneční hodiny se staly pro narátory významným „místem paměti“ připomínající historické okamžiky revolučního období na VŠZ. V průběhu „sametové revoluce“ se hodiny proměnily v tribunu a nádvoří kolem v setkávací platformu studentů a zaměstnanců. Několik lidí zajistilo audiovizuální techniku s mikrofony.⁷³ Ingrid Kejkrťová vysvětlovala, že hlavním cílem každého shromáždění byl přenos informací:

(...) [na slunečních hodinách pozn. aut.] jsme se scházeli a tam jsme jako informovali to, co jsme mezitím vyjednali jakoby v rámci svých stávkových výborů, v rámci Disku, takže sluneční hodiny jsou pro mě symbolem Vysoké školy zemědělské a její revoluce.⁷⁴

Na hodinách neřečnili jen studenti, ale též pedagogové, kteří sdělovali počty zaměstnanců, kteří svým podpisem studenty podpořili.⁷⁵ Prostory slunečních hodin hrály rovněž významnou roli během generální stávky, kdy se studenti a univerzitní pracovníci shromáždili kolem slunečních hodin a společně stávkovali od 12 do 14 hodin.⁷⁶ Sluneční hodiny dodnes zdobí areál ČZU v Praze (viz přílohu č. 5). Jsou využívány studenty zejména k relaxaci a odpočinku.

---

⁷² Rozhovor s paní Bc. Ingrid Kejkrťovou, Praha, 14. 11. 2019.

⁷³ Rozhovor s panem Ing. Janem Riegertem, Praha, 17. 1. 2020; s panem Ing. Martinem Šindelářem, Praha, 29. 11. 2019 a 15. 1. 2020; s paní Bc. Ingrid Kejkrťovou, Praha, 14. 11. 2019.

⁷⁴ Rozhovor s paní Bc. Ingrid Kejkrťovou, Praha, 14. 11. 2019.

⁷⁵ Rozhovor s RNDr. Liborem Fettrem, v Praze, 15. 1. 2020.

⁷⁶ Soukromý archiv Ing. Ladislava Ptáčka – osobní deník narátora.

4.5.2 Občanské fórum VŠZ v Praze

Občanské fórum, spontánně vzniklé hnutí občanů, bylo založeno dne 19. listopadu 1989 v Činoherním klubu v Praze. Mezi jeho zakladatele patřili především signatáři Charty 77, HOS, zástupci kulturní obce, Nezávislé mírové hnutí, Kruh nezávislé inteligence, Obrody a zástupci studentů. Dokument *Provolání Občanského fóra o jeho ustanovení a jeho požadavcích*, který zakladatelé podepsali, obsahoval pět specifických požadavků – odstoupení osmi konkrétních osob (prezidenta ČSSR Gustava Husáka, generálního tajemníka ÚV KSČ Miloše Jakeše, vedoucího ideologického oddělení ÚV KSČ Jana Fojtíka, předsedy Ústřední rady odborů Miroslava Zavadila, člena předsednictva ÚV KSČ Karla Hoffmanna, předsedy federálního shromáždění ČSSR Aloise Indry, vedoucího tajemníka Městského výboru KSČ Praha Miroslava Štěpána a federálního ministra vnitra Františka Kincla), ustanovení parlamentní komise k prošetření zásahu na Národní třídě dne 17. listopadu 1989 za účasti zástupců OF, propuštění všech politických vězňů, zveřejnění provolání OF ve všech sdělovacích prostředcích a v posledním bodě OF prohlásilo podporu studentům během dvouhodinové generální stávky naplánované na 27. listopadu 1989 (Bureš, 2007, s. 44–45; Honajzer, 1996, s. 14).

Klíčovým úkolem hnutí bylo získat roli mluvčího protestující veřejnosti, který by následně umožnil plnění svých požadavků po státní moci. Především z tohoto důvodu vznikl „krizový štáb“ Koordinačního centra OF, který řídil průběh demonstrací. Vedení OF usilovalo zejména o zahájení dialogu se státní mocí a prosazení změn v politickém a ekonomickém systému (Bureš, 2007, s. 62).

Od svého založení se OF zabývalo otázkou, čím je a čím chce být, protože se neustále přizpůsobovalo situaci ve společnosti. Původně vydaný dokument s definicí OF bylo potřeba doplnit, proto dne 8. prosince byl vydán upravený dokument *Co jsme*, který byl rozšířen o vnitřní organizaci OF (Suk, 2009a, s. 75–76).

Nejvýše bylo postaveno koordinační centrum OF v Praze, dále krajská a okresní OF a místní OF. Koordinační centrum v Praze bylo centrem informačním, koncepčním a organizačním. Navrhovalo zejména koncepci činností OF, shromažďovalo informace z místních OF a předávalo informace o provedených i plánovaných akcích. Koordinační centrum v Praze reprezentovalo OF na jednáních s centrálními státními a mezinárodními institucemi. Místní OF bylo možné založit občany kdekoli na základě územní, pracovní nebo zájmové příslušnosti (ÚSD AVČR, 2009c). *Smyslem činnosti místních OF je dobrovolná aktivizace občanského chování a jednání v politickém i každodenním životě.*

Proto koordinační centrum nechce a nemůže ukládat místním OF žádné příkazy a zákazy, poskytuje pouze náměty a doporučení (ÚSD AVČR, 2009c). Místní OF se zaměřovala především na diskuse, vyhraňování názorů občanů, řešení místních problémů, upravování místních volebních programů, dohlížení na jejich dodržování a vytváření podmínek, připravování stávkové, demonstrační či jiných akcí na podporu svých požadavků, promítání změn čs. ústavy do praxe a kontrolování jeho dodržování, posuzování činnosti zvolených poslanců a soulad se zájmy voličů, podporování občanů tam, kde dochází k porušování lidských práv (ÚSD AVČR, 2009c).

Až do založení OF stáli studenti v čele revolučního dění. OF do svého vedení a různých komisí studenty zapojovalo, dokonce se vysokoškoláci účastnili významných schůzek se státními orgány. Celková spolupráce OF a studentů probíhala hladce, a to i za pomoci pravidelných setkání (Otáhal, Vaněk, 1999, s. 177–179). Vysokoškoláci podpořili požadavky OF a prohlásili se za jeho součást. Zároveň se však označili za autonomní hnutí, které se rozhoduje zcela samostatně (Suk, 1997, s. 59).

Občanská fóra vznikala rovněž na univerzitách. Již několik dní po zásahu na Národní třídě se aktivní zaměstnanci FF UK podíleli na přípravách stávky studentů, proto vzniklo velice dobré prostředí pro vznik fakultního fóra. Oficiálně se OF FF UK představilo na shromáždění studentů a pracovníků dne 24. listopadu. Celkově mělo fórum 21 zprostředkovatelů z jednotlivých kateder, členy byli i studenti, a úzce spolupracovali se stávkovým výborem studentů. Na Univerzitě Karlově následně vznikl koordinační výbor OF jednotlivých fakult (Petráň, 2015, s. 865–867).

Někteří zaměstnanci VŠZ se aktivně zapojili do revolučního dění nejprve podpisovou akcí, která proběhla podle Libora Fettra krátce po 17. listopadu. Mezi prvními pracovníky, kteří přicházeli podpořit studenty svým podpisem, nebyl nikdo, kdo by zastával důležité funkce na univerzitě. Libor Fettr, iniciátor podpisové akce, si v tomto období vzal dovolenou, protože pocítil značnou nejistotu z budoucnosti. Celá podpisová akce zaměstnanců probíhala v Klubu F:

To znamená, že jsme vytiskli nějaký formuláře a řešili jsme vlastně, jakým způsobem by to mělo proběhnout, a usoudili jsme, že aby ty zaměstnanci se museli nějak pohnout, takže vlastně ty podpisy budeme sbírat jenom na tom klubu, na tom „efku“, že kdybysme s tím chodili po barákách, po fakultách a strkali jim to pod nos, takže prostě, že ty lidi

vlastně by pro to nemuseli udělat nic, takže je lepší, aby teda... aby ten člověk aspoň tím, že odejde z té své kanceláře a dojde na to „efko“ a tam se podepíše, aby se pohnul.⁷⁷

Vyvrcholení podpisové akce nastalo po ukončení vedoucí pozice komunistické strany ve společnosti. Někteří straníci na VŠZ se chtěli transformovat do nových společenských poměrů, proto se jejich zájem o revoluční dění značně zvýšil.⁷⁸ Pamětník Martin Šindelář, který studenty svým podpisem podpořil, popisoval, že straníci na vysoké škole měli zájem o podpisovou akci až po ukončení vedoucí úlohy komunistické strany ve společnosti:

(...) u nás na zemědělce se začala organizovat taková petice, kam mohli zaměstnanci chodit podepsat podporu stávkovému hnutí studentů. Tak samozřejmě já, Ingrid, Petr Sklenička jsme byli jedni z prvních, který jsme to podepsali, a bylo velmi zajímavý sledovat, kdo to chodil podepisovat potom a dávat to do souvislosti například s vývojem v komunistický straně, jo? Tak den po tom, kdy si komunistická strana odhlasovala, že není už vedoucí silou ve společnosti, ona to tenkrát měla, já nevím, jestli to měla ve stanovách nebo jestli to bylo v nějakých zákonech, ale prostě všude se to jako komunikovalo. Tak den potom, co se tohle odhlasovalo, si komunisti podávali dveře u té naší petice, jo? Dokonce tam přišel jeden, kterež říkal, že nestihl přijít včera a jestli by se mohl podepsat vejš, jo? To prostě vám hlava nebrala, jakým způsobem lidi tenkrát uvažovali a jak už začali přemýšlet, jak transponovat svoji kariéru do nových poměrů. Prostě oportunistus první třídy u řady lidí.⁷⁹

Po ukončení podpisové akce nastala otázka dalšího postupu. Ze vzpomínek Libora Fettra vyplynulo, že jako zásadní se ukázalo zformování skupiny aktivních osob, které by dohlížely na další vývoj revolučních aktivit. Z tohoto důvodu byli svoláni zaměstnanci univerzity do posluchárny, kde jim byl předložen návrh vzniku OF:

Ale prostě svolali jsme teda lidi, jako zaměstnance do posluchárny a řekli jsme, že chceme založit Občanský fórum. Tam se k tomu prostě někdo nějak vyjádřil, že jo, i když lidi tenkrát byli taky jako ovce. (smích) Jako vlastně ještě neměli odvahu jako nějak moc vylezťat ven, že jo, takže tak pak se teda řešil nějaký jako orgán, nějaký výbor

⁷⁷ Rozhovor s panem RNDr. Liborem Fettrem, Praha, 15. 1. 2020.

⁷⁸ Rozhovor s panem Ing. Martinem Šindelářem, Praha, 15. 1. 2020.

⁷⁹ Rozhovor s panem Ing. Martinem Šindelářem, Praha, 15. 1. 2020.

nebo já nevím, jak jsme tomu říkali, kterej bude to... tu místní skupinu zastupovat. Takže v té posluchárně, nevím, jestli hned při tom prvním zasedání, se volili teda zástupci nebo až při dalším, ale prostě zvolili se. A tihle ti zástupci potom začali jednat s vedením fakult a školy a snažili se, že jo. A pak to začalo směřovat teda vlastně k ustanovení těch akademických senátů, že to byl v podstatě hlavní cíl asi činnosti Občanského fóra tady jako na škole, aby tady vznikla nějaká demokracie, aby strana byla ustavena. (smích)⁸⁰

Ve svém textu Ladislav Labudek popisuje zakladatele OF na univerzitě: (...) *iniciativní skupina s dr. Liborem Fettrem, dr. Janou Dolejškovou, ing. Martinem Šindelářem a jinými založili na VŠZ Občanské fórum, byl jsem navržen a pak zvolen jeho mluvčím.*⁸¹ Datum vzniku OF VŠZ se v paměti narátorů liší. Podle Libora Fettra vzniklo brzy po založení OF v Laterně Magice:

*Já vám taky neřeknu jako nějaký datum, ale v podstatě to je navázaný na to, že teda vzniklo, že jo, Občanské fórum v tý Laterně Magice nebo kde, nebo já nevím, kde to... A že teda vlastně začaly vznikat jako ty místní Občanské fóra jako na podporu toho centra.*⁸²

Druhým narátorem, který se rozvzpomínal na vznik OF VŠZ, byl Jaroslav Havlíček, tehdejší předseda stávkového výboru zaměstnanců PEF.⁸³ Podle něj vzniklo OF se čtrnáctidenním zpožděním:

*To Občanské fórum vzniklo později tady, že jo, to vzniklo asi tak dejme tomu s čtrnáctidenním zpožděním, než se ustanovilo. A v podstatě jeho funkce už tady neměla... neměli co dělat.*⁸⁴

Oficiální vznik podkládá dokument *Zásady činnosti OF VŠZ*, který byl vydán na schůzce signatářů dne 29. listopadu 1989.⁸⁵ Nelze však vyloučit, že OF VŠZ fungovalo již dříve.

---

⁸⁰ Rozhovor s panem RNDr. Liborem Fettrem, Praha, 21. 1. 2020.

⁸¹ Archiv ČZU, fond OF – VŠZ DOKUMENTY IX. 89 – VI. 90, „Po 20 letech – pohled na období proměn roku 1989.“ (listopad, 2009).

⁸² Rozhovor s panem RNDr. Liborem Fettrem, Praha, 21. 1. 2020.

⁸³ O stávkovém výboru zaměstnanců PEF pojednává kapitola 4.5.3.

⁸⁴ Rozhovor s panem prof. RNDr. Jaroslavem Havlíčkem, CSc., Praha, 20. 2. 2020.

⁸⁵ Archiv ČZU, fond OF – VŠZ DOKUMENTY IX. 89 – VI. 90, „Zásady činnosti Občanského fóra na Vysoké škole zemědělské v Praze“ (29. 11. 1989).

Zasedání univerzitního OF se mohli zúčastnit všichni akademičtí pracovníci, protože členství se neprokazovalo legitimacemi. Shromáždění se konalo v posluchárnách, kde se projednávalo a hlasovalo o dalších krocích a činnostech. Fórum následně jednalo s vedením školy několikrát týdně.⁸⁶ Ne všichni zaměstnanci však vyhledávali OF, což je zřejmé z výpovědi Martina Šindeláře, kterému OF jako politické hnutí nevyhovovalo:

(...) já jsem v Občanském fóru nebyl, já jsem se stal dočasně zase zpátky studentem v té době. Jo? Takže mě... já jsem tady vám vyprávěl minule, mně Občanský fórum jako amorfní, politicky nevyprofilovaný hnutí nevyhovovalo.⁸⁷

Druhým narátorem, který jako zaměstnanec nebyl členem OF VŠZ, je Petr Sklenička. Na univerzitní OF vzpomínal ve spojitosti s transformací komunisticky smýšlejících lidí, kteří se stali jeho členy:

Občanským fórum tady bylo, ale tam šlo spíš o to, že do toho Občanského fóra najednou začli nastupovat lidi, který den předtím odevzdali rudou knížku a druhý den vstoupili do Občanského fóra a tak. Tam jako tu podporu samozřejmě... my jsme je dál podporovali z titulu jako toho stávkového výboru a tak dále do určitý doby, než pak se to samozřejmě už změnilo, ale to Občanským fórum bylo fajn asi, to byla správná cesta, ale už to bylo takový jako, že... Na těch pracovištích to zakládali různý lidi některý, který to mysleli vážně, jiný jenom zase, aby změnili barvu a chytli ten správný vítr. Takže to už byla úplně jiná hra zase potom.⁸⁸

Zaměstnanci, kteří vedli OF na vysoké škole, se dle vzpomínek Ladislava Labudka v názorech na „vypořádání se s členy KSČ“ rozcházel. Radikální část z nich požadovala změny v podobě represí, propouštění z práce, dokonce vyvstal i požadavek k vytvoření revolučního tribunálu k trestání viníků. Do OF chodily i anonymní dopisy s udáním.⁸⁹ Radikální proud však nakonec nebyl vyslyšen.

Tehdejší mluvčí OF VŠZ Labudek popisuje ve svém textu hlavní činnosti, na kterých se OF podílelo: *postupovali jsme v podstatě stejně jako OF v jiných institucích –*

---

⁸⁶ Rozhovor s panem RNDr. Liborem Fettrem, Praha, 21. 1. 2020.

⁸⁷ Rozhovor s panem Ing. Martinem Šindelářem, Praha, 15. 1. 2020.

⁸⁸ Rozhovor s panem prof. Ing. Petrem Skleničkou, CSc. Praha, 19. 2. 2020.

⁸⁹ Archiv ČZU, fond OF – VŠZ DOKUMENTY IX. 89 – VI. 90, „Po 20 letech – pohled na období proměn roku 1989“ (listopad, 2009).

požadovali jsme demokratickou rekonstrukci instituce, tj. odstranění nadvlády KSČ a nomenklaturních kádrů, zavedení voleb funkcionářů školy a jejich senátů, vydání kádrových materiálů pracovníkům školy, zrušení organizací KSČ ve škole (celoškolská organizace se občas ještě scházela v aule). Samozřejmým požadavkem studentů a OF bylo zrušení celoškolského Ústavu marxismu-leninismu, který zajišťoval tzv. ideologickou výuku ve všech ročnících všech oborů a měl kolem 40 zaměstnanců. Chtěli jsme také docílit rehabilitace těch pracovníků školy, kteří byli zbaveni práce a dlouhodobě diskriminováni v důsledku politických čistek v roce 1948 a po roce 1968. Zasadovali jsme se o jejich znovupřijetí do práce v těch případech, kdy ještě žili a stáli o návrat. Byli jsme v informačním spojení se studenty školy a také celostátním ústředním OF. Jednali jsme pravidelně s tehdejším rektorem Červenkou, který Občanskému fóru na VŠZ v rámci bleskové změny celostátní situace stále více vycházel vstříc, iniciovali jsme ustanovení nových senátů a volby nového rektora.⁹⁰

Působnost OF VŠZ skončila dne 13. června roku 1990. K tomuto dni bylo zorganizováno závěrečné setkání v univerzitní aule (viz přílohu č. 6). Labudek ve svém projevu zhodnotil veškeré činnosti, které byly koordinační skupinou OF vykonány. Zástupci fóra byli u všech důležitých činností a transformací, které se na univerzitě uskutečnily. Ať už se jednalo o setkání u kulatých stolů, volba nového rektora v lednu 1990, rozpuštění Lidových milicí a organizací KSČ, zabezpečení manipulace s kádrovými materiály, které sloužily jako podklady komisi rektora pro analýzu situace na VŠZ v letech 1948–1989, návrhy na volbu nových děkanů fakult a kateder a kontaktování lidí, kteří byli politicky postižení. V posledním období věnovalo koordinační centrum OF pozornost komisím rehabilitačním a komisi pro analýzu vývoje v letech 1948–1989, zejména v otázkách lidských práv, diskriminace a perzekuce. Závěrem projevu doktor Labudek poděkoval jménem koordinačního centra OF na VŠZ všem příznivcům a spolupracovníkům za realizaci demokratické změny ve společnosti i ve škole.⁹¹

---

⁹⁰ Archiv ČZU, fond OF – VŠZ DOKUMENTY IX. 89 – VI. 90, „Po 20 letech – pohled na období proměn roku 1989“ (listopad, 2009).

⁹¹ Archiv ČZU, fond OF – VŠZ DOKUMENTY IX. 89 – VI. 90, „bez názvu“ proslov PhDr. Labudka na závěrečném setkání OF na VŠZ (13. 6. 1990).

4.5.3 Stávkový výbor zaměstnanců PEF

Stávkový výbor zaměstnanců PEF vznikl v pondělí 20. listopadu. Zaměstnanci si odhlasovali vstoupení do stávky i bez přítomného děkana a následně si vytvořili svůj stávkový výbor. Od ostatních aktivních skupin na VŠZ se lišil v tom, že se výbor staral pouze o fakultní záležitosti, jako např. zachování kontinuity výuky, a jeho členové byli výhradně zaměstnanci dané fakulty.⁹²

Podle vzpomínek Jaroslava Havlíčka se výbor skládal ze skupiny pěti až šesti lidí a jeho hlavním úkolem bylo řídit situaci po dobu nezbytnou, proto ze skupiny iniciativních zaměstnanců vznikly dvě komise – programová a rehabilitační:

Navrhli jsme, aby byla vytvořena komise programová, která by měla za úkol udržovat výuku a všechno, co se týče jako budoucnosti školy a organizace, prostě přechod do nějaké nové formy. A druhá komise byla komise rehabilitační, která měla za úkol napravovat křivdy a řešit všechny problémy.⁹³

O dva dny později se opět svolalo plenární zasedání fakulty, které navrhovalo a hlasovalo o zástupcích do nově vznikajících komisí.⁹⁴ Narátor Jaroslav Havlíček byl navržen na předsedu stávkového výboru, proč se tak stalo, se dozvěděl až za několik let. K jeho zvolení přispěla skutečnost, že byl oblíbeným vedoucím na táboře Sluneční zátoka pro děti zaměstnanců VŠZ:

V neděli [dne 19. listopadu pozn. aut.] po tom se tady sešla stranická skupina z ekonomické fakulty zde na škole, všichni členové, sešli se tady, prostě se svolali a sešli a řešili, co bude dál, protože byli to normální, chytrí lidé a věděli, že se něco dít bude. A dohodli se, že udělají stávku, stávkový výbor, který je... který přenesse tu univerzitu a pochopitelně i je v nějaké rozumné formě dál. Protože všichni věděli, že tam asi... že dojde ke změnám, že posty některých se ztratí, ale že... to byl jejich nápad udělat stávkový výbor a navrhnout předsedu stávkového výboru. Navrhli mě, protože jsem byl pro ně přijatelný, znali mě z těch... od těch dětí a věděli, že... Já jsem měl přezdívku

---

⁹² Rozhovor s panem prof. RNDr. Jaroslavem Havlíčkem CSc., Praha, 20. 2. 2020.

⁹³ Rozhovor s panem prof. RNDr. Jaroslavem Havlíčkem CSc., Praha, 20. 2. 2020.

⁹⁴ Rozhovor s panem prof. RNDr. Jaroslavem Havlíčkem CSc., Praha, 20. 2. 2020.

Černý bobr tam, takže říkali, že Bobr to jako povede dobře. Takže vlastně si to tady zorganizovala stranická skupina.⁹⁵

Nově vzniklá programová komise nejprve navrhla zrekonstruování vedení fakulty, protože však potřebovala právní krytí, rozhodl se Jaroslav Havlíček s tehdejšími studenty Janem Riegertem a Ingrid Kejkrtovou vyjednávat s rektorem univerzity o vyhlášení stávkové pohotovosti:

Tenkrát si vzpomínám, že tam seděl, nevím, jak se rektor jmenoval, byl takový malý, střízlík. A ten se kroutil jako had a říká – no já nemůžu, dokud mě pan ministr... dokud nedostanu od pana ministra pokyn, co mám dělat. Jo? A tenkrát ten Riegert, obdivuju ho, se takhle na něj podíval a říká – soudruhu rektore, vy jako rektor musíte čekat, až vám někdo z ministerstva řekne, co máte dělat, to vy nemůžete rozhodnout sám? A on se jako kroutil jako had, takže jsme se jako urazili a odešli jsme a nechali jsme rektorát svému osudu. Takže od té doby si fakulta žila v té stávce sama.⁹⁶

Pomocí programové komise si fakulta zorganizovala hlasování o důvěře managementu. Zvolilo se nové vedení s provizorním děkanem.⁹⁷ Komise pro rehabilitaci politickými represemi postižených pracovníků PEF zahájila svou činnost prvním jednáním, které se konalo dne 8. prosince 1989. Pětičlenná komise v čele s profesorem Svobodou schválila svůj pracovní program a postup, který zahrnoval objektivní posouzení jednotlivých pracovníků PEF (současných, bývalých, straníků, nestraníků, pedagogů, ostatních zaměstnanců), kteří byli v letech 1969–1989 za svůj postoj k intervenci sovětských vojsk jakkoli poškozeni, na základě posudku provést rehabilitaci, zaslat písemný dopis s omluvou, dále nabídnout a provést odpovídající pracovní zařazení, dokončit obhajobu disertační práce a doporučit dokončení jmenování docentem či profesorem. V závěru pracovního programu a postupu komise vyzvala vedoucí kateder a pracovišť, aby jim dali k dispozici vypracované seznamy postižených lidí a případné materiály. Dále komise projednávala již zpracované seznamy postižených pracovníků a rozhodla se, aby vedení školy a fakulty byly předkládány

---

⁹⁵ Rozhovor s panem prof. RNDr. Jaroslavem Havlíčkem CSc., Praha, 20. 2. 2020.

⁹⁶ Rozhovor s panem prof. RNDr. Jaroslavem Havlíčkem CSc., Praha, 20. 2. 2020.

⁹⁷ Rozhovor s panem prof. RNDr. Jaroslavem Havlíčkem CSc., Praha, 20. 2. 2020.

jejich závěry.⁹⁸ Komise na PEF fungovala i poté, co byla vytvořena celoškolská koordinační komise pro rehabilitace na VŠZ, o které pojednává kapitola 4.7.1 Rehabilitace na VŠZ.

4.6 Přenos informací před a během revolučního dění na VŠZ

Narátoři během vyprávění svých životních příběhů kladli důraz na problematičnost přenosu informací. V období „normalizace“ byla veškerá média pod kontrolou cenzurních úřadů, ve všech mediálních institucích byly vykonány personální čistky. Tím režim získal všechna média pod svou kontrolu a využíval je jako nástroj k propagandě. Československá tisková kancelář (dále také ČTK) se stala monopolem informací, které ze zákona na základě smluv předávala redakcím tuzemských deníků, rozhlasu, televizi, institucím a orgánům veřejné správy, zahraničním zpravodajům akreditovaným v Československu a zahraničním médiím. ČTK měla výhradní právo na distribuci zpravodajství zahraničních agentur, čímž kontrolovala tok informací do Československa (Končelík, Večeřa, Orság, 2010, s. 208, 211). Gorbačovova přestavba zasáhla i mediální sféru, protože ÚV KSČ přijal v roce 1987 dokument s názvem *Uplatňování leninské zásady otevřené informovanosti tiskem, rozhlasem a televizí*. Reálné uvolnění však bylo velice pomalé (Končelík, Večeřa, Orság, 2010, 216–217). Vedle oficiálních tiskovin vznikaly rovněž alternativní a komunikační tituly, zvané samizdaty. Zejména v druhé polovině 80. let dosáhl počet samizdatových děl přes 200 (Končelík, Večeřa, Orság, 2010, s. 246).

4.6.1 Rozhlasové vysílání ze zahraničí

Významným komunikačním kanálem byly zahraniční rozhlas. Značně se podílely na šíření zpráv do Československa před revolucí i během ní. Nejvlivnějším informačním exilovým tokem se stal Hlas Ameriky, který byl vysílán z New Yorku již od března 1942, a Svobodná Evropa přenášející zprávy od května 1951. Svobodná Evropa vznikla nejprve jako československá redakce v New Yorku s pobočkou v Mnichově, ze které se následně stalo centrum československého vysílání v čele s Pavlem Tigridem. Režim o vysílání západních

---

⁹⁸ Archiv ČZU, fond OF – VŠZ DOKUMENTY IX. 89 – VI. 90, „Zápis z 1. jednání komise pro rehabilitace politickými represemi postižených pracovníků PEF při KVIZ PEF ze dne 8. prosince 1989“ (8. 12. 1989); „Příloha č. 1 Pracovní program a postup“.

rozhlasových stanic věděl, proto se ho snažil poškozovat již od roku 1953. Avšak rušení rádiových stanic bylo velice technologicky náročné, nepodařilo se vysílání přerušit na všech přijímačích. V roce 1988 se rádiové vysílání ze zahraničí přestalo rušit (Končelík, Večeřa, Orság, 2010, 166–167). Od zásahu na Národní třídě rádiové vysílání ze zahraničí informovalo občany o dění v republice. Ingrid Kejkrtová se dozvěděla o manifestaci na Národní třídě z vysílání:

(...) pochopitelně už ráno můj tehdejší tchán poslouchal Svobodnou Evropu a říkal, co se stalo v noci. Takže jsme se okamžitě s manželem sbalili a vlastně jsme odjeli do té Prahy, kde jsme automaticky, že člověk jinak nepřemejšlel, automaticky jsme jeli na tu Národní třídu.⁹⁹

4.6.2 Ústní komunikace

Velké množství informací se mezi občany šířilo ústně, protože oficiální média žádné zprávy o 17. listopadu neposkytovala. Občané, kteří se nezúčastnili manifestace se o dění mohli dozvědět od svých známých nebo ze zmíněného rádiového vysílání. Již druhý den po zásahu se lidé setkávali na Národní třídě, kde jim přímí účastníci manifestace sdělovali své zážitky.¹⁰⁰

Většina studentů VŠZ v Praze se první informace o zásahu na Národní třídě dozvěděla až v neděli večer 19. listopadu během setkání studentů. Ti, kteří se manifestace účastnili, podávali svá svědectví.¹⁰¹ Následující den vynalézaví studenti, mezi nimi Jan Sechter, informovali své spolužáky nejen u vchodu do školy a na slunečních hodinách, ale rovněž pomocí rozhlasu na kolejích:

Já jsem okamžitě udělal něco, jak jsme měli ten školní rozhlas po kolejích, tak jsem tam namluvil rozhovor o tom pátku. (smích) Aby jako všichni věděli, jak to bylo na zásahu.

---

⁹⁹ Rozhovor s paní Bc. Ingrid Kejkrtovou, Praha, 14. 11. 2019.

¹⁰⁰ Rozhovor s paní Bc. Ingrid Kejkrtovou, Praha, 14. 11. 2019; s paní Ing. et Bc. Blankou Jackovou, Plzeň, 29. 1. 2020.

¹⁰¹ Rozhovor s panem Ing. Pavlem Richterem, Praha, 24. 1. 2020; s panem Ing. Janem Riegertem, Praha, 17. 1. 2020; s panem Ing. Ladislavem Ptáčkem, Přerov, 14. 2. 2020.

To byl nějaký takový ten dráták, že se to jenom otočilo a ten... z toho studia vlastně, z toho studentského vysílání jsme to měli jako komunikační nástroj. (smích)¹⁰²

Klíčovým místem pro přenos informací mezi studenty se stalo divadlo Disk. Nejprve v něm vznikl koordinační stávkový výbor pražských studentů a následně celorepublikový studentský stávkový výbor (Halada, Ryvola, 1990, s. 13; Československá tisková kancelář, 1989, s. 7). Na Disk vzpomínala Ingrid Kejkrtová, která reprezentovala VŠZ na studentských setkáních:

Disk byla scéna jakoby studentská pro DAMU, takže tam normálně hráli ty studentský představení a tak. (...) vlastně oni propůjčili ten Disk na to, aby se tam mohlo scházet, jakoby ty všechny školy z Československa vždycky po dvou těch zástupcích.¹⁰³

Do předsednictva koordinačního stávkového výboru pražských studentů byli zvoleni Martin Mejstřík z DAMU a Šimon Pánek z PřF UK, dalšími členy se stali bratři Bendové ze STUHY¹⁰⁴, Michal Sedláček z Fakulty žurnalistiky Univerzity Karlovy (dále také FŽ UK), Jan Fulín a Tomáš Ctibor z Vysoké školy uměleckoprůmyslové a jako tiskoví mluvčí Monika Pajerová z FF UK, Martin Klíma z Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy a Igor Chaun z Filmové a televizní fakulty Akademie múzických umění (dále také FAMU). Schůzky se zástupci studentů z vysokých škol se konaly jednou za 24 hodin. Probíhaly dlouhé diskuse, během kterých se vyhranily radikální a umírněné názory (Petráň, 2015, s. 814).

Radikálnější smýšlení měl druhý zástupce za VŠZ, Jan Riegert, který dojížděl každý den do Disku. Z divadla, odkud se vracel zpět na univerzitu, předával na studentských schůzkách informace o následujících krocích:

(...) to vlastně byla jediná komunikace, která tenkrát existovala, protože nebyly mobily a nebyl internet, takže to běželo tímhle způsobem, že vlastně vždycky se... něco se upeklo dole v tom Disku a potom ty jednotliví zástupci jeli do těch škol, kde to potom takhle komunikovali v těch školách.¹⁰⁵

---

¹⁰² Rozhovor s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020.

¹⁰³ Rozhovor s paní Bc. Ingrid Kejkrtovou, Praha, 4. 12. 2019.

¹⁰⁴ STUHA byla studentská organizace „nezávislých studentů“ (Otáhal, Vaněk, 1999, s. 22).

¹⁰⁵ Rozhovor s panem Ing. Janem Riegertem, Praha, 17. 1. 2020.

Do Disku jezdil rovněž Martin Šindelář, který popisoval průběh schůzky v divadle a následující aktivity, kterým se studentský stávkový výbor následně věnoval:

Takže my jsme tam nasbírali plno informací, účastnili jsme se těch diskusí, často se pak třeba hlasovalo nebo se prostě dospělo k nějakým závěrům, který se pak měly šířit po těch fakultách. A od toho my jsme tam byli, takže my jsme jako tam odsud buď jeli domů, nebo jsme jeli rovnou na fakultu a tam jsme třeba řekli – domluvilo se to a to. A teď se ukázalo, že je potřeba udělat plakáty, letáky, připravit výjezdy, jo?¹⁰⁶

Významnou zprávou, která kolovala po celé Praze a následně po Československu, bylo sdělení o úmrtí studenta Martina Šmída.¹⁰⁷ K jeho památce se na Národní třídě zapalovaly svíčky a jeho jméno se stalo revolučním symbolem. Nad vstupem do podloubí na rohu Mikulandské ulice byl dokonce pověšen černý transparent s nápisem Jan Opletal 17. 11. 1939 – Martin Šmíd 17. 11. 1989 (Mladá fronta, 1989, s. 7). Zásah na Národní třídě byl velice brutální, proto se zpráva o Martinu Šmídovi zdála důvěryhodná. Narátor Pavel Richter nepovažoval danou informaci ohledně úmrtí za fámu:

(...) byla tam ta jako záležitost kolem té smrti toho studenta nějakou dobu přece jen jako to, jako dneska, co se za chvíli dostane ven, tak koluje, než se to dementuje, tak to jako trvá. Jenom chci říct za mě třeba, já jsem se tomu až tolik nedivil, co jsem... jako bych se tomu nedivil, co jsem viděl, jo? Prostě blbá rána a opravdu jako viděl jsem krve poměrně dost, takže to vím, že tam jako nestříleli, to sice jako jo, ale nedivil jsem se tomu až tak, nepovažoval jsem to, jako že by to nutně byl fake.¹⁰⁸

Zpráva o úmrtí studenta ohromila mnoho lidí, avšak nejvíce ty, kteří Martina Šmída znali osobně, jako narátor Libor Fetrtr:

No, pak třeba bylo taky zajímavý, když se objevilo jméno Martina Šmída, protože já jsem vlastně ho znal, znal jsem člověka jménem Martin Šmíd z matfyzu, to byl asi o rok, o dva níž pode mnou. A byl to nebo je to kluk, kterej má... jako špatně vidí, je to výbornej

---

¹⁰⁶ Rozhovor s panem Ing. Martinem Šindelářem, Praha, 15. 1. 2020.

¹⁰⁷ Nepravdivá zpráva o úmrtí Martina Šmída dala impulz k aktivizaci mimopražských studentů (Otáhal, Vaněk, 1999, s. 163).

¹⁰⁸ Rozhovor s panem Ing. Pavlem Richterem, Praha, 28. 1. 2020.

muzikant a celkem mně to jako dávalo logiku teda, že tam mohl dostat, protože tím, jak špatně vidí, tak se hůř orientuje a tak, jo? Takže mně to bylo i takový jako, že jsem konkrétně tohle jméno, že jsem to znal. No. Což teda zase to jméno se vynořilo, já nevím, možná druhej, třetí den nějak, nevím už, jak to tam přesně... Takže nevím. Takhle. A on tam byl teda a jako zmlátili ho taky, takže... Nevím, jestli potom ta dezinformace o té smrti, jestli to bylo připravený až do takovýho detailu, že použili teda jméno člověka, o kterým věděli, že je to jako reálný, že to takhle proběhlo. No, no tak vlastně to dopadlo dobře. (smích)¹⁰⁹

Celá situace ohledně studenta Šmída se vyřešila v neděli 19. listopadu, kdy byli vyhledáni dva studenti nesoucí dané jméno. V poledne téhož dne byla myšlenka ohledně úmrtí studenta vyvrácena ministryní školství (Otáhal, Vaněk, 1999, s. 26). Zpráva ohledně úmrtí studenta nebyla jediným sdělením, které se rozkřiklo. O dva dny později, po dementování jeho smrti, se mezi občany roznesla zpráva o blížící se ozbrojené síle, která má potlačit odpolední manifestaci. Pražský studentský stávkový výbor proto sepsal dopisy, které byly zaslány všem vládám světa a Organizaci spojených národů (dále také OSN). Výbor v nich uvedl, že předseda vlády Adamec projevil zájem o spolupráci se studenty, ale současná situace nebyla přehledná, proto měl obavy, aby ozbrojené síly nevyužil z vlády někdo jiný. Studenti požádali zahraniční vlády o okamžitou diplomatickou pomoc. Ten samý den ÚV KSČ rozhodl o povolání jednotek lidových milicí ze všech krajů do Prahy, které však v noci z 21. na 22. listopadu byly velitelem lidových milicí generálním tajemníkem Milošem Jakešem odvolány. Druhý den se ale i tak shromáždilo čtyři tisíce milicionářů (ÚSD AVČR, 2009d).

V pátek 24. listopadu začalo zasedání ÚV KSČ na Vysoké škole politické, během kterého ministr národní obrany sdělil informaci, že Československá lidová armáda je připravena řešit politickou krizi za pomoci ozbrojených jednotek (armáda, bezpečnost a milice), které pouze čekají na povel. V ten den odstoupil celý ÚV KSČ v čele s Milošem Jakešem. Po zvolení nových členů bylo následně naplánováno další zasedání na polovinu prosince. ÚV KSČ v čele s Karlem Urbánkem požádal příslušné orgány, aby nezasahovaly do politických změn ozbrojenými silami, pokud nedojte k ohrožení na zdraví, majetku aj. Dále vyjádřil politování k 17. listopadu a rozhodl se zahájit dialog se všemi, kteří respektují Ústavu ČSSR (ÚSD

---

¹⁰⁹ Rozhovor s panem RNDr. Liborem Fettrem, Praha, 21. 1. 2020.

AVČR, 2009e). Podle Jana Sechtera zásah milicionářů nebyl připravován až v listopadu 1989, ale byl nachystán dříve pro případ nouze:

(...) je to ta akce Norbert, že jo, StB to připravovala, v podstatě ona to nepřipravovala až v listopadu, oni to měli připravený vždycky, ono to bylo totiž... to dneska už se ví, jak potlačit podobnej odpor v těchhle zemích na příkladu Polska, prostě najít organizátory a špičky a lidi, který jsou schopný organizovat, a ty internovat a jede se dál, že jo.¹¹⁰

Jan Sechter dále doplnil, že režim měl jako jednu z variant zásahu obsadit školy, zatknout hlavní organizátory stávků a druhý den se měla obnovit výuka.¹¹¹ Podle Ingrid Kejkrtové byla celá situace velice chaotická a nepřehledná:

A vím, že teda probíhaly pochopitelně ty informace, že ještě jsou tam v Praze milicionáři, že okolo Prahy jako nejsou úplně jasné věci, jestli nezasáhne armáda. To všechno samozřejmě prolítávalo ústně, ale zase vždycky vám někdo něco řekl. Nebylo to jednoduchý. Tam jako se spíš jako v tom vyznat.¹¹²

Ladislav Ptáček ve svých vzpomínkách uvedl, že hrozilo zatýkání stávkových výborů. Protože se svým studentským aktivitám věnoval nepřetržitě, raději si dopřál odpočinek:

(...) se roznesla fáma, která vlastně ani fáma úplně nebyla, že policajti sbírají ty stávkový výbory, protože oni věděli úplně přesně, kdo v nich je, že jo, taky jsme tam měli určitě nějakýho jako práskače, takže to prostě oni měli podchycený si myslím přesně. A jak jsme jeli ty tři dny v tahu, tak mi úplně jako už došla síla a já říkám – já se musím jít vyspat. A prostě buď to mě seberou ti policajti a probudím se někde jako na cestě do basy, anebo se vyspím a pojedou to dál. No tak jsem prostě zalehl a vyspal jsem se a nikdo mě nesbalil. (smích).¹¹³

V té době byla činnost studentského stávkového výboru VŠZ neustále sledována,

---

¹¹⁰ Rozhovor s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020.

¹¹¹ Rozhovor s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020.

¹¹² Rozhovor s paní Bc. Ingrid Kejkrtovou, Praha, 14. 11. 2019.

¹¹³ Rozhovor s panem Ing. Ladislavem Ptáčkem, Přerov, 14. 2. 2020.

což podnítilo myšlenku k vytvoření paralelní struktury pro případ, kdyby byl jakýkoli člen nečekaně zatčen.¹¹⁴ Z popsané situace od Petra Skleničky vyplynulo, že zásah lidových milicí proti studentům byl pečlivě připravený, neboť byli neustále sledováni:

*(...) tam skutečně venku postávali pánové v takovejch těch, když to řeknu obrazně řečeno baloňákách, který každou chvíli někam něco hlásili, takže tam se čekalo na to, říkalo se, že kolem Prahy stojí ty tanky nebo připravený další jako zásahový jednotky, že jo, takže tam, kdyby někdo takhle mávnul, tak tam byli během deseti vteřin. (...)*¹¹⁵

Napětí panovalo i mezi členy Lidových milicí na VŠZ. Zejména oni měli vykonat akci po zadaném povelu a zasáhnout proti místním studentům. Během prvních třech dnů stávky bylo zřejmé, kdo je v organizačním jádru. Později se ukázalo, že zásahová akce byla jednou z variant, kterou ÚV KSČ preferovalo, ale nedošlo k ní.¹¹⁶ Jedním z milicionářů na univerzitě byl tehdejší vedoucí katedry řízení PEF pan XXX, který narátoru Janu Sechterovi prozradil několik měsíců po revoluci, že měli strach z vykonání pokynů:

*(...) že z toho měli strašnej strach, že přišel opravdu ten pokyn, že mají mít pohotovost, že mají... určitě dělali tu fázi, že zmapovali všechno. Kdo, kde, to znamená, kdo vede stávku v celostátním výboru, kde bydlí, jaký čísla pokojů na koleji, prostě měli to připravený.*¹¹⁷

Po deseti dnech od hrozby zásahu lidových milicí se uskutečnilo přátelské setkání mezi studenty VŠZ a kriminální policií z Prahy 6. Během schůze bylo studentům sděleno, že měli neuvěřitelné štěstí, protože na všechny členy stávkového výboru byly vypsány příkazy k zatčení. Pokud by k povelu došlo, studenti by byli pozatýkáni a odsouzeni podle paragrafu 92 za podvracení republiky na jeden rok až deset let.¹¹⁸

---

¹¹⁴ Rozhovor s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020; s panem prof. Ing. Petrem Skleničkou, CSc., Praha, 19. 2. 2020.

¹¹⁵ Rozhovor s panem prof. Ing. Petrem Skleničkou, CSc., Praha, 19. 2. 2020.

¹¹⁶ Rozhovor s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020.

¹¹⁷ Rozhovor s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020.

¹¹⁸ Soukromý archiv autorky, nahrávka z univerzitní debaty k výročí „sametové revoluce“, 18. 11. 2019.

4.6.3 Studentské časopisy

Vysokoškolští studenti projevovali své aktivity zejména ve vydávání studentských časopisů. V 80. letech 20. století byly dvě možnosti, jak časopis publikovat, buď ilegální cestou, nebo přes oslovení SSM s nabídkou publikačního projektu. Již v roce 1987 vycházel časopis *Kavárna A.F.F.A.* (art forum – forum amu) na AMU, se kterým spolupracovali vysokoškoláci z FF a FŽ UK, Akademie výtvarných umění v Praze a Vysoké školy ekonomické v Praze (dále také VŠE v Praze). Časopis vydávaný lékařskou fakultou nesl název *EM'88*. Ze začátku své čtenáře informoval o fakultních záležitostech, ale postupem času se více zradikalizoval a zaměřoval se na politické dění ve společnosti, jako např. Palachův týden, oblast undergroundu, český disent a další. Jako jeden z mála časopisů, který směřoval ilegální cestou, nesl název brněnské *Revue 88*. Vydával se jako samizdat a financovali jej redaktoři, jejich spolužáci a Charta 77. Čtenáře informoval o demonstracích, rockové a alternativní hudbě, neomezeném cestování do zahraničí, svobodném výběru informací a mnohém dalším. Několik časopisů vzniklo jako reakce na tiskový zákon, který nedovoloval distribuci interních tiskovin na jiných fakultách. Jedním z nich byl časopis *Situace*, který způsobil rozruch před vydáním prvního čísla. Tiskový referent fakultní organizace totiž získal k dispozici nástěnku, která měla informovat studenty o vzniku a zaměření časopisu, avšak upoutala pozornost univerzitních funkcionářů a bezpečnosti, protože na ní byla umístěna nesouhlasná prohlášení několika kateder se zásahem během „Palachova týdne“. Časopis a nástěnky přispěly k radikalizaci studentů, což vedlo k označení dvou vysokoškoláků za neplnění studijních povinností, kteří byli následně ze školy vyloučeni. První číslo tiskoviny *Situace* bylo vydáno začátkem roku 1989 a do revoluce vznikla ještě dvě další čísla. Třetí číslo bylo vydáno 25. listopadu a popisovalo chronologické události revoluce (Otáhal, 2003, s. 80–84).

Touha po publikování časopisů se objevila i na ostatních vysokých školách, avšak někteří redaktoři se setkávali s problémy ohledně vzniku, tisku a distribuce, proto na jaře 1989 vzniklo z iniciativy studentů pražských vysokých škol Studentské tiskové a informační středisko (dále také STIS). Hlavní myšlenkou bylo vytvořit středisko, ve kterém bude umístěna čítárna s časopisy, avšak především mělo sloužit k přenosu informací z jednotlivých univerzit, pořádání kulturních akcí a jako podpora, servis a poskytování morální a právní pomoci při vzniku nových časopisů. Sídlem se stal klub U Bílého koníčka na Staroměstském náměstí v Praze za podpory SSM. Pravidelná setkání ve středisku probíhala každý čtvrtek od 16 do 20 hodin a vedení STIS tím získávalo kontakty na studentské aktivisty z Čech,

Moravy a Slovenska (Otáhal, Vaněk 1999, s. 21, 564). Z VŠZ do střediska dojížděl narátor Pavel Richter, který se o klubu U Bílého koníčka dozvěděl přes MVR SSM. Ve středisku se setkal nejen se zajímavými lidmi, ale rovněž se samizdatovou literaturou, která byla velice obtížně dostupná:

Takže jsem se vlastně dostal jakoby do Klubu bílého nebo Bílý koníček, což bylo jako na Staromáku. A tam se vlastně punktovali lidi, kteří vydávali časopis i ve městě, studentskej. Pajerová tam vlastně byla taky. Řekl bych, že i mladí Bendové. (...) Spíš jde o ty časopisy, protože tady všechno bylo pod kontrolou, ale studentské, vysokoškolské časopisy byly v nějakém jiném režimu, kde teda opravdu byla největší svoboda. A člověk si tam mohl fakt jakoby přečíst texty, které fakt už byly jako jinak disidentské. Klidně, a myslím, že se nepletu, že i FAMU mělo... měli své časopisy a tam se člověk dostal k Havlovi jako, k Seifertovi, to byl v podstatě taky jako zakázaný jako aspoň částečně. Takže člověk se dostal k nějakým textům, lehká nějaká konfrontace, k něčemu se prostě dostal. Vím, že jsem měl nějakou... jsem se dostal i k Orwellovi, 1984, k takovému prostě fakt... jakoby na stroji napsaném prostě dílku svázaném, žádná vazba.¹¹⁹

I když jednotlivá setkání ve STIS byla oficiálně zaměřena na publikaci tiskovin, vysokoškoláci se mezi sebou informovali o nadcházejících akcích po Praze.¹²⁰ Jan Sechter uvedl, že prostřednictvím časopiseckých aktivit se studenti VŠZ dozvěděli o nejrůznějších aktivitách:

Ten časopis je klíčovej, ten je zásadní, protože ten spojil lidi. Jednak přispěvatele, jednak čtenáře, je to jak... v podstatě je to ten samej příběh jako v těch Rychlejš šípch, že jo, že prostě bez internetu najednou se vám napojí lidi a začnete něčím žít. A začnou vás zvát, že tam je něco, tam je něco. Já si pamatuju, že vlastně díky časopisu kolegové poznali, že je nějaký ten Běh třídou Politických vězňů tady v Praze, nevím, jestli to víte, ta ulice existuje. (...) A v určitéj moment každej týden v jeden čas se tou ulicí dělal běh. (smích) Navíc ještě, že jo, právě za politický vězně. A policie s tím nemohla nic dělat,

---

¹¹⁹ Rozhovor s panem Ing. Pavlem Richterem, Praha, 24. 1. 2020.

¹²⁰ Rozhovor s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020.

protože když tam lidi přijdou a jenom běžej a zase jdou domů, tak co... tak nic z toho, že jo, takže... Takže časopis třeba se spojil i s touhle iniciativou.¹²¹

V domě nad klubem U Bílého koníčka bydlel shodou náhod Jan Sechter, který na prostory STIS vzpomínal jako na klub SSM:

A já jsem v tom domě jako nahoře bydlel. Ale to byl klub SSM nějaký, těch bylo asi dvanáct po Praze, patřilo to SSM a tam prostě v rámci nějaký jako takový uvolněnější socialistický ekonomiky SSM provozovaly něco takovýdlehého, jo? Ale i s alkoholem a někdo tam dělal nějaký koncerty. No a v tom klubu byla ta schůzka těch časopisců. To je úplně jako... (smích) Ale já jsem to nezaložil tam, já tam ani nechodil, že jo, protože to byl svazáckej klub, to bylo... to bylo dost jako programově to bylo blbý. A my jsme jedno odpoledne tam od nich měli prostory. Nějak vždycky od pěti do toho večerního programu. Ale náhoda, fakt těžká. Těžká náhoda.¹²²

Jan Sechter a Pavel Richter spolupracovali na univerzitním časopisu společně, v Bílém koníčku čerpali inspiraci a promýšleli, jak časopis na VŠZ vydat. Oba iniciátoři si uvědomili, že jejich škola v publikování studentských časopisů pozadu.¹²³ Přípravy univerzitního časopisu byly velice složité. Jak vzpomínal Pavel Richter, nejvíce problémů bylo spojených s kopírováním a rozmnožováním textů:

Nicméně už ten proces byl důležitý jako, že jsme jako vlastně o tom uvažovali, pracovali a nějak jsme to jakoby... byl to problém. Já tehdy nevěděl jako, jak to vydat, jako to si asi dneska moc nikdo neumí představit, že všechno, jakékoliv kopie všeho byly vlastně hlídané. Xerox nebo kopírka, jestli vůbec existoval, myslím, že jo, byla nejpřísněji střežená věc jako, na jednom místě ve škole. (...) Řešili jsme spíš, jak to vůbec vydat a vlastně kromě kopírky bylo ještě jedno... jmenovalo se to cyklostyl a byl to takový chemický, už to nebyla jakoby kopírka na stroji, ale bylo to takový smradlavý, byla to prostě opravdu chemická záležitost a musela se... nějaká vývojka, skoro jak film si to představte a strašně to smrdělo a bylo to takové jako rozpité a bylo to jako...

---

¹²¹ Rozhovor s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020.

¹²² Rozhovor s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020.

¹²³ Rozhovor s panem Ing. Pavlem Richterem, Praha, 24. 1. 2020; s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020.

*nic moc. (...) Rozhodně to nebyla nějaká masová záležitost na zemědělce, ani dlouhodobá. Spíš já myslím, že to bylo spíš důležitější pro mě, jako že něco takového dělat, že by to přispělo zemědělce jako šíření nějakého jiného hlasu, to si fakt jako nemyslím.*¹²⁴

Podle výpovědi Ingrid Kejkrtové časopis *Carpe Diem* na VŠZ vycházel.¹²⁵ Narátor Jan Sechter doplnil, že časopis byl založen a vyšla dvě až tři čísla na PEF.¹²⁶ V paměti Pavla Richtera však zůstala vzpomínka zejména na náročnou přípravu, proto si pamětník nebyl jistý, zda se časopis dokončil:

*(...) já vám řeknu, že vlastně nevím, jestli se vlastně jako by vytisknul, jo? Protože to byl problém, jako vizuálně si pamatuju jeho titulku a tohle, ale já nevím, jestli jsme to jako by dopracovali. Pracovali jsme na něm, a jak jsem říkal, důležitější bylo, že tam byla nějaká ta snaha...*¹²⁷

Časopis *Carpe Diem* byl v archivních záznamech uveden až v zápisu kolegia rektora z jednání dne 11. června 1990. Kolegium tehdy souhlasilo s jeho vydáváním.¹²⁸ Že se časopis vydával neoficiální cestou, ještě před revolucí, však nelze vyloučit.

Během „sametové revoluce“ byly studentské tiskoviny použity jako „stávková média“. Vysoké školy publikovaly jak nové, tak již existující časopisy, které informovaly o regionálním a celostátním dění. Na UK se distribuovaly tiskoviny *EM'88*, *Nezávislí*, *Proto*, *Růžové právo*, *Situace 89*, na ČVUT *Reflex*, na VŠE v Praze *Skoba*, na Univerzitě Palackého v Olomouci *Přetlak*, na Západočeské univerzitě v Plzni *Plzeňský student*, Celostátní koordinační výbor vysokých škol vydával od poloviny ledna *Informační bulletin* a poslední distribuovanou tiskovinou byl *Čaje o páté*, který byl vydáván na území Sovětského svazu pro studenty v Moskvě (Stuchlík, 2012, s. 8–36).

Na VŠZ se publikoval leták s názvem *Informace stávkového výboru VŠZ* (titulní strana viz přílohu č. 7). V univerzitním archivu bylo nalezeno pouze šesté číslo ze dne 12. prosince 1989, které informuje čtenáře o dění ve společnosti, sestavení nové vlády, nadcházející

---

¹²⁴ Rozhovor s panem Ing. Pavlem Richterem, Praha, 24. 1. 2020.

¹²⁵ Rozhovor s paní Bc. Ingrid Kejkrtovou, Praha, 14. 11. 2019.

¹²⁶ Rozhovor s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020.

¹²⁷ Rozhovor s panem Ing. Pavlem Richterem, Praha, 28. 1. 2020.

¹²⁸ Archiv ČZU, fond Kolegium rektora 1990, „Zápis z jednání kolegia rektora Vysoké školy zemědělské v Praze, které se konalo 11. června 1990“ (11. 6. 1990).

demonstraci a přednáškách. Redakční rada se skládala z Jana R. Machovského, Tomáše Jirkovského, Ivo Fírta, Vladimíra Neškudla, Víta Fialy za technické spolupráce Viktora Patáka.¹²⁹

4.6.4 Zemědělské noviny

Přenášení informací z Disku nebylo jediným komunikačním tokem, který na VŠZ fungoval. Výhodou univerzity bylo, že existovaly *Zemědělské noviny* a televizní pořad *Zemědělský rok*. Oba tyto komunikační kanály se zemědělským podtextem se během revoluce zaměřily na Vysokou školu zemědělskou.¹³⁰ Již 18. listopadu 1989 vyšly *Zemědělské noviny*, které informovaly o manifestaci na Národní třídě. V článku je zdůrazněno, že průvod zneužila skupinka osob, která již proti režimu dříve vystupovala, a jejich chování nebylo vhodné, protože pokřikovala protirežimní hesla. Závěr článku informuje o pokračování protirežimního vystoupení po vzpomínkové akci, proto pořádkové jednotky musely přijmout opatření k zajištění klidu a pořádku.¹³¹ Zajímavostí je, že dne 22. listopadu 1989 byly publikovány *Zemědělské noviny*, které již pojednávaly o situaci ve společnosti, vládních změnách, studentských stávkách, ale hlavně vydaly článek o stávkujících studentech na VŠZ.¹³² Článek *Včera na VŠZ Chceme změnu!* informuje čtenáře o zapojení studentů VŠZ v Praze do studentské stávky, kteří nejprve týdenní stávku odhlasovali a den poté přijali *Prohlášení studentů vysokých škol*. Podporu postupně získávali od pedagogů, kteří jim svou náklonnost vyjádřili svým podpisem. Redaktor popisuje, že všechny budovy jednotlivých fakult jsou již pod dohledem studentů.¹³³ Narátor Pavel Richter vysvětloval, že *Zemědělské noviny* sehrály důležitou roli před volbami v roce 1990, kdy poskytly prostor všem nově vznikajícím zemědělským stranám:

Zemědělka fakt sehrála poměrně velkou roli v tom, aby se Zemědělské noviny s obrovským nákladem, s tisíčovým, jako dnes média nemají tištěná absolutně takový dosah, obrovský, na venkově, s obrovským vlivem, všichni to odebírali nebo ke všem

¹²⁹ Archiv ČZU, fond OF – VŠZ DOKUMENTY IX. 89 – VI. 90, „Informace stávkového výboru VŠZ“ (12. 12. 1989).

¹³⁰ Rozhovor s paní Bc. Ingrid Kejkrtovou, Praha, 4. 12. 2019; s panem Ing. Pavlem Richterem, Praha, 24. 1. 2020.

¹³¹ Soukromý archiv Bc. Ingrid Kejkrtové, *Zemědělské noviny*, č. 272, Praha, 18. listopadu, 1989, s. 1.

¹³² Soukromý archiv Bc. Ingrid Kejkrtové, *Zemědělské noviny*, č. 275, Praha, 22. listopadu, 1989, s. 1.

¹³³ Soukromý archiv Bc. Ingrid Kejkrtové, *Zemědělské noviny*, č. 275, Praha, 22. listopadu, 1989, s. 1.

se to skoro dostalo, aby v podstatě nad těmi novinami získala vliv postsocialistická vlastně strana. A tenkrát vzniklo poměrně hodně jako zemědělských stran a my jsme prostě sehráli tu... na zemědělce tu roli, že vlastně před těmi volbami, což ono to bylo poměrně rychle, že vlastně tam všechny ty strany dostaly stejný prostor.¹³⁴

Od začátku února 1990 měli studenti v redakci *Zemědělských novin* svého zástupce. Stal se jím již zmiňovaný Pavel Richter¹³⁵, který byl v blízkém kontaktu s tehdejším ministrem zemědělství Bohumilem Kubátem, a působení v *Zemědělských novinách* se stalo jeho prvním zaměstnáním:

A tenkrát i první ministr zemědělství Kubát, pamatuju si takový podsaditý chlapík. Já jsem s ním mluvil x-krát v té době, my jsme i měli redakci na Ministerstvu zemědělství. A tak trošku jsem s ním jezdil i na nějaký cesty. A tak jsem se vlastně... jako by to bylo moje první zaměstnání. A takže jsem byl jakoby v novinách poměrně rychle a protože to byla malá redakce, tak vlastně jsem v nich dělal všechno a psal. Tak jsem se dostal jakoby do novin a pak jsem nějakou dobu v nich setrval a svým způsobem mě to ovlivňovalo vlastně dlouho, dlouho, pak jsem prošel nějaký noviny...¹³⁶

4.6.5 Cizím se důvěřuje máne aneb role studentstva při „vyvážení revoluce“

Po přijetí *Provolání dělníkům a rolníkům Československa*, studenti vyzvali dělníky a zemědělce, aby jejich požadavky podpořili svou účastí v generální stávce. Herci a studenti se rozhodli prolomit informační nedostatky svými výjezdy do měst, továren, zemědělských družstev a závodů, kde vysvětlovali důvody stávky a charakter studentských požadavků. Studentské „spanilé jízdy“ pomáhaly s přenosem informací o 17. listopadu (ÚSD AVČR, 2009f; Otáhal, Vaněk, 1999, s. 179). První zmínka o studentských výjezdech je ze středy 22. listopadu. *Pražští studenti a herci se během dne rozjížděli do podniků, aby informovali dělníky o tom, co se ve skutečnosti děje. Reagovali tak na citelný nedostatek objektivního zpravodajství v televizi, rozhlase a některých dalších, zejména krajských sdělovacích*

---

¹³⁴ Rozhovor s panem Ing. Pavlem Richterem, Praha, 24. 1. 2020.

¹³⁵ Archiv ČZU, fond OF – VŠZ DOKUMENTY IX. 89 – VI. 90, „Zápis z jednání u kulatého stolu, které se konalo 5. února 1990 na VŠZ“ (5. 2. 1990).

¹³⁶ Rozhovor s panem Ing. Pavlem Richterem, Praha, 24. 1. 2020.

prostředcích (Československá tisková kancelář, 1989, s. 12).

Také vysokoškoláci z VŠZ sehráli důležitou roli během „vyvážení“ informací o revoluci. Na „spanilé jízdy“ jezdili zejména do oblastí republiky podle své regionální příslušnosti. Podávaná svědectví působila důvěryhodněji, když daného studenta v určité oblasti lidé znali.¹³⁷ Posádky z VŠZ „vyvážející“ revoluci se obvykle skládaly z řidiče, studenta a známého herce. Aby přivezené informace byly důvěryhodnější, býval jeden ze studentů ten „zmlácený“ na Národní třídě. Na některé výjezdy se jezdilo ve skupince až šesti lidí složené ze studentů a zástupců z OF, kteří podporovali snahy studentů, a výjezd tím působil lépe.¹³⁸ O propagačních materiálech, kterými byly posádky vybavené, se zmínil Jan Sechter. Informační set se postupně doplňoval o nové požadavky:

Každá ta posádka dostala kazetu, prostě nějaký letáky, informace o tom průběhu, pak se ten informační set měnil, že jo, nebo doplňoval, požadavky studentů o odstranění vedoucí úlohy, že jo, pak jak byla odstraněná, tak se to měnilo.¹³⁹

Na výjezdy za přímé účastníky na Národní třídě jezdil Ondřej Hradecký, který svým posluchačům sděloval své zážitky. Jednoho nebo dvou výjezdů se s nimi účastnil přítel jejich kamarádky, člen pohotovostního pluku, který zásah 17. listopadu zažil, avšak z druhé strany barikády. „Spanilé jízdy“ byly jedinečné v tom, že dokázaly podat svědectví z obou stran:

On nebyl ten, kterej tam teda mlátil do lidí v tý linii, ale byl někde jako vzadu vlastně za tím „otéčkem“, který teda nás tam trošku jako lisovalo (...) Tak to bylo takový zajímavý, že vlastně jako to bylo svědectví ze dvou stran. A on byl v tom pohotovostním klubu jako jeden z mála teda jako, kterej vnímal, právě proto, že teda chodil s holkou z vejšky, tak asi jako si to dovedl představit, jako že teda... navíc mu to řekla jako, že jak to bylo a nebyl to úplnej pitomec, takže to bylo jako hezký. A byli jsme takový přesvědčivý, jako bych řekl, že...¹⁴⁰

---

¹³⁷ Rozhovor s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020; s panem Ing. Pavlem Richterem, Praha, 28. 1. 2020; s panem Ing. Ondřejem Hradeckým, Praha, 27. 1. 2019.

¹³⁸ Soukromý archiv autorky, nahrávka z univerzitní debaty k výročí „sametové revoluce“, 18. 11. 2019; Rozhovor s paní Ing. et Bc. Blankou Jackovou, Plzeň, 29. 1. 2020.

¹³⁹ Rozhovor s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020.

¹⁴⁰ Rozhovor s panem Ing. Ondřejem Hradeckým, Praha, 27. 1. 2019.

Většina narátorů se alespoň jednoho výjezdu účastnila, někdy dokonce se ho zúčastnili společně. Martin Šindelář vyjel na Agronomickou fakultu VŠZ do Českých Budějovic, kam měl za úkol dopravit videokazetu ze zásahu 17. listopadu:

(...) já jsem tam jel jakoby z pohledu toho na pomoc ty organizaci, těch studentskejšch aktivit, aby to mělo nějaký jako řízení, výměnu informací, aby to nebylo úplně chaotický. Takže to byla moje role.¹⁴¹

Ingrid Kejkrtová byla přibližně na dvou výjezdech. S narátorem Janem Riegertem jela do továrny v Ústí nad Labem, kde jeho otec pracoval jako lékař.¹⁴² Pamětník Pavel Richter byl pověřen MVR SSM výjezdem do své rodné Ostravy. S posádkou z DAMU nebo FAMU zažili nečekanou situaci, kdy se svým „žigulíkem“ skončili v jihlavské Mototechně poté, co se jim rozbilo auto. Místní občané se začali studentů vyptávat na informace, což se nelíbilo vedení autoopravny:

A pak jsme čekali na tu opravu a tam fronta a my jsme tam právě nějak se dali do řeči s lidma a ukazovali jsme, že ty noviny z Prahy jsou jiné než v tý Jihlavě. No a trošku jsme tím vzbudili nějakou pozornost a pozvali si nás na vedení toho servisu, Mototechna (...) Ale vybavuju si, že nebyli nějak jako zlý, spíš zvědavý, spíš byli zvědavý, spíš se ptali a zajímalo je to, i to porovnání a říkali ale, že jako si nepřejou, abysme tam dělali jako ty prostě... s těma lidma tam nějak debatovali, tak nás spíš tam jako schovali, rychleji nám to opravili, to auto a my jsme ještě zvládli dojet do Ostravy, kde jsem teda... kde jsme prostě měli, protože jak říkám, asi... jestliže teď je trošku problém někdy, že informací je hodně, tak tenkrát byl problém, že byly málo a nebo byly přesně dost jednostranné.¹⁴³

Jak vzpomínal Pavel Richter, v Ostravě se úspěšně uskutečnilo setkání za pomoci jeho ostravských spolužáků. Dále byl narátor na výjezdu v Jednotném zemědělském družstvu Tuchoraz, kde byl během svých studií na praxi. Výjezdu se účastnil s hercem, na jehož jméno si již nevzpomněl.¹⁴⁴ Pamětnice Halka Baláčková se zase účastnila výjezdu se svým

---

¹⁴¹ Rozhovor s panem Ing. Martinem Šindelářem, Praha, 15. 1. 2020.

¹⁴² Rozhovor s paní Bc. Ingrid Kejkrtovou, Praha, 4. 12. 2019.

¹⁴³ Rozhovor s panem Ing. Pavlem Richterem, Praha, 28. 1. 2020

¹⁴⁴ Rozhovor s panem Ing. Pavlem Richterem, Praha, 28. 1. 2020.

spolužákem Ladislavem Ptáčkem v grafickém závodě v Kolíně. K setkání se zaměstnanci jim vedení závodu poskytlo velkou halu, kde se shromáždilo odhadem 100 nebo 200 zaměstnanců.¹⁴⁵ Halka Baláčková popisovala, že setkání se zvědavými zaměstnanci proběhlo v přátelské atmosféře:

Tak jsme lidem říkali, jaká je v Praze situace, co se v Praze stalo, co se v Praze děje teď momentálně, jak na to kdo reaguje, jak jsou na tom vysoké školy. A ty lidi se nás samozřejmě ptali a bylo to velmi takový přátelský setkání. Já si z toho moc nepamatuju, ale vlastně si pamatuju, že ten hlad po informacích mimo Prahu byl velikánskej, protože nikdo nevěděl, co si o tom má myslet, a myslím si, že tyhle výjezdy vlastně mohly přispět k tomu, že se jako ta informace, ta pravá informace začla dostávat ven.¹⁴⁶

Speciálního výjezdu se účastnil Jan Sechter s Janem Riegertem a hercem Petrem Čepkem, kteří byli pověřeni celostátním stávkovým výborem studentů za cílem informačního ovládnutí celostátního sjezdu zemědělských družstev v Paláci kultury. Do budovy se zástupci „speciální jednotky“ dostali přes technický personál, se kterým byli předem domluveni.¹⁴⁷ Narátor Jan Sechter vylíčil, že členové speciálního výjezdu byli za pomoci StB v Paláci kultury uvězněni:

(...) ráno to začne, ale pak se z toho stane náš sjezd jako na podporu studentů a... což byla iluze, protože ti delegáti, to byli všechno přesvědčení soudruzi. Takže to byla velká akce a taky nás tam jako uvěznili v tom Paláci kultury, StB, protože řekli, že tady nemáme co dělat. My jsme se tam tajně dostali přes technický personál, jsme si to vyřídili předem, toho Paláce kultury. Ale ten sjezd, když tam pak najeli ti organizátoři, tak vlastně se velmi bránili tomu, aby my jsme s nima... Tak oni to vyřešili tím, že nás tam jako internovali. Mě, Riegerta a pana Čepka, toho herce, jestli ho ještě pamatujete...¹⁴⁸

---

¹⁴⁵ Rozhovor s paní Ing. Halkou Baláčkovou, MBA, PCC, Praha, 7. 2. 2020; s panem Ing. Ladislavem Ptáčkem, Přerov, 14. 2. 2020.

¹⁴⁶ Rozhovor s paní Ing. Halkou Baláčkovou, MBA, PCC, Praha, 7. 2. 2020.

¹⁴⁷ Rozhovor s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020; Soukromý archiv autorky, nahrávka z univerzitní debaty k výročí „sametové revoluce“, 18. 11. 2019.

¹⁴⁸ Rozhovor s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020.

Sjezd byl nakonec „speciální jednotkou“ rozvrácen, protože studenti stihli připravit své materiály do podkladů přichystaných pro účastníky sjezdu.¹⁴⁹ Dále se Jan Sechter podílel na výjezdech do továren v severních Čechách a do Kladna, kde jeho strýc pracoval jako řidič autobusu místního divadla.¹⁵⁰

Přístup do budov továren a závodů byl často složitý a během výjezdů se měnil podle fáze revoluce. Pokud vedení podniku oznámilo, že si žádné studenty nepřeje vpustit do areálu, neměli žádnou šanci se do podniků s chráněnými složkami lidových milicí dostat. Snadnější přístup do budov měli vysokoškoláci prostřednictvím svých kontaktů, kde následné setkání pracovníků svolali zaměstnanci z vlastní iniciativy.¹⁵¹ Reakce lidí na sdělené informace byla různá. Halka Baláčková vyprávěla o velkém zájmu a zvědavosti místních zaměstnanců, protože neuměli vyhodnotit, které informace jsou pravdivé:

Já si nepamatuju na detaily, ale pamatuju si na velkou zvědavost lidí. Pamatuju si, že se nás hodně ptali, že jsme jim vlastně říkali, co se dělo. A že nám ty lidi věřili, protože my jsme... a možná, že to bylo i taky tím, jak jsme působili, že jo, prostě jsme byli mláďata, kolik nám bylo? Jako 18 nebo 19 nebo něco takovýho jako. Něco okolo 20, no tak když si dneska představím dvacetiletýho člověka, no tak je to takový nějaký mimi jako, který něco říká. A když to mimi říká – hele, jako v Praze je revoluce a tohle děláme. Tak jako člověk ví, že si ten člověk nevymejšlí, že za tím nemá žádněj jinej úmysl, že neslouží nikomu jinýmu. Takže to bylo podle mě velmi autentický. A pro ty lidi to mohlo bejt jako vlastně zásadní proto, že se mohli rozhodnout vlastně, co se děje a co je pravda, protože z těch médií se nemohli rozhodnout, co je pravda.¹⁵²

Dvě rozdílné „spanilé jízdy“ zažila pamětnice Blanka Jacková, která nejprve jela do Gymnázia v Rokycanech, kde studovala, a setkala se s odporem místní ředitelky, a naopak příjemné setkání zažila v Kutné Hoře:

Vím, že jsme jeli nějak do Rokycan, na to Rokycansko jsme jeli, na ten gympl jsme měli a že jsme měli hroznej problém s ředitelkou (...), že prostě si zničíme život. Ale mám to jakoby sražený do toho, že my jsme byli strašně nadšený a byli jsme ty hrozný

---

¹⁴⁹ Soukromý archiv autorky, nahrávka z univerzitní debaty k výročí „sametové revoluce“, 18. 11. 2019.

¹⁵⁰ Rozhovor s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020.

¹⁵¹ Rozhovor s panem Ing. Ondřejem Hradeckým, Praha, 27. 1. 2020; s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020; s paní Bc. Ingrid Kejkrtovou, Praha, 4. 12. 2019; s panem Ing. Janem Riegerem, Praha, 17. 1. 2020.

¹⁵² Rozhovor s paní Ing. Halkou Baláčkovou, MBA, PCC, Praha, 7. 2. 2020.

*revolucionáři a vlastně jsme věděli všechno, jak to má bejt správně a naráželi jsme na tu bariéru. (...) Tenkrát ta Kutná Hora, ta byla daleko, daleko příjemnější a já právě už nevím, jestli to náhodou už nebylo v té době, kdy už něco jako prosakovalo ven. A to už bylo takový jako, že se nás spíš ptali, jak to tam probíhá, a už jsme nějak i říkali, že bude ta Letná asi první a aby přijeli, že čím víc lidí tam bude, tím líp, že už se na ten Václavák stejně nevejdeme, takže to asi bylo...*¹⁵³

4.7 Transformace VŠZ v Praze

4.7.1 Rehabilitace na VŠZ

V letech 1948–1989 docházelo v Československu k politickým perzekucím, které byly využívány komunistickou mocí. První typ politických perzekucí postihoval celou společnost. Jednalo se o odstranění nebo omezení základních politických a občanských práv a svobod jako např. svoboda tisku, pohybu, politického a náboženského vyznání. Druhá forma politické perzekuce zasahovala všechny občany (konkrétní sociální vrstvy, politické skupiny, rodiny a jednotlivce), kteří odporovali nebo mohli vzdorovat komunistické moci a společenským přeměnám. Mezi trvalé formy politických perzekucí byly zařazovány politické čistky, vyřazení z veřejného života, zákaz vykonávat určitá zaměstnání, znemožnění studia a sledování StB (Gebauer a kol., 1993, s. 6–7, 26). S pádem komunistického režimu se v Československu začaly provádět celoplošné rehabilitace jako náprava nezákonných soudních rozsudků a dalších potrestání (Žaloudek, 1999, s. 385). V dubnu roku 1990 Česká a Slovenská Federativní Republika přijala zákon o soudní rehabilitaci odpůrců a obětí komunistického režimu. Do roku 1992 bylo rehabilitováno 260 tisíc občanů (Suk, 2009a, s. 400, 496).

Rehabilitace se vztahovaly též na pedagogy, vychovatele, pedagogické pracovníky, vědecké pracovníky a další zaměstnance školy, školských zařízení, úřadů a institucí, žáky, studenty, učně a nepřijaté uchazeče škol, kteří byli pro své politické přesvědčení, náboženské vyznání a občanské postoje šikanováni, vyhozeni nebo omezováni a diskriminováni, vyloučení ze studia nebo donuceni studia zanechat a nepřijati z politických důvodů.¹⁵⁴ Dne 6. ledna 1990 vyzval ministr MŠMT Milan Adam vysoké školy k přistoupení plně

¹⁵³ Rozhovor s paní Ing. et Bc. Blankou Jackovou, Plzeň, 29. 1. 2020.

¹⁵⁴ Archiv ČZU, fond Agenda 1989, „dopis MŠMT pro prof. Rektora Červenku“ (6. 1. 1990).

občanské, politické a sociální rehabilitaci. Některé fakulty jako FF UK měla před ostatními univerzitami náskok, protože zahájila rehabilitační činnost už 30. listopadu 1989 (Petráň, 2015, s. 886).

Jednou z komisí, která se na VŠZ rehabilitacemi zabývala, byla Celoškolská koordinační komise pro rehabilitace za VŠZ. Jejími členy byli zástupci jednotlivých fakult a Agronomické fakulty v Českých Budějovicích, zástupce Revoluční odborové hnutí (dále také ROH), stávkového výboru studentů a OF VŠZ.¹⁵⁵ Hlavním důvodem k založení celoškolské koordinační komise bylo udělování nejrůznějších forem postihů z politických důvodů za posledních 40 let, proto VŠZ považovala za svoji povinnost všechny postižené občansky, politicky a profesně rehabilitovat. Vedení univerzity bylo připraveno provést rehabilitaci všech zaměstnanců a studentů. Na jednotlivých fakultách pracovaly rehabilitační komise, které projednávaly případy jednotlivých pracovníků a navrhovaly vedení fakult a školy způsob provedení rehabilitace, mezi které patřilo zapojení do pedagogické práce (plné nebo částečné) včetně odpovídajícího pracovního zařazení, umožnění získání vědeckých a vědecko-pedagogických hodností a další formy spolupráce se školou. Vedení VŠZ nabídlo všem pracovníkům propuštěným z politických důvodů spolupráci, ve formě návratu na univerzitu a uplatnění na škole. Dále byli vyzváni studenti, kteří byli z politických důvodů nepřijati nebo vyloučeni ze studia, aby se přihlásili k dokončení studia či ke znovupřijetí. Rehabilitace byly individuálně řešeny s postiženými, kteří měli právo uplatnit právní prostředky k další nápravě zmíněných deformací.¹⁵⁶ Rehabilitace se projednávaly až do 30. listopadu 1990, kdy se uzavřely poslední nedořešené případy. Dosud rehabilitovaným zájemcům se pořádaly promoce v univerzitní aule.¹⁵⁷ O průběh rehabilitací se zasloužil pamětník Zdeněk Pátek, který se v rámci rehabilitací na VŠZ vrátil po více jak 20 letech, kdy musel školu opustit z politických důvodů:

(...) když byly ty rehabilitace postižených i únorem, tak jsme jich... zjišťovali jsme je, hledali jsme je a rehabilitovali jsme je, většina chtěla, byli rádi, žádali to, někteří nás poslali někam, protože měli lepší fleky než my. (smích) Jednoduše se přizpůsobili a byli

---

¹⁵⁵ Archiv ČZU, fond OF – VŠZ DOKUMENTY IX. 89 – VI. 90, „Zápis ze 4. zasedání komise pro rehabilitaci politickými represemi postižených pracovníků PEF při KVIZ ze dne 5. ledna 1990“ (5. 1. 1990).

¹⁵⁶ Archiv ČZU, fond OF – VŠZ DOKUMENTY IX. 89 – VI. 90, „Prohlášení vedení Vysoké školy zemědělské v Praze k rehabilitaci pracovníků a studentů, kteří byli v uplynulém období z politických důvodů neoprávněně postiženi nebo diskriminováni“ (17. 1. 1990).

¹⁵⁷ Archiv ČZU, fond Kolegium rektora 1990, Kolegium rektora 22. října, „Zápis z jednání kolegia rektora Vysoké zemědělské školy v Praze, které se konalo 22. října 1990“ (22. 10. 1990).

schopní. Tak to bylo... asi jsme rehabilitovali 145 těch postižených. Tenkrát se nepřijímalo moc na ty fakulty. Rektor chtěl, to jsem... já jsem se stal prorektorem taky pro tyto věci, zaskřípalo to s rektorem, který jinak... Petr se hodil do té rehabilitace, protože jim rozuměl a realizoval to. Ale to... chtěl, abych dělal i očistu, vzal do agendy. Tak jsem to odmítl s tím, že to nejde spojit, že kdybychom... že nikdo nesmí vzít očistu z těch, co byli pryč a vrací se na školu. To musí dělat ty, co na škole byli, protože vědí, jak se kdo choval na škole pořád ty dlouhý roky a jestli tam může zůstat anebo nemůže.¹⁵⁸

Další komisí, která za účelem rehabilitace na univerzitě vznikla, byla Analytická komise o politických deformacích na VŠZ v Praze v letech 1948–1989. *V období od roku 1948 do listopadu 1989 docházelo na Vysoké škole zemědělské v Praze k soustavnému, cílevědomému a systematickému hrubému porušování základních lidských práv, založenému na komunistické ideologii boje s třídním nepřítelem, a to ve smyslu porušování následujících článků Všeobecné deklarace lidských práv, přijaté na zasedání Valného shromáždění OSN v roce 1948, k níž se Československo připojilo.¹⁵⁹* Analytická komise shromáždila a zpracovala velké množství svědectví a dalších materiálů, ze kterých následně vypracovala analýzu, jež byla předložena rektorovi školy a OF VŠZ. Komise pojmenovávala skutečnosti pravým jménem a posuzovala odpovědnost jednotlivých osob nebo skupin. Sjednání spravedlnosti příslušelo rektorovi, vedení školy a fakult. Provinilci měli uznat svoji vinu a spravedlivě ji napravit.¹⁶⁰ V archivních záznamech již není zmíněno, jakým způsobem k nápravě docházelo.

Důležité dokumenty jako např. kádrové materiály, které se využily během rehabilitací, byly uloženy v trezoru na zvláštním oddělení.¹⁶¹ V květnu roku 1990 byly kádrové materiály

---

¹⁵⁸ Rozhovor s panem doc. PhDr. Zdeňkem Pátkem, CSc., byl veden PhDr. Sandrou Kreisslovou, Ph.D., 13. 11. 2019 v Praze. Jedná se o rozhovor z celkového projektu, který byl veden mimo diplomovou práci, proto byl využit jako jen jako reflexe k rehabilitacím a proměně struktury VŠZ.

¹⁵⁹ Archiv ČZU, fond OF – VŠZ DOKUMENTY IX. 89 – VI. 90, „Dílčí zpráva analytické komise o politických deformacích na Vysoké škole zemědělské v Praze v letech 1948–1989“ (22. 3. 1990).

¹⁶⁰ Archiv ČZU, fond OF – VŠZ DOKUMENTY IX. 89 – VI. 90, „Dílčí zpráva analytické komise o politických deformacích na Vysoké škole zemědělské v Praze v letech 1948–1989“ (22. 3. 1990).

¹⁶¹ Zvláštní oddělení sídlilo na rektorátu VŠZ. Pan XXX, zaměstnanec zvláštního oddělení, dohlížel na univerzitu, přijímal a prověřoval nové zaměstnance a spolupracoval s StB. Narátorka Ingrid Kejkrtová měla s StB na půdě univerzity zkušenost. V roce 1985 nastoupila na Mechanizační fakultu jako sekretářka a s místními studenty se spřátelila a účastnila se akcí jako „půlení“ (studentská akce na začátku 3. ročníku – v polovině studia) a „svaták“ (měl stejnou funkci na jako na středních školách), kdy obě akce sloužily k tradičnímu studentskému veselí. Vše se odehrávalo v období voleb v roce 1986, při kterých studenti povinně hlasovali na svých fakultách. Pamětnice vzpomíná, že díky jejím protirežimním názorům v souvislosti s volbami, byla nahlášena a následně odvezena k výsledku StB.

vydány pouze pracovníkům, kteří odcházeli z VŠZ.¹⁶² Jedním z pamětníků, kterému byla jeho osobní složka vrácena, byl Martin Šindelář:

Řešilo se, že nám všem dají ty naše svazky, ale on, [pan XXX – zaměstnanec zvláštního oddělení pozn. aut.] stihl ty klíčové věci z nich skartovat, takže já jsem dostal pár nějakých papírů, kde byly na mě nějaký posudky z místa bydliště, ale kdo co na mě třeba udal z kolegů ze školy, to už tam nebylo. Možná, že nikdo nic na mě nikdy neudal, ale jiný lidi zase říkali, že to měli jako vybraný, že tušili, že tam toho je víc.¹⁶³

4.7.2 Výuka

V akademickém roce 1989 / 1990 byla na VŠZ výuka zahájena dle plánu. Narušilo ji revoluční období, které souviselo se stávkou studentů a jejich odmítáním účastnit se výuky. Několik předmětů se údajně do Vánoc 1989 na univerzitě vyučovalo a zkuškové období proběhlo v řádném termínu. Ostatní zkoušky bylo možno vykonat v druhém semestru. Vyučování se plnohodnotně obnovilo až se začátkem letního semestru 1990.¹⁶⁴

Změnu ve výuce zaznamenaly především katedry marxismu-leninismu, které měly celouniverzitní působnost (Urbášek, 2008, s. 27). Výuka katedry marxismu-leninismu se skládala z předmětů marxisticko-leninské filosofie, politické ekonomie, dějin KSČ a mezinárodního dělnického hnutí. V roce 1970 vzniklo z rozhodnutí ministerstva školství 17 ústavů marxismu-leninismu, které měly sloužit především k přímé kontrole nadřízenými orgány. Nová organizační struktura slučovala pedagogy podle marxisticko-leninských oddělení a dále kabinetů (jako katedry), ve kterých působili pedagogové vyučující na jednotlivých fakultách. Výuka na univerzitě nejprve probíhala podle sovětského a východoněmeckého vzoru, až do začátku 70. let 20. století, kdy byly vypracovány nové osnovy. Výraznou změnu přinesl zlom mezi 70. a 80. léty, kdy se měly marxisticko-leninské obory vyučovat v souladu s odbornými předměty. Cílem marxisticko-leninské výuky byla zejména ideologicko-výchovná funkce, protože předpokladem absolventa vysoké školy byla oddanost k socialistickému zřízení (Urbášek, 2008, 76–90).

¹⁶² Archiv ČZU, fond OF – VŠZ DOKUMENTY IX. 89 – VI. 90, „Zápis z jednání kolegia rektora Vysoké školy zemědělské v Praze, které se konalo 21. května 1990“ (21. 5. 1990).

¹⁶³ Rozhovor s panem Ing. Martinem Šindelářem, Praha, 29. 11. 2019.

¹⁶⁴ Rozhovor s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020, s paní Ing. Halkou Baláčkovou, MBA, PCC, Praha, 7. 2. 2020; s Annou, Ústecký kraj, 27. 11. 2019; s panem Ing. Pavlem Richterem, Praha, 28. 1. 2020; s paní Ing. et Bc. Blankou Jackovou, Plzeň, 29. 1. 2020.

VŠZ v Praze měla svůj Ústav marxismu-leninismu,¹⁶⁵ který byl umístěn v přízemí budovy PEF. Důležitost předmětů byla kladena i při státních závěrečných zkouškách, jíž byly součástí.¹⁶⁶ Výuka politických předmětů z Ústavu marxismu-leninismu se zrušila ke dni 12. prosince 1989, kdy rektor VŠZ Červenka obdržel dopis od MŠMT, který informoval o změně ústavního zákona a tím se s okamžitou platností zrušily zkoušky a zápočty z předmětů marxisticko-leninská filosofie, politické ekonomie, vědecký komunismus, dějiny mezinárodního dělnického hnutí a KSČ a vědecký ateismus ve všech formách studia, včetně marxisticko-leninské přípravy a zkoušek z marxismu-leninismu vědeckých aspirantů. Dopis sděloval, že v letním semestru univerzity zahájí výuku disciplín společenských věd dle svých možností. Tím připadla výuka humanitních věd do rukou univerzity.¹⁶⁷

Z rozhovorů narátorů lze vyvodit, čím byly předměty katedry marxismu-leninismu narychlo nahrazeny. Podle Jana Riegerta se zmíněné předměty na PEF zaměnily za ekonomické, které byly pro studenty přínosnější:

*A jako přibyly nám zase jako předměty, který měly co do činění jako s opravdovou ekonomikou a ekonomikou a marketingem, takže v tom jako byla taková ta první a hmatatelná změna, že jsme se prostě nemuseli učit nějaký ty, nějaký nesmysly zkrátka, který jsme se do té doby učili.*¹⁶⁸

K zachování kontinuity výuky se z marxisticko-leninských předmětů staly podle Jaroslava Havlíčka diskuse s vybranými hosty:

*Ta výuka vypadala tak, že odborné předměty běžely dál a dohodlo se, že v těch předmětech marxismus-leninismus nebo politická ekonomie se ta výuka přeorientuje na diskusi se studenty. A že v rámci té diskuse se budou jako tříbit názory, jak těch studentů, tak těch učitelů, že si tam budou zvat popřípadě experty, koho si jako zvolí, ať si tam pozvou, a že budou vlastně diskutovat se studenty.*¹⁶⁹

Změna nastala v předmětech státních závěrečných zkoušek, kdy došlo ke zrušení zkoušky z marxismu-leninismu a narychlo byly doplněny o jiný předmět, jak uvedla Blanka Jacková:

---

¹⁶⁵ Archiv ČZU, fond Agenda 1990, „dopis MŠMT pro rektory a děkany samostatných fakult v České socialistické republice“ (8. 12. 1989).

¹⁶⁶ Rozhovor s panem Ing. Ondřejem Hradeckým, Praha, 16. 12. 2019.

¹⁶⁷ Archiv ČZU, fond Agenda 1990/ I., „Stručná charakteristika navrhovaných prorektorů“ (n.d.), Archiv ČZU, fond Agenda 1989, „dopis MŠMT pro prof. Rektora Červenku“ (12. 12. 1989).

¹⁶⁸ Rozhovor s panem Ing. Janem Riegertem, Praha, 17. 1. 2020.

¹⁶⁹ Rozhovor s panem prof. RNDr. Jaroslavem Havlíčkem, CSc., Praha, 20. 2. 2020.

A pak to vyvrcholilo vlastně i tím, protože my jsme byli ročník, kterej měl státnicovat, takže pro nás to bylo o to výraznější, že jsme vlastně nevěděli furt, jak budou vypadat naše státnice, co budeme dělat, protože vlastně tenkrát... my jsme snad byli první ročník, kterej nedělal státnice z toho vědeckýho komunismu. Nám tam potom jakoby narychlo dali nějakej jinej předmět.¹⁷⁰

Z katedry marxismu-leninismu se na PEF stala katedra humanitních studií, která nově zastřešovala předměty na AF, MF, Institutu tropického a subtropického zemědělství (dále také ITSZ) – filosofie nebo politologie, ekonomické teorie, sociologie venkova, sociální psychologie, volitelný kurz v bloku všech humanitních předmětů. Na PEF se vyučovaly stejné předměty, jen místo předmětu sociální psychologie se zařadil do výuky předmět psychologie.¹⁷¹ Ve školním roce 1990 / 1991 byla výuka humanitních předmětů redukována pouze na přednášky.¹⁷²

Další katedrou, která byla na VŠZ po revoluci zrušena, byla vojenská katedra. Univerzita měla jako jedna z mála pražských vysokých škol ve svém kampusu vojenské cvičiště.¹⁷³ Povinná výuka na vojenské katedře VŠZ spočívala ve výuce ideologických předmětů pro všechny studenty a studentky a vojenského výcviku, který byl pouze pro studenty. Vojenské cvičení probíhalo dva roky, jeden den v týdnu, během kterého studenti pochodovali po univerzitě v maskáčovém oblečení jako vojenská jednotka a na „buzer platze“, který byl v prostorech za dnešní Fakultou agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů. Na závěr výcviku studenti absolvovali měsíční pobyt u vojenské jednotky. Absolventi VŠZ v Praze, kteří prošli výukou a cvičením na vojenské katedře a úspěšně ukončili studium, se účastnili „vojny“, ale pouze s poloviční sazbou, na rok. Pokud by studenti z vojenské katedry zběhli nebo byli vyhozeni ze školy, museli by absolvovat vojenský výcvik v plném dvouletém rozsahu. Vojenská katedra dříve stála tam, kde je dnes nový pavilon PEF (viz přílohu č. 8) a další budova byla za PEF (viz přílohu č. 9), kde je nově postavena budova Fakulty tropického zemědělství.¹⁷⁴ V suterénu koleje BCD nebyly jen učebny, ale i sklady

---

¹⁷⁰ Rozhovor s paní Ing. et Bc. Blankou Jackovou, Plzeň, 29. 1. 2020.

¹⁷¹ Archiv ČZU, fond Vědecká rada 1989 / 1990, „Příloha k zápisu z VR VŠZ dne 4. 6. 1990“, (4. 6. 1990).

¹⁷² Archiv ČZU, fond Vědecká rada 1989 / 1990, „Zápis z jednání vědecké rady Vysoké školy zemědělské v Praze konaného dne 4. června. 1990“ (4. 6. 1990).

¹⁷³ Rozhovor s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020.

¹⁷⁴ Rozhovor s panem Ing. Pavlem Richterem, Praha, 24. 1. 2020; s panem Ing. Martinem Šindelářem, Praha, 15. 1. 2020; s panem prof. Ing. Petrem Skleničkou, CSc. Praha, 19. 2. 2020; s panem Ing. Ondřejem Hradeckým, Praha, 16. 12. 2019; s panem Ing. Janem Riegertem, Praha, 17. 1. 2020.

s vojenským vybavením k výuce jako zbraně bez nábojů, masky a obleky zvané „atom bordel“. K ostrým zbraním se studenti dostali až při měsíčním pobytu na určené vojenské základně. Pochodování po kampusu nebylo jedinou činností, kterou studenti vykonávali, např. předváděli simulace boje v zákopech s napodobeninami granátů. Vyučované předměty byly ze strany univerzity brány vážně, známkovaly se a součástí hodnocení byly praktické zkoušky z velení a pochodování.¹⁷⁵ Na vojáky, kteří na vojenské katedře vyučovali, vzpomínal Jan Sechter v dobrém, někteří se se studenty účastnili předlistopadových demonstrací:

(...) my jsme tam měli totiž některý vojáky, o kterých jsme věděli, že jsou fajn, že to myslej jako dobře, že to nejsou režimní. Oni tam byli třeba poslaný za trest, aby tam učili, oni třeba udělali někde nějaký průšvih ve svý kariéře, tak je poslali učit na Suchdol. (smích) Jeden dokonce se účastnil i demonstrací s náma jako, ale ne těch studentskejch, ale už před listopadem, kterej třeba říkal – vždycky si nás vzal stranou a ptal se, kde bude něco dalšího.¹⁷⁶

Na vojenské katedře nebyli jen vojáci, kteří byli studentům nakloněni. Ondřej Hradecký zmínil, že většina z nich byla na Suchdol umístována kvůli nepohodlnosti nebo budování kariéry:

Ta vojna byla taková specifická, jako člověk na to dneska vzpomíná jako rád, že to vlastně byla sranda, oni totiž jako na ty vojenský katedry zřejmě opravdu dávali lidi, který byli buď nebezpečný, jako že to, a nebo byli úplně blbý, takže vlastně... a nebo kariéristi, pokud jako zřejmě jako někdo chtěl dělat kariéru, tak to asi šlo i přes tu vojenskou katedru, no.¹⁷⁷

Kromě pochodování a velení vojáci svým studentům předávali své znalosti. Na průběh výuky čtení v mapách vzpomínal Petr Sklenička, který dovednost ovládal lépe než jeho vyučující:

(...) to byl podplukovník nějaký, kterej nás učil vojenské mapy, jak se čtou a tak dále, že jo, a my, který jsme měli za sebou několik semestrů geodézie a kartografie v tom

---

¹⁷⁵ Rozhovor s panem Ing. Ondřejem Hradeckým, Praha, 16. 12. 2019.

¹⁷⁶ Rozhovor s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020.

¹⁷⁷ Rozhovor s panem Ing. Ondřejem Hradeckým, Praha, 16. 12. 2019.

a tak dále, tak my jsme všichni uměli líp tu kartografii než ten voják, takže on nás tam učil úplně nesmysly, jo? On prostě nevěděl, že se dá jednoduše přepočíst sklon z procent na stupně, že jo, a takovýhle věci. A nutil nás používat nějaký umělý měřítka, kdy když jsem to udělal jinak, tak třeba říkal – jak jste na to přišel? Já jsem říkal – jednoduše, přepočítal jsem si procenta na stupně svahu. A on říká – to nejde. Tak jsem říkal – no to jde. Tak to bylo takový smutný.¹⁷⁸

Povinná výuka na vojenské katedře se netýkala jen chlapců, ale rovněž i dívek, které absolvovaly předměty jako civilní obrana.¹⁷⁹ Narátorka Blanka Jacková v rozhovoru popisovala, že se na vyučované předměty kladl velký důraz:

(...) Varšavská smlouva byl jakoby obrannej pakt těch socialistickejch států, tak to jsme se učili, a jak to děláme tu obranu proti tomu NATO. A učili jsme se, jak jsou ty síly v tom světě rozložený a kde je to správný místo naše (... ale vybavuju si, že někde sedím a že si ťukám na hlavu, že tohle to si přece psát nebudu, a že mi jako spolužačka říkala – no, piš si to, protože z toho budeme dělat zkoušku nebo zápočet. Něco takovýho. (smích)¹⁸⁰

Zajímavostí je, že pod záštitou vojenské katedry vznikla vojenská kapela. Jan Riegert byl hudebně nadaný, stal se jejím členem a tím získal značnou úlevu od běžného výcviku:

Já jsem tam měl teda trošku úlitby, protože já jsem hrál na tu basu a hrál jsem i v tý vojenský kapele, tam byla nějaká jako, tam jsme založili nějakou jako takovou moravskou kapelu, kde se hrály nějaký ty moravský písničky, tak my jsme... já ani neznám jako úplně příčinu toho, proč se to založilo, ale za mě, já jsem dostával úlevy z toho, že jsme trénovali, takže já jsem chodil fidlat na basu a jako bylo to pro mě mnohem lepší než někde trávit den na buzerplaci.¹⁸¹

Vojenský výcvik nebyl mezi studenty nic oblíbeného, proto většina studentů nemá na vojenskou katedru dobré vzpomínky stejně jako narátor Martin Šindelář:

Museli jsme bejt oholený, ostříhaný a hlavně jsme museli snad už v šest ráno tam bejt

---

¹⁷⁸ Rozhovor s panem prof. Ing. Petrem Skleničkou, CSc. Praha, 19. 2. 2020.

¹⁷⁹ Rozhovor s panem Ing. Ondřejem Hradeckým, Praha, 16. 12. 2019.

¹⁸⁰ Rozhovor s paní Ing. et Bc. Blankou Jackovou, Plzeň, 29. 1. 2020.

¹⁸¹ Rozhovor s panem Ing. Janem Riegertem, Praha, 17. 1. 2020.

a já jsem dojížděl hodinu, takže jsem vstával o půl pátý, a bylo to prostě něco, co se téměř nedalo vydržet, protože prostě ideologická nalejvárna, nesmysly, manévry po fakultě, k tomu fakt jako není skoro co říct.¹⁸²

Se začátkem nového roku 1990 měla výuka vojenské katedry probíhat podle učebních plánů, ale s vypuštěním ideologických disciplín.¹⁸³ Prostory vojenské katedry však byly nabídnuty suchdolské Základní škole Mikuláše Alše poté, co dne 3. května 1990 vyhořela z nedbalosti dělníků (viz přílohu č. 10). Část žáků se chodila učit do prostorů vojenské katedry VŠZ do konce školního roku 1989 / 1990.¹⁸⁴ Vzpomínky Jana Sechtera dokládají, že propůjčení prostorů vojenské katedry dětem přispělo k neuvedení katedry do opětovného provozu:

Vyhořela mateřská školka na Suchdole a my jsme jako stávkovej výbor okamžitě jako, že shořela školka, tak jsme nabídli prostory tý vojenský katedry. A tím, jak tam chodily celý jaro tyhle ty děti, nebo já nevím, jestli celý jaro, kdy to shořelo fakt nevím. Naštěstí tam ty děti nebyly, nikomu se nic nestalo, ale jako tam byla regulérně ta mateřská školka celou dobu, čili ty vojáci se nezmohli na to, že by třeba nám v lednu, v únoru, že jo, tak leden ještě je zkouškový, ale se začátkem toho letního semestru, to byl jako taky určitěj kritickej moment, kdy vlastně jakoby ta struktura se znova snažila jako – tak jedeme dál, že jo? A my jsme jim říkali – no dál nejedeme, že jo. A oni –no ale v indexu máte teďka, já nevím, politickou ekonomii. A my jsme říkali – no tak to ne, že jo. Takže prostě... prostě to nenastoupení na tu katedru urychlila tahle ta jako smutná událost, že shořela dětem ta školka a oni chodili na tu katedru. A tam mezi těma transportérama probíhala normálně MŠ, což bylo...¹⁸⁵

V červnu téhož akademického roku studenti odevzdali masky a výstroj. Po oficiálním zrušení vojenské katedry byly její prostory poskytnuty pro výuku nových oborů.¹⁸⁶

---

¹⁸² Rozhovor s panem Ing. Martinem Šindelářem, Praha, 15. 1. 2020.

¹⁸³ Archiv ČZU, fond Agenda 1990/ I., „Příloha P 4 - „Příloha k předávacímu protokolu rektora VŠZ“, (10. 1. 1990).

¹⁸⁴ Archiv hlavního města Prahy (AMP), Úřad městské části Praha – Suchdol, 1986–1997 (1990), Úřad městské části Praha – Suchdol, inv. č. 3, Kronika MNV Praha 6 – Suchdol, s. 136–137.

¹⁸⁵ Rozhovor s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020.

¹⁸⁶ Archiv ČZU, fond Kolegium rektora 1990, „Zápis z jednání kolegia rektora Vysoké školy zemědělské v Praze, které se konalo 11. června 1990“ (11. 6. 1990); Rozhovor s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020.

Většina odborných předmětů výraznou změnu nezaznamenala.¹⁸⁷ Výjimku zmínil narátor Petr Sklenička, který uvedl jeden odborný předmět, jehož náplň se před a po revoluci přednášela jinak:

(...) některý obory vlastně se přesměrovaly o 180 stupňů, například obor... nebo obor, předmět, kterej se jmenoval úpravy vodních toků, a to byl předmět, kterej učil vlastně ty vodní toky, který meandrovaly, tak je napřimovat, vydláždit, urychlit odtok z krajiny a tak dále. Po revoluci došlo k tomu, že vlastně třeba tenhle ten předmět se úplně potočil a vlastně se začlo učit, jak ty potoky, který se do té doby takto upravily, tak jak je vlastně vracet do co nej... do stavu co nejbližšího zase té přírodě.¹⁸⁸

Celou situaci porevoluční výuky na VŠZ se snažili zlepšit zahraniční experti ze Spojených států amerických, Velké Británie a Kanady. V té době zahraniční neziskové organizace měly příležitost získat peníze od vlády na výjezd do Československa. Zahraniční odborníci však na VŠZ vyučovali to, co čeští studenti již dávno znali. Například přednášeli o jednoduchém účetnictví, zatímco studenti již zvládali podvojný, vysvětlovali využití faxu, mezitímco vysokoškoláci ovládali programování na počítačích.¹⁸⁹ Jaroslav Havlíček popisoval, jak bylo těžké zahraničním odborníkům vysvětlit, že nemají studentům co předat. Výuka se obvykle proměnila ve vyprávění životních příběhů jednotlivých expertů:

Takže vždycky jsme to stočili tak, že budou spíš povídat o svém životě, takže ten expert, který nás přišel učit něco o zemědělství, tak povídal o tom, že byl jako ve wehrmachtu jako Němec, že byl zavřený ve Spojených státech jako válečný zajatec, že po dvou letech ho, když se naučil anglicky, pustili a nechali ho pracovat na farmě a že on se tam jako vypracoval a teď že má jako nějaké postavení. Takže povídal tenhle ten svůj curriculum vitae, takže to byl paradox, že v rámci té revoluce nám přišel bývalý jako voják z wehrmachtu poučovat o tom, jak máme dělat vlastně zemědělství. (smích) Takže těchhle těch jako výsadků bylo skutečně dost. A bylo to takové humorné, trapné, příjemné. Naštěstí studenti jako byli v obraze a nějak to tolerovali.¹⁹⁰

---

¹⁸⁷ Rozhovor s paní Ing. Halkou Baláčkovou, MBA, PCC, Praha, 7. 2. 2020; s panem RNDr. Liborem Fettrem, Praha, 21. 1. 2020.

¹⁸⁸ Rozhovor s panem prof. Ing. Petrem Skleničkou, CSc. Praha, 19. 2. 2020.

¹⁸⁹ Rozhovor s panem prof. RNDr. Jaroslavem Havlíčkem, CSc., Praha, 20. 2. 2020.

¹⁹⁰ Rozhovor s panem prof. RNDr. Jaroslavem Havlíčkem, CSc., Praha, 20. 2. 2020.

Zahraniční odborníci nebyli jediní cizinci, kteří na VŠZ po revoluci působili. V roce 1990 na univerzitu přijížděli Američané¹⁹¹, kteří vyučovali anglický jazyk. Soukromé kurzy ve svém vyprávění zmínilo několik narátorů, kteří pomáhali s jejich realizací. O výuku jazyka byl velký zájem, protože symbolizoval západní svět. Kurzy probíhaly dva nebo tři roky a vznikly velkou zásluhou Američanky Ryan Joe Hudson, která již na VŠZ před revolucí anglický jazyk vyučovala.¹⁹² Narativ Ladislava Ptáčka doplňuje, že Ryan neváhala kontaktovat své spolužáky, kteří posléze přijeli do Československa:

*A byli jsme se schopni domluvit na tom, že ona využije své kontakty na své spolužáky ze svojí vysoké, jestli by neměli zájem přijet do nějakýho prostě neznámýho Československa jako učít angličtinu. A jí se podařilo přemluvit, nevím, kolik nás bylo na začátku, jestli osm nebo devět (...)*¹⁹³

Anglické kurzy byly soukromé, proto neměly žádnou spojitost s oficiální výukou. Byly financovány z peněz, které studenti za výuku zaplatili.¹⁹⁴ Pamětník Martin Šindelář, který se podílel na jejich organizaci, obstaral první obrázkové učebnice:

*To se všechno... ale všechno to bylo úplně na černo, ale prostě normálně měli jsme místnosti, běžely regulérní kurzy angličtiny, kdo chtěl, tak se dostal do kruhu deseti lidí, koupili jsme si učebnice. Pamatuju si, že jsem pro ně jel někam do tiskárny, že je tam snad... jo? Byly to takový ty učebnice, ty mezinárodní, s obrázkama a tak, nic jako českýho nebylo.*¹⁹⁵

---

¹⁹¹ Anglické kurzy obohatily studenty z VŠZ nejen o jazykovou vybavenost, ale rovněž vzniklo několik sňatků a dodnes trvajících přátelství (Rozhovor s panem Ing. Martinem Šindelářem, Praha, 29. 11. 2019).

¹⁹² Rozhovor s panem Ing. Ladislavem Ptáčkem, Přerov, 14. 2. 2020; s panem Ing. Martinem Šindelářem, Praha, 29. 11. 2019; s Annou, Ústecký kraj, 27. 11. 2019.

¹⁹³ Rozhovor s panem Ing. Ladislavem Ptáčkem, Přerov, 14. 2. 2020.

¹⁹⁴ Rozhovor s panem Ing. Ladislavem Ptáčkem, Přerov, 14. 2. 2020; s panem Ing. Martinem Šindelářem, Praha, 29. 11. 2019.

¹⁹⁵ Rozhovor s panem Ing. Martinem Šindelářem, Praha, 29. 11. 2019.

4.7.3 Proměna struktury univerzity

Revoluční období způsobilo značné změny v univerzitní struktuře. Nejprve se změnilo personální složení zaměstnanců univerzity. Prioritou bylo do nově zvolených funkcí zvolit zejména nestraníky, kterých však bylo na univerzitě velice málo. Následně byla VŠZ personálně posílena lidmi, kteří byli nuceni odejít z univerzity během čistek po roce 1968.¹⁹⁶ Narátor Zdeněk Pátek v rozhovoru zmínil, že někteří zaměstnanci po revoluci ze školy odešli sami:

(...) naprostá většina se jen zeptali, do kdy můžou zůstat (...) Ale odešli ty lidi, co zasluhovali. A jinak jsme vycházeli vstříc i, já nevím, když tehdejší děkan, ne, prorektorem byl nebo děkanem, ono je to jedno, to bylo tak na stejný úrovni, přišel, že by chtěl... nikdo mu neřekl, že bude muset odejít. Ale on přišel a řekl – helejte, nalejte mně čistýho vína, potřebuju zde zůstat do konce listopadu nebo do prosince, abych měl slušně upravenej důchod, bude to možný? Já jsem řekl – samozřejmě, no samozřejmě, poznamenáme, chceš odejít a takhle, to vyhoví.¹⁹⁷

Změna nastala i ve vedení univerzity, proto se v lednu roku 1990 konaly rektorské volby. Nově zvolený rektor Jiří Petr byl jmenován do funkce začátkem února téhož roku.¹⁹⁸ Celkovou strukturu univerzity výrazně změnil nový vysokoškolský zákon, na kterém se pracovalo od 13. prosince 1989, kdy vznikla skupina na jeho přípravu. Byla složena z československého ministra školství, mládeže a tělovýchovy Milana Adama, z členů z politických stran, OF, nezávislých iniciativ, stávkového výboru studentů vysokých škol, Ústředního výboru Československého svazu tělesné výchovy a sportu, ROH a MŠMT.¹⁹⁹ Přípomínky k navrhovanému zákonu bylo možné zasílat na MŠMT do 12. března 1990. Návrh připravovaného zákona byl k dispozici v dostatečném množství, proto bylo možné ho

---

¹⁹⁶ Rozhovor s panem RNDr. Liborem Fettelem, Praha, 15. 1. 2020 a 21. 1. 2020; s panem Ing. Martinem Šindelářem, Praha, 15. 1. 2020; Archiv ČZU, fond OF – VŠZ DOKUMENTY IX. 89 – VI. 90, „Po 20 letech – pohled na období proměn roku 1989“ (listopad, 2009).

¹⁹⁷ Rozhovor s panem doc. PhDr. Zdeňkem Pátkem, CSc., Praha, veden PhDr. Sandrou Kreisslovou, Ph.D. 13. 11. 2019. Jedná se o rozhovor z celkového projektu, který byl veden mimo diplomovou práci, proto byl využit jako jen jako reflexe k rehabilitacím a proměně struktury VŠZ.

¹⁹⁸ Archiv ČZU, fond OF – VŠZ DOKUMENTY IX. 89 – VI. 90, „Protokol ze zasedání hlavní volební komise pro volbu rektora VŠZ Praha dne 30. 1. 1990“ (30. 1. 1990).

¹⁹⁹ Archiv ČZU, fond Agenda 1990/II, dopis od náměstka ministra školství, mládeže a tělovýchovy ČR pro rektora prof. Červenku (14. 12. 1989).

poskytnout i studentům na VŠZ.²⁰⁰ Narátor Jan Sechter měl možnost být při vzniku nového vysokoškolského zákona, protože se na něm podílela jeho matka:

Moje maminka, vystudovanej legislativní právník, nikdy to nedělala, se vrací do tohodle oboru a píše ten vysokoškolskej zákon. A ptá se mě – hele a jak je tohle a jak je tamto? Takže my máme prostě doma buňku. (smích)²⁰¹

Dne 4. května 1990 se Federální shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky usneslo o zákoně 172/1990 Sb. o vysokých školách, který se uvedl v účinnost od 1. června 1990. Zákon pojednával o samosprávě vysokých škol, která souvisela se vznikem a fungováním akademického senátu vysoké školy a akademických senátů fakult (Federální ministerstvo vnitra, 1990, s. 682–692). Po vydání nového vysokoškolského zákona, bylo zajištěno, aby na každé fakultě VŠZ byl studentům k dispozici jeden výtisk.²⁰²

Oficiální vznik akademických senátů VŠZ byl spojen s porevolučním vysokoškolským zákonem z roku 1990. Prvotní podoba fakultních a celoškolských senátů vznikla ještě před jeho vydáním. Jejich struktura se několikrát měnila v souvislosti s upřesňováním legislativy, protože v počátku nebyl udán přesný poměr zástupců z řad studentů a zaměstnanců. Studentský stávkový výbor se značně podílel na vzniku akademických senátů a následně se začlenil do jejich struktury.²⁰³ Až kolegium rektora na svém zasedání dne 18. června 1990 navrhlo zastoupení jednotlivých pracovišť v celoškolském senátu. Jednotlivé fakulty měly být reprezentovány třemi pracovníky a třemi studenty, katedra humanitních věd jedním zástupcem, katedra pedagogiky, katedra tělovýchovy a ITSZ rovněž po jednom zástupci.²⁰⁴

První formální zasedání akademického senátu na VŠZ proběhlo 9. července 1990. Během shromáždění se uskutečnila volba předsedy, byl podán návrh na založení lesnické fakulty, rozdělení finančních prostředků na rok 1990, příprava statutu a harmonogram práce, účast

---

²⁰⁰ Archiv ČZU, fond OF – VŠZ DOKUMENTY IX. 89 – VI. 90, „Kulatý stůl dne 2. 3. 1990“ (2. 3. 1990).

²⁰¹ Rozhovor s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020.

²⁰² Archiv ČZU, fond Kolegium rektora 1990, „Zápis z jednání kolegia rektora Vysoké školy zemědělské v Praze, které se konalo 21. května“ (21. 5. 1990).

²⁰³ Rozhovor s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020; s panem Ing. Ondřejem Hradeckým, Praha, 27. 1. 2020; s panem prof. Ing. Petrem Skleničkou, CSc., Praha, 19. 2. 2020; s panem RNDr. Liborem Fettrem, Praha, 21. 1. 2020; s panem Ing. Martinem Šindelářem, Praha, 29. 11. 2019.

²⁰⁴ Archiv ČZU, fond Kolegium rektora 1990, „Zápis z jednání kolegia rektora Vysoké školy zemědělské v Praze, které se konalo 2. července 1990“ (18. 6. 1990).

zástupců v Radě VŠ a další.²⁰⁵ Jedny z prvních sezení za studenty vedl narátor Ladislav Ptáček, tehdejší člen akademického senátu. Můžeme proto předpokládat, že se jednalo o první oficiální zasedání akademického senátu, které se konalo 9. července 1990:

Pak jsem byl v akademickém senátu a já jsem... no, jo, pamatuju si, že nějaký ty první sezení za studenty, že jsem i vedl, že jsme pak jako třeba ty... ten statut, nevím, no, já mám pocit, že jsme to nějak pak dávali dohromady my tenkrát, ale to už je tak dávno, že už to úplně nevím. A... a v tom senátu jsem byl nějakou dobu.²⁰⁶

Atmosféra počátečního nadšení se změnila s chováním senátních členů. Jan Sechter uvedl, že se s postupem času dostal do pozice, kdy své studentské návrhy nebyl schopen prosadit, protože se začaly bořit koalice a zájmy reprezentantů se začaly měnit:

A já jsem byl ještě zvolen do toho akademického senátu. A teď ten zážitek, že teda máte tu legitimitu, chodíte tam, ale teď sedíte s lidma, jsou tam ty učitelé, je tam ten děkan, že jo, automaticky, pak vy jste tam za ty studenty zvolený, jak se začínají ty koalice bořit, jak ty zájmy začnou bejt jiný a jak člověk jako studentskej řekněme radikálně postavenej člověk se dostane i do určitý znova zpátky izolace a je sám. A já jsem některý návrhy třeba sám nebyl schopen prostě prosadit.²⁰⁷

Hlavními činnostmi akademického senátu VŠZ bylo sestavovat statut univerzity a studijní řády, projednávat volby akademických funkcionářů, vytvářet volební řád, organizovat volby, diskutovat o odchodu některých zaměstnanců, řešit vznik a zánik kateder a změnu sylabů předmětů.²⁰⁸ Ondřej Hradecký doplnil, že v pravomocích akademického senátu bylo vyslovování nedůvěry zaměstnancům na základě hlasování:

Byla tam taková jako... taky jedna taková zajímavá instituce i v rámci toho akademického senátu, nějaký zákon to byl na to vlastně, že do nějaký doby mohl vlastně jakejkoliv student nebo pedagog vyjádřit nedůvěru jakýmkoliv zaměstnanci univerzity.

---

²⁰⁵ Archiv ČZU, fond Kolegium rektora 1990, „Zápis z jednání kolegia rektora Vysoké školy zemědělské v Praze, které se konalo 2. července 1990“ (2. 7. 1990).

²⁰⁶ Rozhovor s panem Ing. Ladislavem Ptáčkem, Přerov, 14. 2. 2020.

²⁰⁷ Rozhovor s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020.

²⁰⁸ Rozhovor s panem Ing. Ladislavem Ptáčkem, Přerov, 14. 2. 2020; s panem Ing. Ondřejem Hradeckým, Praha, 27. 1. 2019; s panem prof. Ing. Petrem Skleničkou, CSc., Praha, 19. 2. 2020.

(...) Akademické senát vlastně jako řešil potom, hlasovalo se o tom, jestli ta důvěra, nedůvěra jako bude vyslovená, ale vím, že jako vyslovená nedůvěra znamenalo, že ten člověk z té univerzity odešel. (...) Že ty návrhy byly, ale jako nikdy ten akademické senát nedospěl k tomu, že teda to je dostatečný jako pro to, aby se vyslovila nedůvěra.²⁰⁹

4.8 Koncert Karla Kryla na VŠZ jako symbol svobody

Pamětníci ve svých výpovědích často vzpomínali na koncert Karla Kryla, který se stal jedinečný nejen v tom, že byl prvním koncertem Kryla v porevolučním Československu, ale i proto, že byl pořádán právě na VŠZ. Písničkář se stal symbolem svobody a svým vystoupením reagoval na listopadové události roku 1989, proto celý koncert věnoval studentstvu.²¹⁰ Na realizaci hudebního vystoupení se značně podílel Jan Riegert:

(...) já jsem třeba dělal úplně první koncert toho Karla Kryla. A to jsem vymyslel prostě, vymyslel jsem to, domluvil jsem se s ním, že teda by nám to udělal v té aule, a když kejvnul a řekl, že mu nevádí... já jsem říkal – když tam přivedu televizi? A on říkal – nevádí. Tak já jsem hned jel do produkce na Kavčí hory a tam jsem jako řekl, že teda mám Kryla. A oni – no to si děláte legraci. – Ne, ne, jako fakt, v aule. Tak oni tam najeli, prostě dali tam všude ty... tenkrát takový ty obrovský kamery ještě. A byl to vlastně první koncert jeho, kterej byl... teda kromě toho, když někde zpíval na náměstí na balkóně, ale jako koncert, tak to byl první vlastně jeho koncert po revoluci v Česku.²¹¹

Na koncert do univerzitní auly přišlo mnoho lidí. Posluchači byli usazeni na sedačkách, na podiu i pod ním a v uličkách mezi sedadly. Jedním studentem v davu byl Ondřej Hradecký, který se koncertu účastnil se svými přáteli:

---

²⁰⁹ Rozhovor s panem Ing. Ondřejem Hradeckým, Praha, 16. 12. 2019.

²¹⁰ Rozhovor s panem Ing. Janem Riegertem, Praha, 17. 1. 2020; s panem Ing. Ondřejem Hradeckým, Praha, 27. 1. 2020; s paní Bc. Ingrid Kejkrtovou, Praha, 14. 11. 2019.

²¹¹ Rozhovor s panem Ing. Janem Riegertem, Praha, 17. 1. 2020.

(...) bylo narváno, tak my jsme byli přímo pod podiem, jsme tam seděli jako na koberci, takže ten záběr jako tam na nás byl každou chvíli. Takže jo, byl jsem na koncertě Karla Kryla. O to byl jeden z jeho prvních koncertů tady vlastně jako vůbec v republice.²¹²

U pódia seděla Ingrid Kejkrtová, která na koncert vzala svoji šestiletou dceru, což zachytil i dobový záznam. Narátorka vzpomínala na koncert jako na chvíle plné euforie:

No každopádně ten koncert na tý zemědělce byl nádhernej, je vlastně uchovanej. Tam je vidět, jak všichni jsme znali stejný písničky a vlastně i na tom je to opět vidět. Zpívali jsme všichni všechny písničky člověka, kterej že nejenom, že byl o generaci starší, ale vlastně nežil s náma a všichni jsme je znali, což je nádherná chvíle, nádherná euforie.²¹³

4.9 Pohled pamětníků na „sametovou revoluci“ po 30 letech – diskuse

Tato kapitola se zaměřuje na vzpomínky na revoluční dění roku 1989, tak jak ho reflektují pamětníci po 30 letech, kteří se tehdy zúčastnili tohoto procesu jako studenti a aspiranti VŠZ, případně pedagogové.²¹⁴ V této souvislosti je vhodné zopakovat, že paměť je dynamická a funguje selektivně, to znamená, že vzpomínky neodrážejí minulost a historické události a procesy tak, jak se „doopravdy staly“, naopak jde o rekonstrukci těchto událostí (v tomto případě vzpomínky na revoluci 1989 na VŠZ). Jde o rekonstrukce, které jsou ovlivněny různými faktory.²¹⁵ Narátoři se ohlíželi do minulosti po 30 letech, jejich hodnocení a vzpomínky sledovaných událostí a procesů na VŠZ, byly určitým způsobem zabarvené, byly posuzovány z pozice „tady a teď“. Obdobným tématem se zabýval historik Miroslav Vaněk a jeho výzkumný tým v rámci projektu *Sto studentských evolucí*. Tento výzkum je proto v následujícím textu využíván pro komparaci se zjištěnými výsledky v rámci mého výzkumu. Pro komparaci a kontextualizaci se dále vychází ze dvou výzkumů veřejného mínění *Názory na KSČM a Postoje veřejnosti k lustracím*.

---

²¹² Rozhovor s panem Ing. Ondřejem Hradeckým, Praha, 27. 1. 2020.

²¹³ Rozhovor s paní Bc. Ingrid Kejkrtovou, Praha, 14. 11. 2019.

²¹⁴ Z důvodu možné komparace s jinými projekty o vzpomínkách studentů na revoluci 1989 jsou v této kapitole využity zejména rozhovory s tehdejšími studenty a aspiranty, rozhovory s pedagogy byly vynechány.

²¹⁵ Blíže kapitola 3.2 Paměť a vzpomínání z pohledu orálně historického bádání.

Vaňkův výzkumný tým se věnoval proměňujícím se vzpomínkám na „sametovou revoluci“ rovněž po uplynutí 30 let a poukazuje zde na jistý posun vnímání určitých specifických jevů v neustále se proměňujících pamětech narátorů a narátorek (Vaněk a kol., 2019, s. 225). Došel k závěru, že vzpomínky se neustále mění s odstupem času, což bylo možné vysledovat i v rámci tohoto výzkumu. Z mého výzkumu to nejlépe ilustruje výpověď Martina Šindeláře, který zaujal následující stanovisko. Narátor nejprve revoluci přeceňoval, poté podhodnocoval a v současné době nemá na události roku 1989 jednoznačný názor:

Já to zhodnotím z pohledu svého, že to byla taková jakoby určitá forma vrcholu mého života, protože jsem byl u něčeho, co bylo takový hodně jako významný, a sám jsem tam něco dělal. Takže bych mohl mít takovou přirozenou tendenci tu revoluci přeceňovat. Já jsem prošel takovejma jako víc fázema, napřed jsem jí jako přeceňoval, pak jsem jí nedoceňoval a teď jakoby nevím.²¹⁶

V komparovaném výzkumu *Sto studentských evolucí* narátoři popisují revoluci jako *největší životní zážitek, svoboda, nadšení, naivita, překvapení, euforie, soudržnost, sounáležitost, úleva, dějnotvorný okamžik, štěstí, láska, hektičnost, stres, hrdost, probuzení z letargie, zlomení strachu, naděje, vděčnost, že člověk mohl být u toho* (Vaněk a kol., 2019, s. 139). Ve výzkumu provedeném pro tuto diplomovou práci byla „sametová revoluce“ vyjadřována obdobnými pozitivními hodnoceními a spojována s pojmy jako „úspěch“, „prožitek“, „spravedlnost“, „radost“, „nasměrování v životě“ a „forma vrcholu života“.

Autoři komparačního výzkumu dále vytvořili tři přístupy hodnocení revoluce jako „závazek“, revoluce jako „splněná povinnost“ a revoluce jako „připravená náhoda“ (Vaněk a kol., 2019, s. 139–184). Tyto kategorie lze aplikovat i na má zjištění, revoluci jako „závazek“ vnímali čtyři narátoři. Někteří z nich se po revoluci angažovali v politice a dodnes se tato první skupina aktivně zapojuje do veřejného dění. V pěti dalších rozhovorech se objevila hodnocení revoluce jako „povinnosti“. Tito pamětníci se o veřejné dění aktivně zajímají, ale neangažují se. Jeden narátor byl umístěn na pomezí zmíněných hodnocení. Vzhledem ke svým dětem vyzdvihuje „vyšší princip“ revoluce jako „závazku“ demokratického vývoje pro další generace, ale na druhou stranu nechává politické dění na jiných. Výroky jedné pamětnice nebylo možné zařadit ani do jednoho přístupu, proto byla vytvořena nová kategorie revoluce jako „závazek z dějinné náhody“, která je směsicí toho,

---

²¹⁶ Rozhovor s panem Ing. Martinem Šindelářem, Praha, 15. 1. 2020.

co výzkumný tým vytvořil. Tato narátorka z dnešního pohledu nemá na revoluci jasný názor, i když aktivně participovala na revolučním dění. Není si jistá, zda studenti byli „použití“ režimem, ale na druhé straně pocítila „závazek“ vůči dalším generacím.

Během rozhovorů byly zmiňovány jak pozitivní, tak negativní aspekty revolučních událostí a následných procesů. Vaněk a kol. (2019, s. 140) uvádí, že jejich pamětníci vyzdvihovali a pozitivně hodnotili demokracii a svobodu – svobodné volby, svobodu pohybu a projevu. Ke stejným závěrům bylo možné dojít i v rámci tohoto výzkumného šetření, aspekt svobody byl narátory vyzdvihnut v obecné i v konkrétní rovině. Například Pavel Richter ve svém rozhovoru přisuzuje svobodě projevu a myšlení velký význam. Zároveň formuloval myšlenku závazku vůči dalším generacím:

No jsem samozřejmě strašně rád, že mě to potkalo, že nejenom mě, ale hlavně asi ještě jako moje děti, že mohly už svobodně myslet, sledovat prostě svět a vytvářet si na něj celkově názor samy a ne, aby ho někdo v podstatě trochu předurčoval a těch věcí je jako spousta samozřejmě, hodně jako se řekne, dneska jako cestování a vlastně nějaká svoboda, ale to je prostě široká prostě škála záležitostí.²¹⁷

Svoboda pohybu byla v Československu značně omezena. Během socialismu si tehdejší mladý pedagog Libor Fetrtr neuvědomoval žádná omezení, protože v nich denně žil od svého narození. Rozdíl si uvědomil až ve chvíli, kdy se možnost cestování naskytla. Proto až retrospektivně vnímá tehdejší dobu jako „život v kleci“.²¹⁸ Narátorka Anna rovněž vyhodnotila svobodu pohybu jako jeden z pozitivních aspektů výsledku revoluce:

Jsem za to ráda, že jsem se... škoda, že jsem ještě nebyla mladší, protože bych víc cestovala, věděla jsem, že bych chtěla cestovat, ale vlastně už mi bylo pak přes 25 a už jsem věděla, že budu muset se nějak usadit a začít řešit rodinu. Kdyby to přišlo o pět let dřív, bylo by to úplně fajn a myslím si, že bych tady ani nebyla, že bych třeba tady nežila v České republice, protože je to složitý. Ráda cestuju a škoda, říkám, ale zase jsem ráda, že jsem byla jakoby v tom čtvrtém ročníku, že jsem si jakoby užila a ráda na to vzpomínám a pomohlo mi to určitě v životě.²¹⁹

---

²¹⁷ Rozhovor s panem Ing. Pavlem Richterem, Praha, 28. 1. 2020.

²¹⁸ Rozhovor s panem RNDr. Liborem Fetrtr, Praha, 21. 1. 2020.

²¹⁹ Rozhovor s Annou, Ústecký kraj, 27. 11. 2019.

Americký historik James Krapfl (2016, s. 118, 122) uvádí, že jednou z největších hodnot revoluce je demokracie. Byla chápána občany nejen jako pořádání svobodných voleb a referend, odvolávání zástupců lidu, ale také jako princip vzájemného dialogu mezi sebou a jednotlivými zástupci, pomocí kterých měli společně přispívat k rozhodnutím a vytváření politiky. Demokracie jako aspekt přínosu revoluce byla v tomto výzkumu jmenována explicitně pouze dvakrát. Pavel Richter ji zmiňuje v souvislosti s neustálým demokratickým vývojem, Ingrid Kejkrťová demokracii přisuzuje rovněž velký význam a apeluje na nesamozřejmost demokracie a nutnost jejího vytváření a udržování.²²⁰ U ostatních pamětníků a pamětnic nelze jasně určit, zda pojem demokracie splývá s pojmem svoboda. I když narátoři vyzdvihli především svobodu jako pozitivní aspekt tohoto procesu, svou aktivitou během revolučního dění vytvářeli základy demokratické společnosti.

Přestože byla revoluce 1989 zpětně pamětníky hodnocena pozitivně, jako důležitý milník československých / českých dějin, na kterém mohli participovat, byly v rozhovorech identifikovány rovněž aspekty negativní, které pamětníci přisuzovali především následujícímu transformačnímu období. Pokud tento poznatek porovnáme s výzkumem od Vaňka a kol. (2019, s. 195), pak docházíme k jisté odlišnosti. Zatímco narátoři z projektu *Sto studentských evolucí* vzpomínali na 90. léta kladně, pamětníci z tohoto výzkumu označují období 90. let negativními pojmy jako „masakr“, „lumpárny“ a proces privatizace označují za „rozkrádačku za bílého dne“.²²¹ Oba výzkumy se však shodují v negativních názorech na následující politický vývoj.

Dalším zmíněným negativním aspektem následujících procesů spojených s revolucí bylo dle některých pamětníků vypořádání se s „komunistickou minulostí“. Na způsobu, jakým se postsocialistické země odprošťují od „komunistické historie“, závisí na minulosti stejně jako na přítomnosti. Rozhodnutí nového systému mohlo být ovlivněno rozmanitými faktory jako specifickostí režimu před jeho pádem, jakým způsobem ke zvratu došlo, mezinárodní situací a společenskými záměry (Mayer, 2009, s. 53). Občané mají k vyrovnání se s „komunistickou minulostí“ velmi odlišné a rozmanité postoje. Existují strategie vyrovnání jako „obrátit list“, „udělat tlustou čáru“, „nelze obrátit list“, dokud nebudou odsouzeny zločiny a jednotliví viníci a nahlížení na problematiku jako na nedostatečné

---

²²⁰ Rozhovor s panem Ing. Pavlem Richterem, Praha, 28. 1. 2020; s paní Bc. Ingrid Kejkrťovou, Praha, 14. 11. 2019.

²²¹ Privatizace proběhla ve dvou vlnách na přelomu roku 1991 a 1992 a koncem roku 1993. Považuje se za jeden z nejspornějších procesů transformace Československa, protože přinesla pozitivní i negativní jevy. I když poskytla možnost všem občanům získat státní majetek, tak během procesu docházelo dle kritiků ke kriminálním aktivitám jako např. tunelování podniků (Židek, 2006, s. 174, 190).

provedení dekomunizace, kde nedošlo k znatelnému odsouzení komunismu (Mayer, 2009, s. 20).

V československé společnosti se po revoluci objevovaly názory jako zakázat KSČ, avšak byly většinou vysloveny radikálnějšími členy OF nebo jiných politických stran. Hlavní proud OF, později s Václavem Havlem, usiloval o dohodu s komunisty a nenásilné předání moci (Bureš a kol., 2012, s. 102–103). I když si Václav Havel uvědomoval břemeno minulosti, snažil se odpoutat od tradic a stereotypů a chtěl budovat demokracii v nových hodnotách. Jedním ze sloganů, který prosazoval, bylo „nejsme jako oni“, což v té době bylo pochopeno jako projev velkorysosti vítězů vůči poraženým. Heslo se zhmotnilo do výzvy určené jednotlivým komunistům a celé KSČ do odchodu zkompromitovaných jedinců a přijímání nových pořádků (Gjuričová a kol., 2011, s. 23, 142). Havlův přístup k jednání s KSČ ovlivnily dva faktory. První je spojen s hlavními myšlenkami disentu, konkrétně zastáváním etických a estetických hodnot, proto místo boje o moc nastalo nabádání k pravdě a mravnosti. Druhým faktorem byly příkladné události v Maďarsku a Polsku, ze kterých vyplynulo, že s vládnoucí stranou je potřeba vyjednávat o pokojném přechodu k moci (Suk, 2009a, s. 381). Havel byl za své postoje a názory kritizován, *je mu vytýkáno, že jako osobnost s vůdčími ambicemi nedocenil krizi českého národa, který se až do frontálního nástupu komunistů k moci vyvíjel v křesťanské tradici a z ní vyrůstající tradici evropského i českého liberalismu* (Gjuričová a kol., 2011, s. 137). Podle jeho kritiků bylo nevyhnutelné promýšlet základní historické proměnné, na nichž stojí česká národní identita a moderní státnost, při hledání východiska z krize způsobené intervencemi východního bloku. Myšlení Havla se spíše situovalo do existenciální než do politické sféry (Gjuričová a kol., 2011, s. 137). O zachování KSČ se rozhodlo v lednu roku 1990, kdy byl schválen „malý zákon o politických stranách“, který otevřel možnost realizace jednoho ze základních demokratických práv občanů – sdružovat se v politických stranách. KSČ byla podle práva tímto zákonem začleněna mezi legálně působící strany (Bureš a kol., 2012, s. 59). Tím se v 90. letech rozevřela citelná trhlina mezi jednoznačnou charakteristikou „komunistické minulosti“ jako dobou nesvobody a komunistického režimu a frustrací z odproštění se od minulosti. V roce 1993 byl přijat zákon o protiprávnosti komunistického režimu, který byl označen za zločinný a zavrženíhodný. O dva roky později vznikl Úřad pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu, který ve společnosti vyvolával spíše rozpaky (Suk, 2009b, s. 311–312). *Tento stav ještě paradoxně vystupňoval napětí mezi formálním zavržením a odsouzením „starého režimu“ a faktickou neschopností vypořádat se s minulostí rychle, účinně a přesvědčivě. Od této chvíle se sice také o nástupnické Komunistické straně Čech a Moravy mluví jako*

o extremistické politické straně, „sametový syndrom“ se však usadil v kolektivním vědomí a svědomí natrvalo (Suk, 2009b, s. 312).

Stát se vyrovnal s „komunistickou minulostí“ pomocí politiky dekomunizace. V Československu se prováděly rehabilitace obětí režimu²²², restituce majetku a lustrace, které označily viníky a znemožňovaly na pět let bývalým spolupracovníkům a agentům StB a komunistickým funkcionářům zastávat vysoké funkce ve vládě, armádě a policii, soudnictví a státní správě. Lustrace vyvolaly vlnu kritiky v Československu i v zahraničí (Rupnik, 2002, s. 11). Této problematice se věnoval výzkum veřejného mínění z roku 2014, který ukazuje názor méně než poloviny respondentů (43 %), že lustrační zákony postihly i občany, kteří si to nezasloužili. Opačné mínění zaujímá více než čtvrtina (28 %) a ostatní dotazovaní se nevyjádřili. Tyto názory se výrazně neliší od stejného výzkumu z roku 1991. Dále z šetření vyplynulo, že 25 % dotazovaných Čechů si myslí, že lustrační zákony byly nutné a měly by nadále platit. 40 % respondentů je přesvědčeno, že lustrační zákony sice byly nutné v době svého vzniku, ale dnes již nejsou potřebné. Pouze 14 % Čechů zaujímá názor, že lustrační zákony byly od počátku zbytečné a ostatní dotazovaní se k otázce nevyjádřili. Ve srovnání s šetřením z roku 2009 poklesl počet těch (o 9 %), kteří zastávali názor, že by lustrační zákony měly platit i nadále (Červenka, 2014).

I když v Československu došlo k hloubkové dekomunizaci, stalo se jedinou zemí východní a střední Evropy, ve které dodnes funguje komunistická strana se svým původním názvem a hrdě se hlásí ke své minulosti (Rupnik, 2002, s. 12). Z komparačního výzkumu Vaňka a kol. vyplývá, že narátoři kritizovali nedostatečné vyrovnání se s „komunistickou minulostí“ a v nevypořádání se s členy KSČ spatřují jeden z problémů dnešní doby (Vaněk a kol., 2019, s. 202). Zároveň se z výzkumu veřejného mínění ukazuje, že 31 % dotazovaných tvrdí, že by KSČ měla být zakázána, a 55 % respondentů zastává názor o nedostatečném vypořádání se strany se svou minulostí (Kunštát, 2009). V mém výzkumu hovořili o vyrovnání se s „komunistickou minulostí“ dva pamětníci a jedna pamětnice. Již zmíněné kategorie dle Mayer (2009, s. 20) o „vyrovnání se s minulostí“ lze aplikovat na výsledky z mého výzkumu. Pamětnice Ingrid Kejkrtová by uplatnila strategii „nelze obrátit list“, dokud nebudou odsouzeny zločiny a jednotliví viníci (zastává tak názor jako 31 % dotazovaných ve výzkumu veřejného mínění o zakázání KSČ):

---

²²² K rehabilitacím ve vysokoškolském prostředí, konkrétně na VŠZ se vyjadřuji v kapitole 4.7.1 Rehabilitace na VŠZ.

Chyba je, že se opravdu minimálně symbolicky, že se nám nepodařilo utnout jakoby ten komunistickéj systém minimálně jako v rámci tý symboliky. Jako myslím si, že heslo „nejsme jako oni“ sice znamenalo, že nejsme jako komunisti, ale samozřejmě jsme tím nechtěli nikoho střílet nebo tak, ale myslím si, že jsme se s tím měli vyrovnat v tom, že jsme minimálně symbolicky... se měla ta komunistická strana jakoby zakázat a tadyhle trošičku tam vidím jakoby ten dluh.²²³

Výroky Petra Skleničky oscilují mezi kritikou současné existence komunistické strany a vyzdvihováním havlovského přístupu bez obětí:

(...) někdo říká, že se asi... že jsme se měli rázněji vypořádat s komunistickou stranou, já nevím, asi jo, je divný, když tady nadále je vlastně nedemokratická strana v této zemi, ale jsem rád, že ta revoluce prostě nepřinesla oběti, ani toho 17. listopadu, ani potom žádný oběti ve smyslu nějakých čistek a něčeho podobného, tak to heslo „nejsme jako oni“, že skutečně zafungovalo. Jsou lidi, který říkají, že to je škoda a že díky tomu tady dneska přežívají některý zlozvyky nebo některý jedinci v této společnosti myslím, nemyslím na škole. Ale já si myslím, že to bylo dobře, protože zase ta odplata by přinesla zase nějaký odpor lidí a možná by ten vývoj potom nebyl třeba zase úplně tak bezproblémový jako byl (...).²²⁴

Narátor Jan Riegert považuje dekomunizaci za nedostatečnou, kritizuje absenci znatelného odsouzení komunismu:

Já neříkám, že se tenkrát měly udělovat nějaký tresty smrti jako nějakým prominentním komunistům, ale na druhou stranu velkoryse nad tím mávnout rukou si myslím, že je druhý a stejně špatnej extrém, že prostě zlo se mělo pojmenovat, měli se pojmenovat ty konkrétní viníci a ty se měli potrestat. A tím, že se to nestalo, tak se právě dneska legitimizují všechny tyhle ty svinstva, který vidíme kolem sebe.²²⁵

Celkově lze konstatovat, že v provedeném výzkumu převažují pozitivní hodnocení „sametové revoluce“. Pamětníky byla vyzdvihována svoboda a demokracie jako pozitivní

---

²²³ Rozhovor s paní Bc. Ingrid Kejkrťovou, Praha, 14. 11. 2019.

²²⁴ Rozhovor s panem prof. Ing. Petrem Skleničkou, CSc., Praha, dne 19. 2. 2020.

²²⁵ Rozhovor s panem Ing. Janem Riegertem, Praha, dne 17. 1. 2020.

výsledek těchto událostí. Negativně jsou naopak nazírány následující procesy, které souvisí s vypořádáním se s minulostí, lustrací a privatizací.

5 Závěr

Diplomová práce se zabývala revolučním děním roku 1989 na Vysoké škole zemědělské v Praze. Rekonstrukce těchto událostí a procesů probíhala na základě pamětnických reflexí a archivních pramenů. Práce se rovněž věnovala hodnocením „sametové revoluce“ z pohledu tehdejších studentů a aspirantů VŠZ. Během výzkumu byla využita metoda orální historie a archivní výzkum.

V teoreticko-metodologické části práce byla popsána orální historie a její význam při výzkumu soudobých dějin. Část věnující se paměti a vzpomínání z pohledu orálně historického bádání pojednávala nejen o paměti samotné, ale i o její selektivnosti a relevanci vzpomínkových konstrukcí pro orální historii. Tato část byla zakončena představením již vzniklých nejen orálně historických projektů o studentech a jejich roli během revoluce nebo o situaci a poměrech v období socialismu na různých univerzitách. V empirické části práce byla nejdříve popsána role studentů v československých dějinách 20. století s přihlédnutím k protirežimním demonstracím v letech 1988 a 1989, které značily jisté uvolnění ve společnosti. V této době byla občany distribuována protirežimní petice *Několik vět*, která se šířila i na půdě VŠZ. Dále se práce zaměřila na přípravy a průběh studentské manifestace 17. listopadu a na následný běh listopadových a prosincových dní, přičemž se její významná část věnovala revolučním aktivitám přímo na VŠZ. Ve sledovaném období zde vznikl studentský stávkový výbor, OF VŠZ a stávkový výbor zaměstnanců PEF. S těmito aktivitami souvisel problém přenosu informací před a během „sametové revoluce“. Na slunečních hodinách v univerzitním kampusu docházelo k předávání informací mezi studenty a zaměstnanci, proto se hodiny staly symbolem revolučního dění. Významnou roli v tomto ohledu sehrály v kontextu VŠZ časopisecké aktivity a *Zemědělské noviny*. Informace nebyly šířeny pouze v prostoru univerzity, ale také mimo ni. Studenti VŠZ „vyváželi revoluci“ do dalších oblastí republiky podle své regionální příslušnosti. Práce neopomíná ani následný proces transformace, při které docházelo k rehabilitacím studentů a zaměstnanců, a to formou znovupřijetí, dokončení studia, návratu a uplatnění na univerzitě a umožnění získání vědeckých a vědecko-pedagogických hodností. Dále nastaly změny ve výuce, konkrétně šlo o zrušení katedry marxismu-leninismu a vojenské katedry. Rovněž došlo k transformaci struktury vysoké školy po vydání nového vysokoškolského zákona v roce 1990, kterým byly oficiálně ustaveny akademické senáty. V neposlední řadě se práce věnovala reflexi a hodnocení různých aspektů „sametové revoluce“ pamětníků, kteří ve sledovaném období byli studenty nebo aspiranty. Výsledky výzkumu zde byly

komparovány a diskutovány s obdobnými projekty o „studentských reflexích“ revoluce po 30 letech a výzkumy veřejného mínění.

Diplomová práce se vůbec poprvé zabývá průběhem „sametové revoluce“ na VŠZ v Praze. Díky provedenému výzkumu byly zaznamenány a archivovány orálně historické rozhovory s některými aktéry těchto událostí, rovněž došlo vůbec poprvé k systematickému archivnímu výzkumu a zhodnocení archivních pramenů ke zkoumanému tématu. Práci lze uchopit jako výchozí materiál pro další výzkum o historii univerzity nebo pro rozsáhlejší zpracování tématu „sametové revoluce“ z pohledu zkoumané vysoké školy.

6 Seznam použitých zdrojů

6.1 Literatura

ASSMANN, Jan. *Kultura a paměť: písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*. Praha: Prostor, 2001, 317 s. ISBN 80-7260-051-6.

BUREŠ, Jan a kol. *Česká demokracie po roce 1989: institucionální základy českého politického systému*. Praha: Grada Publishing, 2012, 526 s. ISBN 978-80-247-4283-0.

BUREŠ, Jan. *Občanské fórum*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 303 s. ISBN 978-80-7380-087-1.

ČESKOSLOVENSKÁ TISKOVÁ KANCELÁŘ. *Kronika sametové revoluce*. Praha: Československá tisková kancelář, 1989, 47 s. ISBN 80-7046-033-4.

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE. *100 let historie zemědělské univerzity v Praze*. Praha: Česká zemědělská univerzita, 2006, 111 s. ISBN 80-213-1455-9.

EMMERT, František. *Sametová revoluce: Cesta ke svobodě*. Praha: CPRESS, 2019, 252 s. ISBN 978-80-264-2834-3.

FEDERÁLNÍ MINISTERSTVO VNITRA. *Sbírka zákonů České a Slovenské Federativní republiky: Vydáno dne 18. května 1990*. Praha: Federální ministerstvo vnitra, 1990, 704 s.

GEBAUER, František a kol. *Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948-1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1993, 236 s. ISBN 80-85270-24-2.

GJURIČOVÁ, Adéla a kol. *Rozdělení minulosti: vytváření politických identit v České republice po roce 1989*. Praha: Knihovna Václava Havla, 2011, 415 s. ISBN 978-80-87490-03-7.

HÁJEK, Martin. *Čtenář a stroj: Vybrané metody sociálněvědní analýzy textů*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2014, 226 s. ISBN 978-80-7419-161-9.

HALADA, Jan, RYVOLA, Mirko. *Něžná revoluce v pražských ulicích*. Praha: Lidové nakladatelství, 1990, 63 s. ISBN 80-7022-066-X.

HALBWACHS, Maurice. *Kolektivní paměť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009, 289 s. ISBN 978-80-7419-016-2.

HONAJZER, Jiří. *Občanské fórum – vznik, vývoj a rozpad*. Praha: Orbis, 1996, 107 s. ISBN 80-235-0076-7.

JAREŠ, Jakub a kol. *Náměstí Krasnoarmějců 2: učitelé a studenti Filozofické fakulty UK v období normalizace*. Praha: FF UK / Togga, 2012, 400 s. ISBN 978-80-7308-426-4.

KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel, ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010, 310 s. ISBN 978-80-7367-698-8.

KRAPFL, James. *Revoluce s lidskou tváří*. Politika, kultura a společnost v Československu v letech 1989–1992. Praha: Rybka Publishers, 2016, 376 s. ISBN 978-80-87950-23-4.

KUSÁ, Zuzana. *Problém pravdivosti informací v životopisných rozprávaniach*. Genealogicko-heraldický hlas 1995, 5 (2), s. 17-20.

LE GOFF, Jacques. *Paměť a dějiny*. Praha: Agro, 2007, 264 s. ISBN 978-80-7203-862-6.

MASLOWSKI, Nicolas a kol. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014, 319 s. ISBN 978-80-246-2689-5.

MAYER, Françoise. *Češi a jejich komunismus. Paměť a politická identita*. Praha: Agro, 2009, 273 s. ISBN 978-80-257-0151-5.

Mladá fronta. *Mladý svět týdeník*. Praha: Mladá fronta, 1989, 31. ročník, č. 51, 31 s. ISSN 0323-2042.

OTÁHAL, Milan. *Studenti a komunistická moc v českých zemích 1968-1989*. Praha: Dokořán, 2003, 230 s. ISBN 80-86569-52-7.

OTÁHAL, Milan, VANĚK, Miroslav. *Sto studentských revolucí: studenti v období pádu komunismu – životopisná vyprávění*. Praha: Lidové noviny, 1999, 859 s. ISBN 80-7106-337-1.

PACNER, Karel. *Osudové okamžiky Československa*. Praha: Plus, 2018, 752 s. ISBN 978-80-256-0871-6.

PETRÁŇ, Josef. *Filozofové dělají revoluci: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy během komunistického experimentu (1948-1968-1989)*. Praha: Karolinum, 2015, 1132 s. ISBN 978-80-246-2994-0.

RITCHIE, A. Donald. *Doing Oral History: A Practical Guide*. 3rd. ed. New York: Oxford University Press, 2014, 368 s. ISBN 978-0-19-932933-5.

ROSSA, Bohdan. *Sedmnáctý listopad: příspěvek k historii perzekuce české mládeže za okupace*. Praha: Naše vojsko, 1959, 145 s.

RUPNIK, Jacques. *Politika vyrovnání s komunistickou minulostí*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2002, 1, 9-26 s. ISSN 1210-7050.

SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada Publishing, 2014, 539 s. ISBN 978-80-247-3568-9.

STRAUSS, Anselm L., CORBIN, Juliet M.. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Translated by Stanislav Ježek. Vyd. 1. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. vi, 196. ISBN 808583460X.

STUHLÍK, Jakub. *Stávková média v rámci UK v období sametové revoluce 1989*. Praha, 2012. 47 s. Diplomová práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut

komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Jan Cebe.

SUK, Jiří, CUHRA, Jaroslav, KOUDELKA, František. *Chronologie zániku komunistického režimu v Československu 1985–1990*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1999, 143 s. ISBN 80-85270-88-9.

SUK, Jiří. *Labyrintem revoluce: aktéři, zápletky a křížovatky jedné politické krize (od listopadu 1989 do června 1990)*. 2. vyd. Praha: Prostor, 2009a. 507 s. ISBN 978-80-7260-219-3.

SUK, Jiří. *Občanské fórum: listopad–prosinec 1989*. Brno: Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky, 1997, 238 s. ISBN 80-85270-72-2.

ŠUSTROVÁ, Radka. *Česká paměť: národ, dějiny a místa paměti*. Praha: Academia, 2014, 457 s. ISBN 978-80-200-2411-4.

URBÁŠEK, Pavel. *Vysokoškolský vzdělávací systém v letech tzv. normalizace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008, 234 s. ISBN 978-80-224-1879-7.

VANĚK, Miroslav a kol. *Sto studentských evolucí*. Praha: Academia / Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i., 2019, 267 s. ISBN 978-80-200-3024-5.

VANĚK, Miroslav, MÜCKE, Pavel, PELIKÁNOVÁ, Hana. *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i., 2007, 224 s. ISBN 978-80-7285-089-1.

VANĚK, Miroslav, MÜCKE, Pavel. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. 2. vyd. Praha: Karolinum: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, 2015, 326 s. 978-80-246-2931-5; 978-80-87398-62-3.

VANĚK, Miroslav. *Nedalo se tady dýchat: ekologie v českých zemích v letech 1968 až 1989*. Praha: Maxdorf, 1996, 170 s. ISBN 80-85800-58-6.

VOLNÁ, Katka a kol. *Prověřená fakulta: KSČ na Filosofické fakultě UK v letech 1969–1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2009, 308 s. ISBN 978-80-7285-110-2.

YOW, Valerie Raleigh. *Recording Oral History: A Guide for the Humanities and Social Sciences*. 2nd. ed. CA: Altamira Press, 2005, 416 s. ISBN 0-7591-0654-1.

ŽALOUDEK, Karel. *Encyklopedie politiky*. 2. vyd. Praha: Libri, 1999, 559 s. ISBN 80-85983-75-3.

ŽÍDEK, Libor. *Transformace české ekonomiky: 1989-2004*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006, 304 s. ISBN 80-7179-922-X.

6.2 Elektronické zdroje

CIVÍN, Jan. Československý komunistický režim v letech 1985–1989. *Středoevropské politické studie* [online]. 2005, 7 (2-3), 207-227 [cit. 2020-02-12]. Dostupné z: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=293128>.

COHA. Etický kodex COHA [online]. 2019 [cit. 2019-11-23]. Dostupné z: http://www.coha.cz/?page_id=28.

COHA. O nás [online]. [cit. 2019-11-23]. Dostupné z: <http://www.coha.cz/o-nas/>.

ČERVENKA, Jan. *Postoje veřejnosti k lustracím – říjen 2014. Tisková zpráva CVVM*. [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2014, 6 [cit. 2020-11-11]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/politicke-ostatni/1799-postoje-verejnosti-k-lustracim-rijen-2014>.

HEJLOVÁ, Denisa, KLIMEŠ, David. Propaganda stories in Czechoslovakia in the late 1980s: Believe it or not? *Public Relations Review*. [online] 2019, 45 (2), 217-226 [cit. 2020-02-11]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.pubrev.2018.08.005>.

HOLDA, Dalibor. Čtyřicet let společenského rozvoje mládeže. *Sociologický časopis* [online]. 1985, 21 (5), 452-469 [cit. 2020-02-12]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/41130067>

HOLÝ, Ladislav. Svoboda, národ a jednotlivec v české kultuře. *Institute of Ethnology, Czech Academy of Sciences* [online]. 1991, 78 (2), 73-78 [cit. 2020-11-9] Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/42701078>.

JAREŠ, Jakub. Dějiny vysokého školství v Československu po roce 1945. Otázky a podněty. *Acta Universitatis Carolinae Historia Universitatis Carolinae Pragensis* [online]. 2012, 50 (1), 13-23 [cit. 2020-02-11]. Dostupné z: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=270105>.

KUNŠTÁT, Daniel. *Názory na KSČM. Tisková zpráva CVVM*. [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i, 2009, 5 [cit. 2020-11-11]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/instituce-a-politici/643-nazory-na-ksm>.

PINEROVÁ, Klára, LOUČ, Michal. 1989: The Czech Prison System at a Crossroads. *Securitas imperii* [online]. 2020, 36, 124-169 [cit. 2020-09-28] Dostupné z: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=893452>.

SUK, Jiří. Politické hry s „nedokončenou revolucí“: Účtování s komunismem v čase Občanského fóra a po jeho rozpadu (1989–1992). *Soudobé dějiny* [online]. 2009b, 2-3, 276-312 [cit. 2020-10-24]. Dostupné z: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=28289>.

ŠUBRT, Jiří. Kolektivní paměť: Na okraj jedné legendy. *Sociologický časopis* [online]. 2011, 47 (2), 395-406 [cit. 2019-11-02]. Dostupné z: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=33361>

ÚSD AVČR. *Demokratická revoluce 1989*. 18. listopadu [online]. 2009b [cit. 2020-03-24]. Dostupné z: <http://89.usd.cas.cz/cs/udalosti.html>

ÚSD AVČR. *Demokratická revoluce 1989*. 20. listopadu [online]. 2009f [cit. 2020-03-24]. Dostupné z: <http://89.usd.cas.cz/cs/udalosti.html>

ÚSD AVČR. *Demokratická revoluce 1989*. 21. listopadu [online]. 2009d [cit. 2020-03-24]. Dostupné z: <http://89.usd.cas.cz/cs/udalosti.html>

ÚSD AVČR. *Demokratická revoluce 1989*. 24. listopadu [online]. 2009e [cit. 2020-03-24]. Dostupné z: <http://89.usd.cas.cz/cs/udalosti.html>

ÚSD AVČR. *Demokratická revoluce 1989*. Dokumenty a texty občanské společnosti 1987–1989, Občanská petice Několik vět [online]. 2009a [cit. 2020-07-17]. Dostupné z: <http://www.89.usd.cas.cz/cs/dokumenty-a-texty-obcanske-spolocnosti-1987-1989.html>

ÚSD AVČR. *Demokratická revoluce 1989*. Dokument o vnitřní organizaci Občanského fóra – Co jsme [online]. 2009c [cit. 2020-07-17]. Dostupné z: <http://www.89.usd.cas.cz/cs/dokumenty.html>

6.3 Archivní prameny

Archiv ČZU, fond OF – VŠZ DOKUMENTY IX. 89–VI. 90.

Archiv ČZU, fond Agenda 1989.

Archiv ČZU, fond Agenda 1990 / I.

Archiv ČZU, fond Agenda 1990 / II.

Archiv ČZU, fond Agenda 1990 / III.

Archiv ČZU, fond Kolegium rektora 1989 / I.

Archiv ČZU, fond Kolegium rektora 1989 / II.

Archiv ČZU, fond Kolegium rektora 1990.

Archiv ČZU, fond Vědecká rada 1989–1990.

Archiv hlavního města Prahy (AMP), Úřad městské části Praha – Suchdol, 1986–1997 (1990), Úřad městské části Praha – Suchdol, inv. č. 3, Kronika MNV Praha 6 – Suchdol.

6.4 Orální prameny

Rozhovor s paní Bc. Ingrid Kejkrtovou, Praha, 14. 11. 2019 a 4. 12. 2019.

Rozhovor s Annou, Ústecký kraj, 27. 11. 2019.

Rozhovor s panem Ing. Martinem Šindelářem, Praha, 29. 11. 2019 a 15. 1. 2020.

Rozhovor s panem Ing. Ondřejem Hradeckým, Praha, 16. 12. 2019, 23. 1. 2020 a 27. 1. 2020.
Rozhovor s panem RNDr. Liborem Fettrem, Praha, 15. 1. 2020 a 21. 1. 2020.
Rozhovor s panem Ing. Janem Riegertem, Praha, 17. 1. 2020.
Rozhovor s panem Ing. Pavlem Richterem, Praha, 24. 1. 2020 a 28. 1. 2020.
Rozhovor s panem Ing. Janem Sechterem, Praha, 28. 1. 2020.
Rozhovor s paní Ing. et Bc. Blankou Jackovou, Plzeň, 29. 1. 2020.
Rozhovor s paní Ing. Halkou Baláčkovou, MBA, PCC, Praha, 7. 2. 2020.
Rozhovor s panem Ing. Ladislavem Ptáčkem, Přerov, 14. 2. 2020.
Rozhovor s panem prof. Ing. Petrem Skleničkou, CSc., Praha, 19. 2. 2020
Rozhovor s panem prof. RNDr. Jaroslavem Havlíčkem, CSc., Praha, 20. 2. 2020.
Rozhovor s panem doc. PhDr. Zdeňkem Pátkem, CSc., Praha, veden PhDr. Sandrou Kreisslovou, Ph.D., 13. 11. 2019.

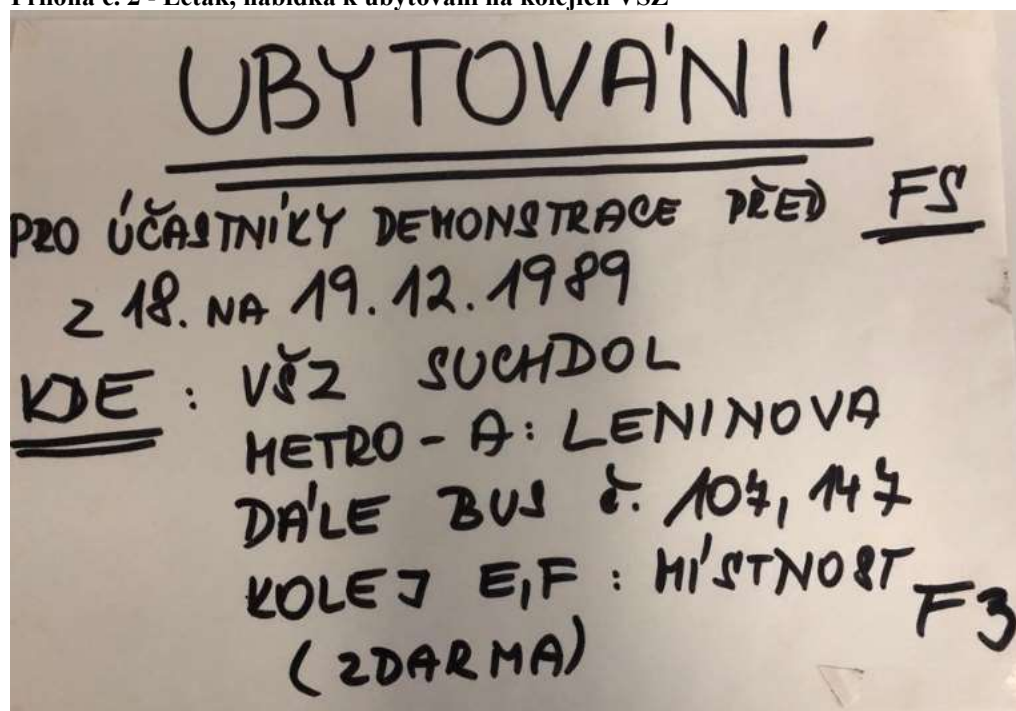
Přílohy

Příloha č. 1 - Demonstranti na Národní třídě

Zdroj: ÚSD AVČR. Demokratická revoluce 1989. [online]. 2009 [cit. 2020-08-17]. Dostupné z: <http://www.89.usd.cas.cz/>

Příloha č. 2 - Leták, nabídka k ubytování na kolejích VŠZ

Zdroj: Soukromý archiv PhDr. Sandry Kreisslové, Ph.D.

Příloha č. 3 - Shromáždění u slunečních hodin v pondělí 20. listopadu

Zdroj: *Zpravodaj České zemědělské univerzity v Praze*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2019, 4, ISSN 2570-8104.

Příloha č. 4 - Přepisování materiálů na psacích strojích v Klubu F

Zdroj: Soukromý archiv Bc. Ingrid Kejrtové, *Zemědělské noviny*, č. 275, Praha, 22. listopadu, 1989, s. 1.

Příloha č. 5 - Sluneční hodiny v areálu ČZU v Praze

Zdroj: Archiv autorky práce.

Příloha č. 6 - Závěrečné setkání OF VŠZ v roce 1990

Zdroj: Archiv ČZU, fond OF – VŠZ DOKUMENTY IX. 89 – VI. 90, fotografie ze závěrečného setkání OF VŠZ (13. 6. 1990).

Zdroj: Archiv ČZU, fond OF – VŠZ DOKUMENTY IX. 89 – VI. 90, „Informace stávkového výboru VŠZ“ (12. 12. 1989).

Příloha č. 8 - Vojenská katedra, pavilon U (dnes již objekt neexistuje)

Zdroj: Archiv fotografií ČZU

Příloha č. 9 - Vojenská katedra, pavilon Aritma (dnes již objekt neexistuje)

Zdroj: Archiv fotografií ČZU

Příloha č. 10 - Požár suchdolské ZŠ M. Alše

Zdroj: Požár školního pavilonu v roce 1990. *Historie Suchdola*. [online]. [cit. 2020-03-23].

Dostupné z:

<http://www.historiesuchdola.cz/fotogalerie%20univers/UDALOSTI/pozar%20skoly%201990/index.php>